

Rekomendacje Naczelnej Rady Pielęgniarek i Położnych w zakresie postępowania w zaburzeniach kontynencji

Część I:
Nietrzymanie moczu

ZAŁĄCZNIKI

NACZELNA IZBA
PIELĘGNIAREK I POŁOŻNYCH

Spis treści

1. NIETRZYMANIE MOCZU U OSÓB STARSZYCH W ZŁYM STANIE ZDROWIA. Postępowanie pielęgniarskie na I poziomie diagnostycznym - zalecenia	5
2. NIETRZYMANIE MOCZU U KOBIET Postępowanie pielęgniarskie na I poziomie diagnostycznym - zalecenia	13
3. NIETRZYMANIE MOCZU U MĘŻCZYŹN Postępowanie pielęgniarskie na I poziomie diagnostycznym - zalecenia	21
4. NIETRZYMANIE MOCZU U DZIECI Postępowanie pielęgniarskie na I poziomie diagnostycznym - zalecenia	25
5. INTERWENCJE PIELĘGNIARSKIE W OPIECE NAD OSOBAMI Z NTM W STANACH DELIRIUM, OTĘPIENIA I DEPRESJI	29
6. INTERWENCJE PIELĘGNIARSKIE W OPIECE NAD CHORYM PO URAZIE RDZENIA KRĘGOWEGO	41
7. PROFILAKTYKA ZAPARĆ - INTERWENCJE PIELĘGNIARSKIE	43
8. TERMINOLOGIA I DEFINICJE	49
9. PRZYKŁADOWE PLANY OPIEKI PIELĘGNIARSKIEJ UWZGLĘDNIAJĄCE KLUCZOWE PROBLEMY PACJENTA Z ZABURZENIAMI KONTYNNENCJI MOCZU	65
10. WSKAŹNIKI JAKOŚCI WYNIKÓW OPIEKI PIELĘGNIARSKIEJ	73
11. WYPISYWANIE PRZEZ PIELĘGNIARKI ZLECEŃ NA REFUNDOWANE PRZEZ NFZ WYROBY MEDYCZNE NA PRZYKŁADZIE PRODUKTÓW CHŁONNYCH	83

ZAŁĄCZNIK NR 1

Nietrzymanie moczu u osób starszych w złym stanie zdrowia Postępowanie pielęgniarskie na I poziomie diagnostycznym - zalecenia

Osoby w podeszłym wieku wymagają aktywnego rozpoznawania problemów z trzymaniem moczu i stolca, a także odmiennego podejścia, uwzględniającego potencjalną rolę chorób współistniejących, aktualnych leków przepisanych lub nabytych bez recepty oraz zaburzeń funkcjonalnych i poznawczych upośledzających¹ trzymanie moczu.

Zakres rozpoznania i dalszego postępowania powinien uwzględniać cele opieki, stopień samodzielności pacjenta, rokowanie i długość życia oraz poziom niepokoju starszej osoby i/lub opiekuna.

Skuteczne zarządzanie, aby osiągnąć cele w zakresie utrzymania moczu i stolca (suchość, zmniejszenie specyficznych objawów, jakość życia, spadek współwystępowania chorób), powinno być możliwe dla większości osób starszych.

Zalecenia do identyfikacji osób starszych z nietrzymaniem moczu

1. Zadawanie pytań wprost (np. Czy zdarza się Pani/u gubić mocz, nie trzymać moczu?) wszystkim osobom starszym bez zaburzeń poznawczych, zwłaszcza samotnie mieszkającym we własnym domu. W przypadku zaburzeń poznawczych, informacje możemy uzyskać np. od rodziny pacjenta lub innej osoby sprawującej osobistą opiekę.
2. Obserwowanie zachowania związanego z mikcją oraz utratą moczu w przypadku osób hospitalizowanych, w domach opieki czy domach pomocy społecznej.
3. Zidentyfikowanie osoby w opiece domowej z założonym cewnikiem, stosującej produkty chłonne i ocena wskazania do długotrwałego używania w/w.

Podstawowa ocena osób starszych z nietrzymaniem moczu - zalecenia

Podstawowa ocena opiera się na prowadzeniu postępowania na pierwszym poziomie diagnostycznym - ocenie niespecjalistycznej oraz prowadzeniu terapii behawioralnych.

Pierwszy poziom oceny polega na:

1. wywiadzie,
2. badaniu fizykalnym,
3. badaniu moczu,
4. ocenie objętości moczu zalegającego po mikcji (w niektórych przypadkach),
5. ocenie funkcji poznawczych,
6. ocenie funkcjonalnej,
7. stosowaniu formularzy (siatek) diagnostycznych,
8. ocenie stopnia otyłości,
9. ocenie stanu higieny osobistej i środowiska,
10. ocenie rodzaju (majtki chłonne, pieluchomajtki, pieluchy anatomiczne, wkłady i podkłady) i ilości stosowanych produktów chłonnych,
11. udziale w farmakoterapii.

Pierwszy poziom oceny ma na celu:

1. wykluczenie chorób dodatkowych, które mają wpływ na rokowanie,
2. zidentyfikowanie nietrzymania moczu przejściowego, czasowego,
3. postawienie diagnozy wstępnej dotyczącej rodzaju nietrzymania moczu i rozpoczęcie leczenia (na zlecenie lekarza),
4. zidentyfikowanie pacjentów potrzebujących oceny na drugim poziomie diagnostycznym.

¹Upośledzenie - zmiana funkcji lub struktury ciała, taka jak utrata lub istotne odchylenie od stanu prawidłowego (ICF).

I. WYWIAD

Wywiad powinien zawierać takie informacje jak:

1. charakterystykę nietrzymania moczu, czas trwania, częstotliwość i ilość mikcji.
2. objawy związane z zaburzeniami funkcjonowania dolnych dróg moczowych, takie jak: nagła chęć oddania moczu, częstotliwość oddawania moczu w nocy, trudności w oddawaniu moczu, krwimocz, ból nadłonowy lub ból krocza, zmiany statusu trzymania moczu powiązane z pojawieniem się i/ lub pogorszeniem stanu zaburzeń poznawczych, mobilności albo objawy środowiskowe np. wilgotna odzież, bielizna pościelowa, przykry zapach moczu,
3. stosowanie produktów chłonnych (ilość i rodzaj: majtki chłonne, pieluchomajtki, pieluchy anatomiczne, wkłady i podkłady),
4. zmiany w seksualności,
5. przyzwyczajenia związane z przyjmowaniem płynów i napojów zawierających kofeinę,
6. przyjmowane leki,
7. dotychczasowe zabiegi medyczne lub chirurgiczne związane z nietrzymaniem moczu,
8. oczekiwanie na wyniki leczenia,
9. zapisy z dzienniczka mikcji z ostatnich 2-3 dni,
10. u pacjentów z zaburzeniami poznawczymi częstotliwość utraty moczu (nietrzymanie/ gubienie moczu) może być oceniona na podstawie stanu produktów chłonnych w odstępach 2-3 godzinnych,
11. choroby współistniejące.

W rozmowie z pacjentem i/ lub opiekunem należy poruszyć następujące kwestie:

1. stopień uciążliwości NTM (siła zalecenia: B),
2. zakładane cele opieki związanej z NTM - uzyskanie całkowitego trzymania moczu, określone zmniejszenie nasilenia NTM, poprawa jakości życia, ustąpienie chorób współistniejących, zmniejszenie obciążeń związanych z opieką (siła zalecenia: B),
3. przewidywany stopień współpracy chorego podczas terapii (siła zalecenia: C).

Należy również zwrócić uwagę na ogólne rokowanie chorego i przewidywaną długość życia (siła zalecenia: C).

II. BADANIE FIZYKALNE

W badaniu fizykalnym należy szukać nie tylko stanów patologicznych, które mogą powodować nietrzymanie moczu i mają wpływ na rokowanie, ale także ocenić ogólny stan zdrowia, poznawczy i funkcjonalny.

Muszą być ocenione w szczególności:

1. czynniki ogólne (obrzęk wokół kostki, odleżyny, otyłość i kaszel),
2. w obrębie jamy brzusznej (guzy, przepukliny lub nadmiernie wypełniony pęcherz),
3. narządy płciowe (wypadanie miednicy, choroby nowotworowe, zapalne i dystroficzne),
4. zwieracz odbytu i odbytnica (zmiany czułości, zwieracza i kurczliwości mięśni miednicy, nietrzymanie stolca, zastój mas kałowych, a u mężczyzn, wielkość, kształt i tekstura prostaty),
5. centralny i obwodowy układ nerwowy (udar, stwardnienie rozsiane, uszkodzenie rdzenia kręgowego, neuropatia obwodowa),
6. utrata moczu podczas testu kaszlowego,
7. stan funkcji poznawczych,
8. stan funkcjonalny,
9. ilość moczu zalegającego po mikcji.

Wykonanie testu kaszlowego u pacjentów starszych, w złym stanie zdrowia należy skonsultować z lekarzem. Próba kaszlowa jest kluczowa w diagnozowaniu NTM u kobiet. Przy wypełnieniu pęcherza, co najmniej 200 ml, prosimy pacjentkę aby położyła się na plecach i zrelaksowała, a następnie energicznie zakasłała 1 raz. Straty moczu, które występują równocześnie z kaszlem, oznaczają wysiłkowe nietrzymanie moczu. Straty, które występują po kaszlu lub rozpoczynają się po kaszlu wskazują, że nietrzymanie moczu z parcia jest bardziej prawdopodobne. Jeśli próba jest negatywna test powtarza się w pozycji stojącej.

III. BADANIE MOCZU

Badanie moczu jest potrzebne do wykluczenia patologii towarzyszących natury fizjologicznej, metabolicznej czy nowotworowej. Jeżeli istnieje podejrzenie zakażenia dróg moczowych należy wykonać posiew moczu. Posiew moczu, z objawami zapa-

lenia bez jednoczesnej analizy moczu, może prowadzić do błędnych wniosków. Zaleca się przeprowadzenie analizy moczu u wszystkich pacjentów, celem wykrycia ew. krwiomoczu.

Objawy, które mają wpływ na rokowanie:

1. krwiomocz bez infekcji,
2. nawracające infekcje dróg moczowych,
3. trwałe bolesne oddawanie moczu,
4. dotychczasowe interwencje chirurgiczne dot. nietrzymania moczu lub radykalna chirurgia miednicy,
5. guzy albo asymetria prostaty lub inny stan wzbudzający podejrzenie nowotworu,
6. duże zaleganie moczu po mikcji,
7. choroby neurologiczne, takie jak stwardnienie rozsiane oraz choroby rdzenia kręgowego.

IV. OCENA OBJĘTOŚCI MOCZU ZALEGAJĄCEGO PO MIKCIJ (POST-VOID RESIDUAL URINE - PVR)

Pomiar PVR nie jest zalecany w rutynowej, wstępnej ocenie nietrzymania moczu u osób starszych w złym stanie zdrowia, a zwłaszcza objętych stałą opieką długoterminową. Niemniej jednak, istnieją dowody empiryczne przemawiające na korzyść wykonywania tego badania u osób w złym stanie zdrowia z:

- cukrzycą (zwłaszcza wieloletnią),
- epizodami zatrzymania moczu lub dużymi PVR w wywiadzie,
- nawracającymi zakażeniami układu moczowego (ZUM),
- lekami zmniejszającymi kurczliwość mięśnia wypieracza (np. opiaty),
- przewlekłymi zaparciami,
- po urazach rdzenia kręgowego,
- utrzymującym się lub nasilającym nagłym nietrzymaniem moczu mimo stosowania leków przeciwmuskarynowych, agonistów beta 3-adrenergicznych,
- urodynamicznym rozpoznaniem niedoczynności wypieracza i/ lub przeszkody podpęcherzowej (siła zalecenia: C).

Należy pamiętać, iż leczenie chorób współistniejących (np. zaparc) i zaprzestanie podawania leków cholinolitycznych może zmniejszyć PVR. Zaleganie moczu musi być ocenione 5 minut po mikcji. Wartości ≤ 50 ml są uważane za normalne. Wartości ≥ 200 ml są uważane za patologiczne. Wartości pośrednie wymagają oceny klinicznej interpretacji ich znaczenia. Pomiaru mogą być wykonywane przez cewnikowanie albo za pomocą echografii.

Wyniki mogą być zafałszowane pod wpływem stopnia bodźców odczuwanych przez pacjenta, jeśli środowisko nie jest przyjazne, a pozycja nie jest wygodna, albo gdy cewnik jest usuwany zbyt szybko. Często konieczne jest przeprowadzenie więcej niż jednej oceny PVR, aby zminimalizować ryzyko błędu.

U chorych z PVR wynoszącym 200-500 ml, u których duża objętość zalegająca może być główną przyczyną nietrzymania moczu lub uciążliwego częstomoczu, należy wykonać próbę leczenia za pomocą cewnikowania, a następnie ponownie dokonać oceny (siła zalecenia: C).

Cewnikowanie jest przeciwwskazane u mężczyzn z podejrzeniem poważnej przeszkody w przepływie ze względu na ryzyko zakażenia dróg moczowych.

Należy pamiętać, że PVR może zmieniać się w ciągu dnia, dlatego też zalecana jest powtórna ocena objętości zalegającego moczu. Również pomiary wykonywane po epizodzie nietrzymania moczu mogą dać zafałszowany obraz pozytywny.

V. OCENA FUNKCJI POZNAWCZYCH

Do oceny stanu funkcji poznawczych najczęściej używany jest test MMSE (ang. *Mini Mental State Evaluation*). Ocena poznawcza wspomaga planowanie opieki i zalecanie postępowania ukierunkowanego na trzymanie moczu (kontrola mikcji).

VI. OCENA FUNKCJONALNA

Aby ocenić stan funkcjonalny należy obserwować zdolność chodzenia, wstawania i siadania na krześle, przemieszczania się, ubierania i rozbierania, sprawność manualną. W przypadku zmian należy wziąć pod uwagę interwencje, zarówno dotyczące środowiska, jak i rodzaju ubrania pacjenta oraz ewentualnych niepełnosprawności. Można wykonać ewaluację również za pomocą skali Barthel. U pacjentów w opiece domowej powinna być przeprowadzona ewaluacja umiejętności korzystania z urządzeń sanitarnych.

VII. FORMULARZE DIAGNOSTYCZNE (SIATKI DIAGNOSTYCZNE)

Formularze diagnostyczne (siatki diagnostyczne) - tworzenie i stosowanie przez pielęgniarki czy lekarzy formularzy, zawierających różne pytania dotyczące objawów nietrzymania moczu, zapewnia natychmiastowe odpowiedzi. Jest to niezawodne narzędzie diagnostyczne, skuteczne także z terapeutycznego punktu widzenia. Posługiwanie się siatkami diagnostycznymi daje możliwość natychmiastowego ukierunkowania pielęgnacji, wstępnego leczenia zachowawczego i rehabilitacji oraz skierowanie pacjenta do oceny stopnia drugiego, specjalistycznego. Ich kompilacja może pozwolić pielęgniarce, lekarzowi (ogólny, specjalista: urolog, ginekolog, neurolog, geriatra, inny), ale także pacjentowi poznać i sklasyfikować rodzaj i stopień nietrzymania moczu, na który cierpi.

W warunkach ambulatoryjnych wystarczy zadanie trzech prostych kluczowych pytań, by rozpoznać u pacjenta dysfunkcję pęcherza moczowego, głównie nietrzymanie moczu i/ lub pęcherz nadaktywny:

1. Czy w ciągu ostatnich trzech miesięcy miał/ a Pan/ i mimowolne oddawanie moczu, podczas nawet niewielkiego wysiłku, albo kaszlu, kichania czy śmiania się?
2. Czy w ciągu dnia musi Pan/ i oddać mocz więcej niż osiem razy lub czy zdarza się Panu/ i wstać kilka razy w nocy do toalety celem oddania moczu?
3. Czy zdarza się Pani/ i mieć pilną, nagłą i niekontrolowaną chęć oddania moczu?

Włączenie tych pytań w tworzone przez pielęgniarki formularze diagnostyczne pozwala na łatwiejszą klasyfikację kliniczną mającą zastosowanie nie tylko w postępowaniu medycznym, ale także dla zarządzającego specjalisty ochrony zdrowia a przede wszystkim pojedynczego pacjenta, który zgłasza objawy dotyczące nietrzymania moczu.

Przykład formularza diagnostycznego:

OCENA OBJAWÓW			
Objawy/pytania	NTM z parcia	Wysiłkowe NTM	Mieszane NTM
Silna, natychmiastowa chęć oddania moczu	TAK	NIE	TAK
Ilość mikcji - do 8 razy na dobę	TAK	NIE	TAK
Mimowolne oddawanie moczu podczas wysiłku, kaszlu, śmiechu, kichania, przy podnoszeniu ciężkich rzeczy	NIE	TAK	TAK
Ilość moczu gubionego jednorazowo	DUŻA	MAŁA	RÓŻNIE
Utrzymanie moczu w drodze do toalety po uczuciu chęci oddania moczu	NIE	TAK	RÓŻNIE
Konieczność wstawania w nocy celem oddania moczu	CZĘSTO	RZADKO	CZASAMI

Wstępna identyfikacja niespecjalistyczna pacjentów z nietrzymaniem moczu daje możliwość zidentyfikowania osób, które muszą natychmiast zostać poddane ocenie na poziomie drugim, czyli ocenie specjalistycznej.

Pielęgniarka zaleca pacjentce/ owi wizytę u lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, ginekologa, geriatry, który podejmie decyzję o skierowaniu do specjalisty urologa, chirurga.

VIII. OCENA STOPNIA OTYŁOŚCI

Ocena stopnia otyłości - najprostszą i najpowszechniej stosowaną metodą oceny stopnia otyłości jest wskaźnik BMI (ang. *body mass index*), zwany również wskaźnikiem Queteleta, za pomocą którego, zgodnie z kryteriami WHO zaleca się rozpoznawanie otyłości.

U podstaw zasadności obliczania tego wskaźnika leży przekonanie, że osoby tego samego wzrostu mają podobną ilość beztłuszczowej masy ciała (czyli masy tkanki mięśniowej i kości). W związku z tym, różnica w ich masie ciała wynika z różnej zawartości tkanki tłuszczowej w organizmie.

Wskaźnik BMI oblicza się w następujący sposób:

$$\text{BMI} = \frac{\text{Masa ciała (kg)}}{\text{Wzrost (m}^2\text{)}}$$

Korzystając z wskaźnika BMI, wyróżnia się następujące kryteria BMI:

- Niedowaga: <18,5
- Prawidłowa masa ciała: 18,5-24,9
- Nadwaga: 25-29,9
- Otyłość: ≥ 30:
  - I stopnia: 30-34,9
  - II stopnia: 35-39,9
  - III stopnia: ≥40

Redukcja wagi w wysiłkowym NTM

Wpływ zastosowania programu redukcji masy ciała na objawy nietrzymania moczu poddano analizie w systematycznym przeglądzie (wskaźnik Amstar 5/ 10).

Analizą objęto trzy badania kliniczne typu RCT (ang. *Randomized Controlled Trial*), przy czym jedno z tych badań było badaniem pilotażowym dla większego badania prowadzonego przez tych samych autorów.

W dwóch głównych badaniach klinicznych porównywano wpływ redukcji masy ciała lub intensywnej modyfikacji stylu życia kobiet z nadwagą i otyłością, przeprowadzonej w sposób zaplanowany, z grupami kontrolnymi, które uzyskały poradę dotyczącą zdrowego trybu życia i stosowania metod behawioralnych odnośnie nietrzymania moczu.

Wniosek

Program redukcji masy ciała u kobiet z nadwagą, cierpiących na nietrzymanie moczu, prowadzi do zmniejszenia objawów nietrzymania moczu.

Zalecenia

1. Kobiety z nadwagą lub otyłością cierpiące na wysiłkowe nietrzymanie moczu należy zachęcać do wzięcia udziału w programach wspomagających zmniejszanie masy ciała.
2. Zaleca się również wizytę u dietetyka celem ustalenia właściwej diety redukującej.
3. Należy edukować pacjentów z nadwagą i otyłością na temat zdrowego trybu życia.

IX. OCENA STANU HIGIENY OSOBISTEJ I ŚRODOWISKA

Ocena stanu higieny osobistej i środowiska - podczas wizyty domowej u osoby starszej z nietrzymaniem moczu, należy ocenić stan higieny osobistej pacjenta, sprawdzając w jakim stanie utrzymana jest skóra, ze szczególnym zwróceniem uwagi na okolice intymne, pośladki, plecy i uda, narażenie na infekcje i odleżyny, a także ewentualne nietrzymanie stolca. Ponadto oceniamy warunki, w jakich osoba starsza przebywa, czystość pościeli, ubrania oraz pomieszczeń. Należy również sprawdzić czy i jakie środki absorpcyjne stosuje pacjent/ ka.

X. UDZIAŁ PIELĘGNIARKI W FARMAKOTERAPII

Pielęgniarka bierze czynny udział w farmakoterapii nietrzymania moczu.

Lekarz, w zależności od rodzaju nietrzymania moczu może zlecić podanie leków przeciwmuskarynowych, agonistów receptora

beta-3 adrenergicznych (siła zalecenia: A-C) czy alfa-blokerów u mężczyzn (siła zalecenia: C).

Metody behawioralne

Każda pielęgniarka musi pamiętać, iż gubienie moczu w wielu środowiskach jest tematem unikany, trudnym społecznie i pomijanym.

Pomocne będzie stosowanie metod behawioralnych. Rozpoczynamy pracę z pacjentem zaznajamiając go, przede wszystkim, z istotą dolegliwości, przyczynami ich powstawania, a następnie przedstawiamy możliwości postępowania korygującego i naprawczego, zarówno na I jak i na II etapie diagnostycznym.

W zależności od możliwości percepcji pacjenta starszego, możemy wykorzystać różne pomoce w postaci np. schematów i rysunków, które ułatwią zrozumienie i przyswajanie informacji. Efekt edukacji uzależniony jest również od wyobraźni, wykształcenia i wieku osoby uczestniczącej w terapii.

Na skutek uciążliwych i intymnych dolegliwości pacjent/ka może wykazywać zaburzenia natury emocjonalnej, może pojawić się stres o różnym stopniu nasilenia, którego powodem będzie rodzaj dolegliwości jakie odczuwa, ich zaawansowanie. Nasiłujący się systematycznie stres może prowadzić do depresji, która u osoby starszej może nie zostać zauważona, zwłaszcza gdy mieszka sama.

Wy tłumaczenie odruchu mikcji daje możliwości zrozumienia, jak powinno odbywać się fizjologiczne oddawanie moczu, a co za tym idzie, jak należy kontrolować i ograniczyć nieprawidłowe zachowania z nim związane, a tym samym zminimalizować negatywne napięcie emocjonalne pacjenta/ki starszego.

Niekiedy zdarza się, że osoba doświadczająca NTM nie zdaje sobie sprawy ze stanu swojego zdrowia i/ lub nie jest świadoma możliwości otrzymania pomocy.

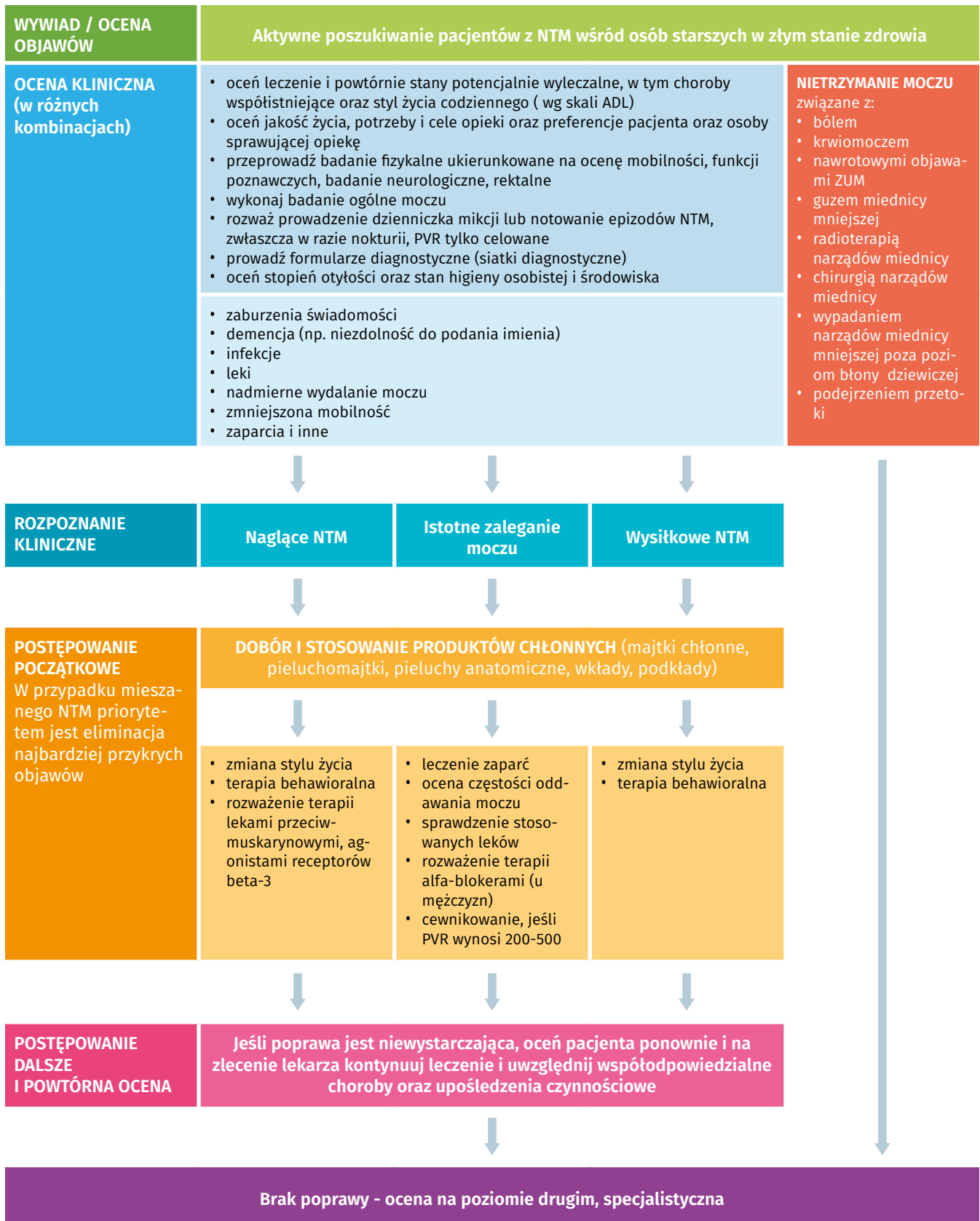
NTM jest częstym powodem rezygnacji z normalnej aktywności społecznej.

Przekonanie osoby starszej o możliwości leczenia i poprawie jakości życia jest warunkiem dobrej współpracy, niezbędnej w procesie rehabilitacji i przestrzegania zaleceń specjalisty ochrony zdrowia. Optymalne postępowanie ukierunkowane na utrzymanie moczu jest zwykle możliwe przy zastosowaniu powyższych metod.

Jeśli osoba z NTM, mimo przestrzegania zaleceń, nie osiąga pożądanego celu, kolejnymi krokami jest ponowna ocena i leczenie współwystępujących chorób i/ lub zaburzeń czynnościowych.

Ocena specjalistyczna - drugi poziom diagnostyczny, zalecana jest w przypadku, gdy ustalone zabiegi byłyby nieskuteczne po 8-12 tygodniach lub, jak wcześniej wspomniano u tych pacjentów, u których nietrzymanie moczu uważana jest za „skomplikowaną” od samego początku.

Algorytm wstępnego postępowania diagnostycznego u osób starszych z nietrzymaniem moczu w złym stanie zdrowia

ZAŁĄCZNIK NR 2

NIETRZYMANIE MOCZU U KOBIET

Postępowanie pielęgniarskie na I poziomie diagnostycznym - zalecenia

1. Ocena ogólna, w tym ocena jakości życia i chęci leczenia.
2. Ocena objawów ze strony dolnych dróg moczowych, w tym zastosowanie karty oceny częstotliwości/ objętości NTM, kwestionariusza i formularzy diagnostycznych.
3. Ocena stopnia zabezpieczenia przed wyciekami moczu (środki pielęgnacyjne oczyszczające i chroniące skórę oraz produkty chłonne - majtki chłonne, pieluchomajtki, pieluchy anatomiczne, wkłady i podkłady).
4. Identyfikacja pacjentek ze skomplikowanym nietrzymaniem moczu.
5. Identyfikacja pacjentek należących do 3 głównych grup rodzajów nietrzymania moczu.
6. Przeprowadzenie próby kaszlowej.
7. Ocena siły dobrowolnego skurczu mięśni dna miednicy, stanu rzeczywistego narządów miednicy oraz układu moczowo-płciowego.
8. Porady dostosowane do potrzeb pacjentki i rodzaju nietrzymania moczu.
9. Trening mięśni dna miednicy.
10. Trening pęcherza moczowego.
11. Udział pielęgniarki w farmakoterapii, badaniach i fizykoterapii.

I. OCENA OGÓLNA, W TYM OCENA JAKOŚCI ŻYCIA I CHĘCI LECZENIA

Ocena dokonywana na podstawie wywiadu, dokumentacji i innych materiałów źródłowych.

II. OCENA OBJAWÓW ZE STRONY DOLNYCH DRÓG MOCZOWYCH, W TYM ZASTOSOWANIE KARTY OCENY CZĘSTOTLIWOŚCI/ OBJĘTOŚCI NTM, KWESTIONARIUSZA I FORMULARZY DIAGNOSTYCZNYCH

Pielęgniarki powinny ocenić wszystkie objawy ze strony dolnych dróg moczowych, szczególnie dotyczące częstotliwości/ objętości i zapisywać je w karcie oceny czy w kwestionariuszu diagnostycznym, a także prowadzić formularze diagnostyczne, celem łatwiejszej klasyfikacji klinicznej, mającej zastosowanie nie tylko w postępowaniu medycznym, ale także dla zarządzającego specjalisty ochrony zdrowia, a przede wszystkim w funkcjonowaniu pojedynczej pacjentki, która zgłasza objawy dotyczące nietrzymania moczu.

Przykład karty oceny częstości i objętości oddawanego moczu:

DATA	GODZINA	OBJĘTOŚĆ PŁYNÓW PRZYJĘTYCH (ml)	RODZAJ PŁYNU	OBJĘTOŚĆ ODDANEGO MOCZU (ml)	UWAGI (np. aktywność, wyciek moczu)

Przykład formularza diagnostycznego (siatki diagnostycznej):

OCENA OBJAWÓW			
Objawy/pytania	NTM z parcia	Wysiłkowe NTM	Mieszane NTM
Silna, natychmiastowa chęć oddania moczu	TAK	NIE	TAK
Ilość mikcji: do 8 razy na dobę	TAK	NIE	TAK
Mimowolne oddawanie moczu podczas wysiłku, kaszlu, śmiechu, kichania, podnoszenia ciężkich rzeczy	NIE	TAK	TAK
Ilość gubionego moczu jednorazowo	DUŻA	MAŁA	RÓŻNIE
Wytrzymałość w dotarciu do toalety po uczuciu chęci oddania moczu	NIE	TAK	RÓŻNIE
Konieczność wstawania w nocy celem oddania moczu	CZĘSTO	RZADKO	CZASAMI

Formularze diagnostyczne (siatki diagnostyczne) mogą być tworzone w różnoraki sposób: przy użyciu kolorów, poprzez wpisywanie: TAK, NIE, RÓŻNIE, CZASAMI, MAŁO, DUŻO lub poprzez użycie znaków: X, x, >, <, // itd.

III. IDENTYFIKACJA PACJENTEK NALEŻĄCYCH DO GRUPY OSÓB CHORYCH ZE SKOMPLIKOWANYM NIETRZYMANIEM MOCZU

Identyfikacja pacjentek wymagających skierowania do postępowania na poziomie drugim, czyli oceny specjalistycznej, polega na przeprowadzeniu wywiadu oraz studiowaniu dostępnej dokumentacji celem wyłonienia osób:

- po radioterapii narządów miednicy mniejszej,
- po niepowodzeniu wcześniejszej operacji związanej z nietrzymaniem moczu,
- z istotnym obniżeniem lub wypadaniem narządów miednicy mniejszej,
- po operacji narządów miednicy mniejszej,
- z zaburzeniami mikcji,
- z bólem,
- z nawracającymi infekcjami,
- z krwiomoczem,
- z podejrzeniem przetoki.

IV. OCENA STOPNIA ZABEZPIECZENIA PRZED WYCIEKIEM MOCZU

Ocena stopnia zabezpieczenia przed wyciekami moczu polega na sprawdzeniu czy pacjent stosuje produkty chłonne (majtki chłonne, pieluchomajtki, pieluchy anatomiczne, wkłady i podkłady) oraz środki pielęgnacyjne służące oczyszczaniu, poprawie kondycji skóry i jej ochronie. Jeżeli tak, należy sprawdzić jakiego rodzaju i w jakiej ilości.

V. IDENTYFIKACJA PACJENTEK NALEŻĄCYCH DO 3 GŁÓWNYCH GRUP RODZAJÓW NIETRZYMANIA MOCZU

Identyfikacja pacjentek należących do 3 głównych grup rodzajów nietrzymania moczu polega na przyporządkowaniu pacjentek w zależności od charakteru zgłaszanych objawów do jednej z trzech głównych grup kwalifikujących się do wstępnego postępowania w ramach podstawowej opieki:

- kobiety z wysiłkowym nietrzymaniem moczu, występującym podczas wykonywania aktywności fizycznej,
- kobiety z objawami pęcherza nadaktywnego (OAB), skarżące się na parcia naglące z nietrzymaniem moczu lub bez,
- kobiety z mieszanym nietrzymaniem moczu: obecnym przy wysiłku i z parcia.

VI. PRZEPROWADZENIE PRÓBY KASZLOWEJ

Przeprowadzenie próby kaszlowej powinno stanowić integralną część oceny rutynowej u wszystkich kobiet w celu wykrycia wycieku moczu, prawdopodobnie związanego z niewydolnością zwieracza.

VII. OCENA SIŁY DOBROWOLNEGO SKURCZU MIĘŚNI DNA MIEDNICY, STANU RZECZYWISTEGO NARZĄDÓW MIEDNICY, ORAZ UKŁADU MOCZOWO-PŁCIOWEGO

Fizyczne badanie jamy brzusznej, miednicy i krocza pozwoli ocenić wszelkie przypadki zaniku narządów miednicy lub atrofię układu moczowo-płciowego lub ew. wypadanie narządów płciowych, a badanie pochwy lub odbytnicy ukaże dobrowolną funkcję mięśni dna miednicy (ocena skurczu mięśni), co jest ważnym krokiem przed rozpoczęciem ew. treningu mięśni dna miednicy.

VIII. PORADY DOSTOSOWANE DO POTRZEB PACJENTKI I RODZAJU NIETRZYMANIA MOCZU

Porady dostosowane do potrzeb pacjentki i rodzaju nietrzymania moczu dotyczą:

1. Terapii behawioralnych w zakresie stylu życia

Terapia behawioralna ma na celu eliminowanie nieprawidłowych zachowań, zaburzających mikcję. Uświadomienie pacjentce przyczyn dolegliwości jest priorytetem we wstępnym postępowaniu, tak aby uzyskać jak największe zaangażowanie ze strony pacjentki w dalszy proces leczenia. Pacjentka powinna zredukować:

- masę ciała w przypadku otyłości (siła zalecenia: A)
- przyjmowanie kofeiny dla OAB (siła zalecenia: B)

oraz zastosować kontrolę mikcji.

2. Używania stożków dopochwowych dla kobiet z wysiłkowym nietrzymaniem moczu (siła zalecenia: B)

Stożki są stosowane w charakterze leczenia zachowawczego pierwszego rzutu, ale należy poinformować pacjentkę, iż mogą wywoływać dyskomfort i różne zdarzenia niepożądane.

IX. TRENING MIĘŚNI DNA MIEDNICY - PFMT (SIŁA ZALECENIA: A)

Mięśnie dna miednicy łączą kości łonowe i podstawę kręgosłupa od przodu do tyłu, działając jak podpora pęcherza moczowego, macicy i jelita grubego. Trening mięśni dna miednicy przeznaczony jest dla kobiet z wysiłkowym NTM, nietrzymaniem moczu z parcia, lub mieszanym NTM. Program powinien być intensywny, nadzorowany przez lekarza specjalistę i realizowany w odpowiednich warunkach przez przeszkolonych fizjoterapeutów.

X. TRENING PĘCHERZA MOCZOWEGO

Dla OAB, zalecenie oddawania moczu regularnie, w ustalonych odstępach czasu, które stopniowo wydłuża się (siła zalecenia: A). W przypadku wystąpienia skurczu pęcherza moczowego, należy starać się przeczekać parcie. U kobiet z umiarkowanym NTM, oddającym mocz rzadko, zaleca się odstępy dwugodzinne.

Oddawanie moczu w ustalonych odstępach czasu jest leczeniem pierwszego rzutu u kobiet w NNM, nie powoduje działań niepożądanych.

XI. UDZIAŁ PIELĘGNIARKI W FARMAKOTERAPII, BADANIACH I FIZYKOTERAPII

Pielęgniarka bierze czynny udział w farmakoterapii nietrzymania moczu. Lekarz, w zależności od rodzaju nietrzymania moczu, może zlecić podanie leków przeciwmuskarynowych², agonistów receptorów beta-3 adrenergicznych³ (siła zalecenia: A) albo duloksetyny⁴ (siła zalecenia: B).

W przypadku niedoboru estrogenów, pacjentka powinna być leczona w trakcie oceny wstępnej, a następnie poddana powtórnej ocenie po kuracji estrogenami dopochwowymi. O czasie kuracji decyduje lekarz.

Należy również przygotować pacjentkę do badań diagnostycznych, takich jak: badanie ogólne i posiew moczu. Do pielęgniarki należy poinformowanie pacjentki o tym, że należy pobrać próbkę moczu na posiew do jałowego pojemnika, z pierwszego moczu po nocy, ze strumienia środkowego, po wcześniejszym umyciu się. Taki sposób pobrania próbki jest warunkiem otrzymania rzetelnych wyników badania. W przypadku infekcji dróg moczowych należy zastosować leczenie, a następnie przeprowadzić ponowną ocenę.

Do celowanych zabiegów fizykoterapii należy elektrostymulacja, zalecana pacjentkom z wysiłkowym, nagłym i mieszanym typem nietrzymania moczu. Pielęgniarka przeprowadzając wywiad, powinna upewnić się, czy pacjentka zaakceptuje tę metodę, czy nie ma przeciwwskazań np. rozrusznik serca i/ lub trudności w jej stosowaniu w warunkach domowych. Elektrostymulacja trwa zazwyczaj od 9 tygodni do 6 miesięcy.

Postępowanie wstępne na I stopniu diagnostycznym u kobiet powinno trwać przez ok. 12 tygodni przed ponowną oceną. W przypadku braku poprawy w sposób zadawalający lekarz podstawowej opieki zdrowotnej kieruje pacjentkę na drugi poziom postępowania - do oceny specjalistycznej. U kobiet z objawami mieszanego nietrzymania moczu, w pierwszej kolejności leczy się objawy najbardziej uciążliwe dla pacjentki (siła zalecenia: C).

²Leki antymuskarynowe (leki antycholinergiczne) uznawane są przez specjalistów za złoty standard w farmakoterapii pęcherza nadaktywnego.

W Polsce refundowane są obecnie dwie substancje: solifenacyna i tolterodyna w postaci siedmiu leków (jeden na bazie substancji czynnej solifenacyny oraz sześć na bazie substancji czynnej tolterodyny). Por.: Raport Pacjent z NTM w systemie opieki zdrowotnej 2017, www.ntm.pl, czerwiec 2017.

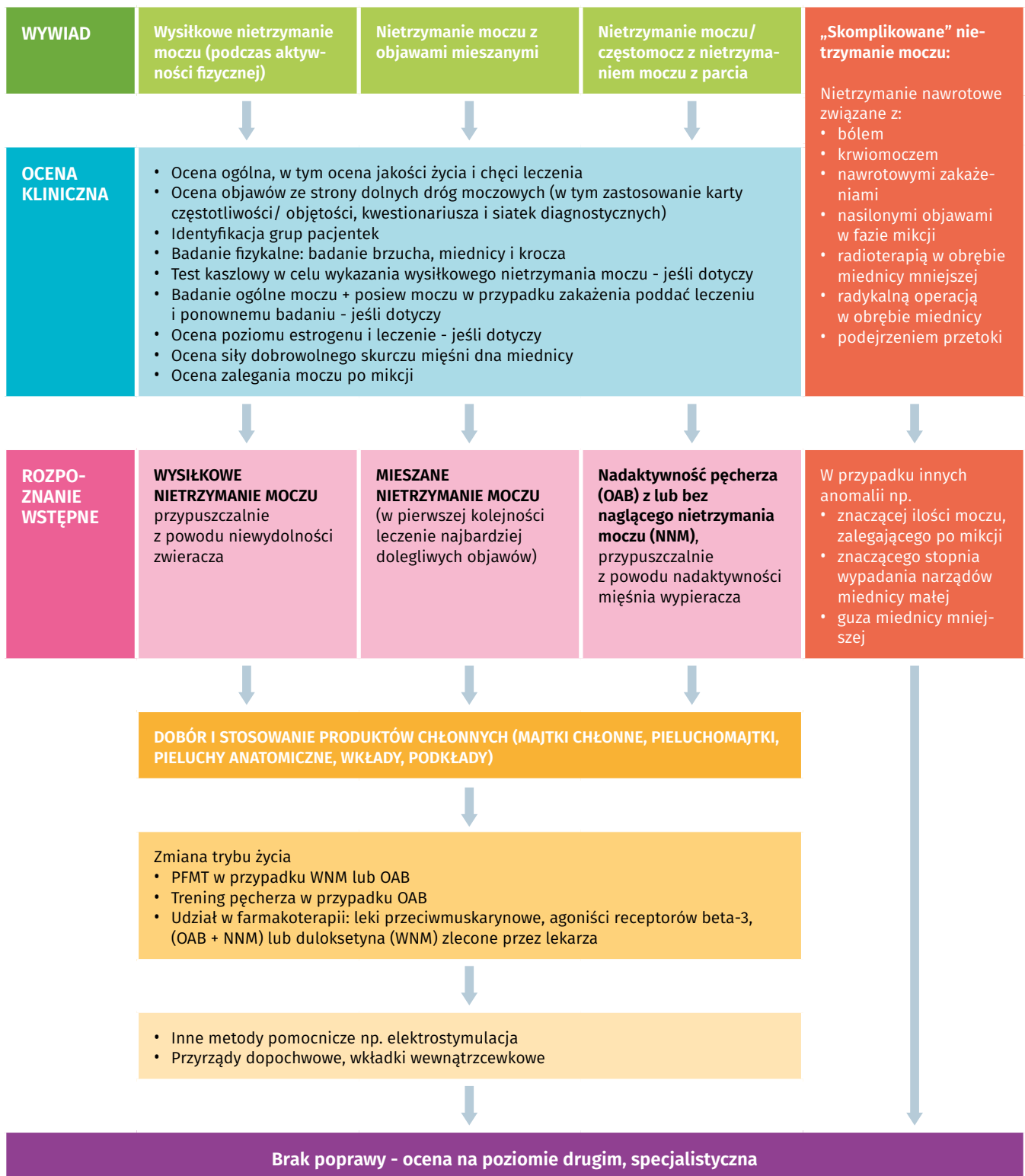
³Agonistą receptorów beta-3-adrenergicznych jest lek zawierający substancję czynną mirabegron. Lek dostępny na polskim rynku od kilku lat, nie jest

nadal refundowany w ramach NFZ. Badania kliniczne wykazały, że lek ten ma stosunkowo wysoki profil bezpieczeństwa i umiarkowane objawy niepożądane. Por.: Raport Pacjent z NTM w systemie opieki zdrowotnej 2017, www.ntm.pl, czerwiec 2017.

⁴Duloksetyna to Inhibitor zwrotnego wychwytu serotoniny (5-HT) i noradrenaliny. Slabo hamuje zwrotny wychwyt dopaminy, nie wykazuje istotnego powinowactwa do receptorów histaminowych, dopaminowych, cholinergicznych i adrenergicznych. Zwiększenie stężenia 5-HT i noradrenaliny w odcinku krzyżowym rdzenia kręgowego zwiększa napięcie cewki moczowej w fazie gromadzenia moczu, co prowadzi u kobiet do silniejszego zamknięcia cewki podczas wysiłku. (Baza leków: medycyna praktyczna 2017).

Algorytm wstępnego postępowania w nietrzymaniu moczu u kobiet

ALGORYTM WSTĘPNEGO POSTĘPOWANIA W NIETRZYMANIU MOCZU U KOBIET W OKRESIE OKOŁOPORODOWYM PROFILAKTYKA PROWADZONA PRZEZ POŁOŻNĄ W OKRESIE CIĄŻY

EDUKACJA KOBIET CIĘŻARNYCH

1. Prawidłowe odżywianie kobiet w ciąży, ograniczenie spożywania napojów zawierających kofeinę, napojów gazowanych czy sztucznych środków słodzących, wykluczenie alkoholu.
2. Spożywanie dużej ilości płynów.
3. Zapobieganie zbyt dużym przyrostom masy ciała.
4. Zapobieganie dużej masie urodzeniowej noworodków poprzez ograniczenie zbędnej suplementacji witaminowej w okresie ciąży.
5. Zapobieganie infekcjom dróg moczowych oraz odpowiednio częste wykonywanie analizy moczu oraz posiewu moczu według zaleceń umieszczonych w planie opieki prenatalnej, prawidłowy instruktaż i omówienie prawidłowego pobrania materiału do badań.
6. Zapobieganie infekcjom dróg rodnych.
7. Zapobieganie zaparciom.
8. Aktywny tryb życia, spacer.
9. Instruowanie oraz zachęcanie kobiet do ćwiczeń mięśni dna miednicy w ciąży.
10. Zalecanie ćwiczeń odpowiednich w danym trymestrze ciąży, ćwiczeń oddechowych i rozciągających, ćwiczeń markowanego parcia po skończonym 36 tygodniu ciąży, ćwiczeń parcia na wydechu.
11. Przygotowanie do porodu skóry krocza poprzez jego masaż, z dokładną instrukcją oraz zachowaniem zasad higienicznego mycia rąk.
12. W przypadku występowania nietrzymania moczu, zaleca się stosowanie specjalistycznych produktów chłonnych, dobieranych według indywidualnych potrzeb (wkłady urologiczne, majtki chłonne, pieluchy anatomiczne, pieluchomajtki).

**REKOMENDACJE
DOTYCZĄCE PRAKTYK
PIELĘGNIARSKICH**

**REKOMENDACJE
EDUKACYJNE**

ALGORYTM WSTĘPNEGO POSTĘPOWANIA W NIETRZYMANIU MOCZU U KOBIET W OKRESIE OKOŁOPORODOWYM PROFILAKTYKA PROWADZONA PRZEZ POŁOŻNĄ PODCZAS PORODU

EDUKACJA KOBIET W TRAKCIE PORODU

1. Poinstruowanie pacjentki o konieczność parcia na wydechu.
2. Zachęcanie pacjentki do parcia spontanicznego.
3. Unikanie przedwczesnego parcia w II okresie porodu, zanim część przodująca znajdzie się na dnie miednicy.
4. Stosowanie śródporodowego masażu krocza, który zmniejsza ryzyko urazów wymagających założenia szwów oraz nacięcia krocza.
5. Zapewnienie odpowiedniego nawilżenia pochwy w trakcie schodzenia główki dziecka w kanale rodny. Nie zaleca się rutynowego stosowania żelu położniczego.
6. Unikanie porodów zabiegowych.
7. Prowadzenie porodów drogami natury z ochroną tkanek krocza.
8. Unikanie rutynowego nacinania krocza oraz urazów krocza.
9. Unikanie nieuzasadnionego klinicznie przyspieszenia zakończenia porodu, poprzez zastosowanie dużych dawek oksytocyny w trakcie porodu.
10. Unikanie przedłużającego się porodu siłami natury.

ALGORYTM WSTĘPNEGO POSTĘPOWANIA W NIETRZYMANIU MOCZU U KOBIET W OKRESIE OKOŁOPORODOWYM PROFILAKTYKA PROWADZONA PRZEZ POŁOŻNĄ W CZASIE POŁOGU

1. Unikanie ciężkiej pracy fizycznej we wczesnym okresie połogu.
2. Prawidłowe odżywianie.
3. Spożywanie odpowiednich ilości płynów.
4. Poinstruowanie i zachęcenie do wykonywania przez pacjentkę ćwiczeń mięśni dna miednicy oraz ćwiczeń wzmacniających mięśnie brzucha.
5. Unikanie pasów brzusznych oraz majtek ściągających powodujących osłabienie mięśni dna miednicy.
6. Po porodzie ukończonym nacięciem lub pęknięciem krocza należy:
  - zadbać o regularność wypróżnień,
  - unikać napinania tkanek krocza do momentu zagojenia rany,
  - dbać o prawidłowe gojenie się rany krocza,
  - odpowiednio dbać o higienę ciała,
  - wietrzyć ranę krocza,
  - stosować odpowiednie materiały higieniczne i produkty chłonne.
7. Wykonywanie ćwiczeń z użyciem przyrządów do elektrostymulacji.
8. Kontrolowanie rozejścia mięśnia prostego brzucha.
9. Zachęcanie kobiety do wykonywania ćwiczeń mięśni dna miednicy kilka razy dziennie już od drugiej doby po porodzie, zaczynając od bardzo łagodnych.
10. Odpowiednie uruchamianie pacjentki po porodzie.
11. Zapewnienie utrzymania odpowiedniego nawilżenia dróg rodnych po porodzie, w okresie zmniejszonego nawilżenia pochwy oraz w trakcie stosunku płciowego.
12. Stosowanie odpowiednich produktów higienicznych z zachowaniem higieny mycia rąk;
13. Stosowanie preparatów odkażających, środków myjących o odpowiednim pH.
14. Zapobieganiu zakażeniom układu moczowego.
15. Unikanie gwałtownego spadku masy ciała po porodzie (utrata masy ciała po porodzie, powinna odbywać się w spokojnym tempie średnio 200 g /tydzień do maksymalnie 1kg w miesiącu, wyjątkiem jest sytuacja nagłego spadku tuż po porodzie w pierwszych 3-4 dobach).
16. Unikanie zbyt intensywnych ćwiczeń.
17. Unikanie zmęczenia, dbanie o odpowiednią ilość snu.
18. Angażowanie członków rodziny w wypełnianiu obowiązków domowych.
19. Zapobieganie obniżaniu narządu rodneho, nawracającym stanom zapalnym pochwy.
20. Zapobieganie wypadaniu narządu rodneho, prowadzącego do otarć pochwy, długotrwałego leczenia oraz zabiegów ginekologicznych w obrębie narządu rodneho.
21. W przypadku pojawienia się nietrzymania moczu polecenie położnicy natychmiastowego zastosowania specjalistycznych produktów chłonnych dobieranych według indywidualnych potrzeb (wkłady urologiczne, majtki chłonne, pieluchy anatomiczne, pieluchomajtki).

**ALGORYTM
WSTĘPNEGO
POSTĘPOWANIA
W NIETRZYMANIU
MOCZU U KOBIET -
ZAŁĄCZNIK NR 2**

**BRAK POPRAWY -
OCENA NA POZIOMIE
DRUGIM,
SPECJALISTYCZNA**

ALGORYTM WSTĘPNEGO POSTĘPOWANIA W NIETRZYMANIU MOCZU U KOBIET PROFILAKTYKA PROWADZONA PRZEZ POŁOŻNĄ W OKRESIE KLIMAKTERIUM

EDUKACJA KOBIET W OKRESIE KLIMAKTERIUM

1. Uregulowanie posiłków i podaży płynów.
2. Zaniechanie palenia papierosów.
3. Regulacja czasu wypróżnień.
4. Walka z otyłością.
5. Unikanie dźwignia ciężarów.
6. Prawidłowa pielęgnacja okolic intymnych.
7. Aktywność fizyczna, w tym ćwiczenia wzmacniające mięśnie brzucha.
8. Unikanie maitek ściągających, powodujących osłabienie mięśni dna miednicy;
9. Odpowiednie stosowanie produktów higienicznych o łagodnym pH, które nie narusza ochronnej powłoki białkowo-lipidowej.
10. Zapobieganie zakażeniom układu moczowego i stanom zapalnym pochwy.
11. Zapewnienie utrzymania odpowiedniego nawilżenia narządów płciowych w trakcie stosunku płciowego, stosowanie lubrykantów w okresie zmniejszonego nawilżenia pochwy.
12. Zapobieganie wypadaniu narządu rodnego, prowadzącego do otarć pochwy, długotrwałego leczenia oraz zabiegów ginekologicznych w obrębie narządu rodnego.
13. Edukacja na temat stosowania terapii hormonalnej.
14. Unikanie powstrzymywania mikcji.
15. Odpowiednie wykonywanie ćwiczeń mięśni dna miednicy.
16. Ćwiczenia z użyciem przyrządów do elektrostymulacji.
17. Odpowiednie uruchamianie pacjentki po zabiegach ginekologicznych.
18. W przypadku występowania nietrzymania moczu zalecenie pacjentce stosowania specjalistycznych produktów chłonnych dobieranych według indywidualnych potrzeb (wkłady urologiczne, majtki chłonne, pieluchy anatomiczne, pieluchomajtki)

ALGORYTM
WSTĘPNEGO
POSTĘPOWANIA
W NIETRZYMANIU
MOCZU U KOBIET
- ZAŁĄCZNIK NR 2

ALGORYTM WSTĘP-
NEGO POSTĘPOWA-
NIA W NIETRZYMANIU
MOCZU U STARSZYCH
W ZŁYM STANIE
ZDROWIA
- ZAŁĄCZNIK NR 1

BRAK POPRAWY -
OCENA NA POZIOMIE
DRUGIM,
SPECJALISTYCZNA

ZAŁĄCZNIK NR 3

NIETRZYMANIE MOCZU U MĘŻCZYZN

Postępowanie pielęgniarskie na I poziomie diagnostycznym - zalecenia

1. Ocena ogólna, w tym ocena jakości życia i chęci leczenia.
2. Ocena objawów ze strony dolnych dróg moczowych, w tym zastosowanie karty częstotliwości/ objętości NTM, kwestionariusza i formularzy diagnostycznych.
3. Ocena stopnia zabezpieczenia przed wyciekami moczu (środki pielęgnacyjne i produkty chłonne).
4. Identyfikacja pacjentów ze „skomplikowanym” nietrzymaniem moczu.
5. Identyfikacja pacjentów należących do 4 głównych grup rodzajów nietrzymania moczu.
6. Porady dostosowane do potrzeb pacjenta i rodzaju nietrzymania moczu.
7. Badanie fizykalne: brzucha, odcinka krzyżowego, badanie neurologiczne i proktologiczne oraz ocena funkcji mięśni dna miednicy.
8. Trening mięśni dna miednicy.
9. Ocena PVR.
10. Udział pielęgniarki w farmakoterapii i badaniach diagnostycznych.

I. OCENA OGÓLNA, W TYM OCENA JAKOŚCI ŻYCIA I CHĘCI LECZENIA

Ocena na podstawie wywiadu, dokumentacji i innych materiałów źródłowych.

II. OCENA OBJAWÓW ZE STRONY DOLNYCH DRÓG MOCZOWYCH, W TYM ZASTOSOWANIE KARTY OCENY CZĘSTOTLIWOŚCI/OBJĘTOŚCI NTM, KWESTIONARIUSZA I FORMULARZY DIAGNOSTYCZNYCH

Należy ocenić objawy ze strony dolnych dróg moczowych, zapisać je na karcie oceny częstotliwości/objętości, kwestionariuszu diagnostycznym i prowadzić formularze diagnostyczne, których celem jest szybsza klasyfikacja kliniczna determinująca zarówno postępowanie medyczne i funkcjonowanie pacjenta, zgłaszającego objawy związane z nietrzymaniem moczu.

Przykład karty oceny częstości i objętości oddawanego moczu:

DATA	GODZINA	OBJĘTOŚĆ PŁYNÓW PRZYJĘTYCH (ml)	RODZAJ PŁYNU	OBJĘTOŚĆ ODDANEGO MOCZU (ml)	UWAGI (np. aktywność, wyciek moczu)

III. OCENA STOPNIA ZABEZPIECZENIA PRZED WYCIĘKIEM MOCZU

Ocena stopnia zabezpieczenia przed wyciekami moczu polega na sprawdzeniu czy pacjent stosuje produkty chłonne dedykowane dla mężczyzn (np. wkłady anatomiczne, majtki chłonne, profilowane wkłady i wkładki urologiczne) oraz środki pielęgnacyjne zapewniające oczyszczanie i ochronę skóry, a jeśli tak to jakiego rodzaju są to produkty.

IV. IDENTYFIKACJA PACJENTÓW NALEŻĄCYCH DO GRUPY CHORYCH ZE „SKOMPLIKOWANYM” NIETRZYMANIEM MOCZU

Identyfikacja pacjentów wymagających skierowania do postępowania na II poziomie diagnostycznym, czyli oceny specjalistycznej, polega na przeprowadzeniu wywiadu i zapoznaniu się z dokumentacją pacjenta celem wyłonienia osób:

- po radioterapii w obrębie miednicy,
- po operacji narządów miednicy mniejszej,

- z zaburzeniami mikcji (np. wtórnymi do przeszkody podpęcherzowej) - słabe opróżnianie pęcherza można podejrzewać na podstawie objawów, badania fizykalnego lub wyników badań obrazowych po mikcji - ultrasonograficznego bądź radiologicznego,
- z bólem,
- z nawracającymi infekcjami,
- z krwimoczem,
- z wywiadem w kierunku nieskutecznego chirurgicznego leczenia nietrzymania moczu,
- z całkowitym nietrzymaniem moczu.

V. IDENTYFIKACJA PACJENTÓW NALEŻĄCYCH DO 4 GŁÓWNYCH GRUP RODZAJÓW NIETRZYMANIA MOCZU

Identyfikacja pacjentów polega na przyporządkowaniu pacjentów w zależności od charakteru zgłaszanych objawów do jednej z czterech głównych grup kwalifikujących się do wstępnego postępowania w ramach podstawowej opieki:

- mężczyźni, u których występuje kropelkowe wykapywanie moczu po mikcji,
- mężczyźni z wysiłkowym NTM, najczęściej po prostatektomii,
- mężczyźni z mieszanym NTM, najczęściej po prostatektomii,
- mężczyźni skarżący się na parcia naglące (z nagłym nietrzymaniem moczu lub bez) z częstomoczem i nokturią, objawami pęcherza nadaktywnego (OAB).

VI. PORADY DOSTOSOWANE DO POTRZEB PACJENTA I RODZAJU NIETRZYMANIA MOCZU

Porady dotyczące:

- napinania mięśni krocza po mikcji, lub ręcznego uciskania cewki opuszkowej bezpośrednio po mikcji - dla mężczyzn zgłaszających wykapywanie moczu po mikcji, którzy najczęściej nie wymagają dalszej diagnostyki (siła zalecenia: B),
- zmiany stylu życia - zmiana nawyków, ćwiczenia, zmniejszenie masy ciała (siła zalecenia: B), jeśli wymaga, wybieranie „zdrowego trybu życia” celem opóźnienia wystąpienia problemów z trzymaniem moczu lub zredukowania problemu istniejącego,
- zaplanowania i przestrzegania regularnych mikcji w przypadku OAB (siła zalecenia: C),
- udziału pacjenta w terapii behawioralnej,
- ewentualnej rehabilitacji urologicznej.

VII. BADANIE FIZYKALNE: JAMY BRZUSZNEJ, ODCINKA KRZYŻOWEGO, BADANIE NEUROLOGICZNE I REKTALNE ORAZ OCENA FUNKCJI MIĘŚNI DNA MIEDNICY

VIII. TRENING MIĘŚNI DNA MIEDNICY (PFMT) Z UŻYCIEM BIOFEEDBACKU

Pacjent z wysiłkowym NTM, po prostatektomii, pod nadzorem, powinien intensywnie wykonywać ćwiczenia mięśni dna miednicy. Decyzja dotycząca PFMT z użyciem biofeedbacku należy do chorego, ponieważ zależy od warunków ekonomicznych i oczekiwań pacjenta.

IX. OCENA ZALEGANIA MOCZU PO MIKCCJI (PVR)

Zaleganie moczu po mikcji musi być ocenione 5 minut po mikcji. Wartości ≤ 50 ml są uważane za normalne. Wartości ≥ 200 ml są uważane za patologiczne. Wartości pośrednie wymagają oceny klinicznej interpretacji ich znaczenia. Pomiaru mogą być wykonywane przez cewnikowanie albo za pomocą echografii.

Wyniki mogą być zafałszowane pod wpływem stopnia bodźców odczuwanych przez pacjenta, jeśli środowisko nie jest przyjazne, a pozycja nie jest wygodna, albo gdy cewnik jest usuwany zbyt szybko. Często konieczne jest przeprowadzenie więcej niż jednej oceny PVR, aby zminimalizować ryzyko błędów.

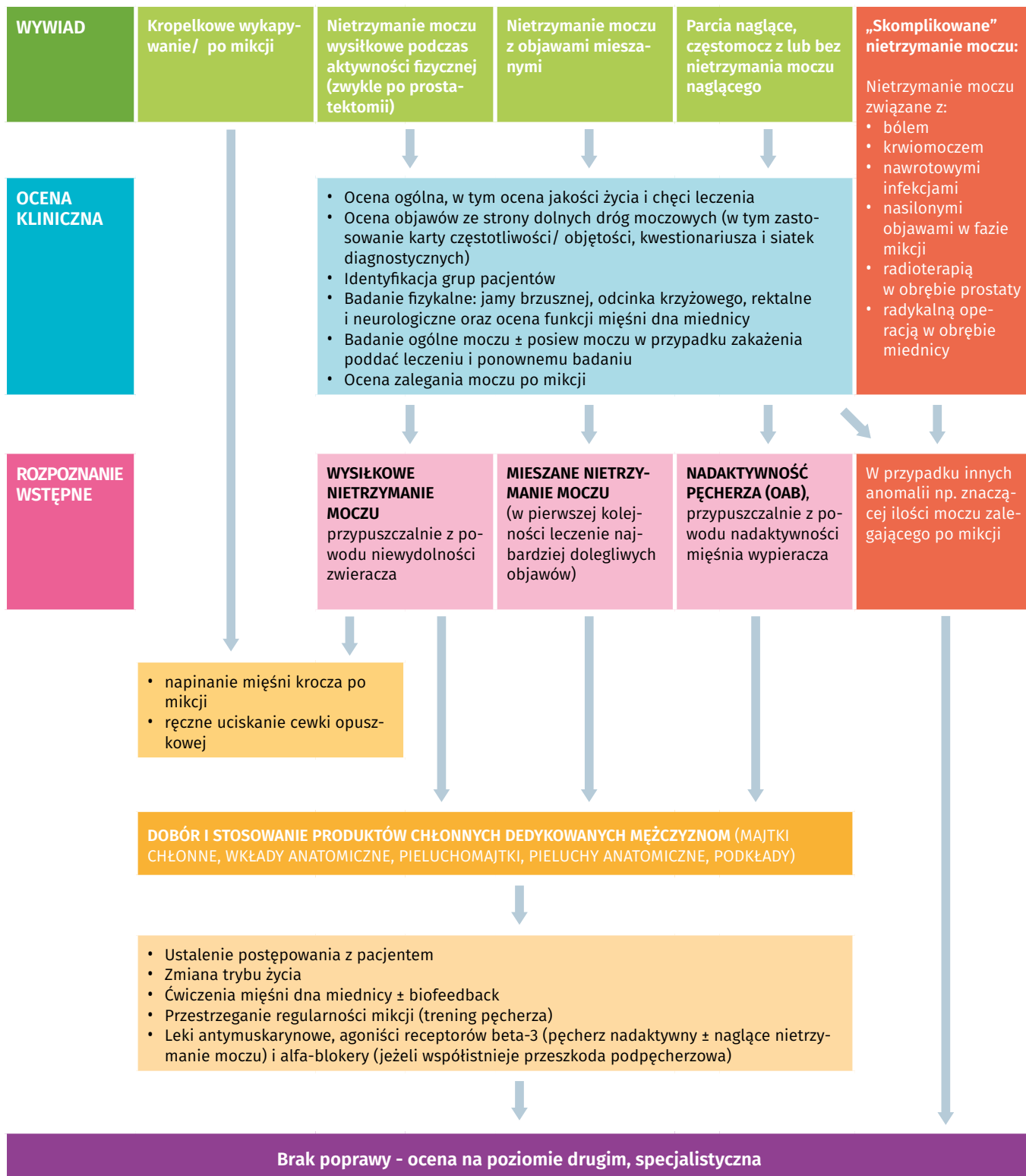
Cewnikowanie jest przeciwwskazane u mężczyzn z podejrzeniem poważnej przeszkody w przepływie. Należy pamiętać, że PVR może zmieniać się w ciągu dnia, dlatego też zalecana jest powtórna ocena objętości zalegającego moczu. Również pomiary wykonywane po epizodzie nietrzymania moczu mogą dać zafałszowany obraz pozytywny.

X. UDZIAŁ PIELĘGNIARKI W FARMAKOTERAPII I BADANIACH DIAGNOSTYCZNYCH

Pielęgniarka bierze czynny udział w farmakoterapii i badaniach diagnostycznych. Lekarz, w zależności od rodzaju nietrzymania moczu, może zlecić podanie leków przeciwmuskarynowych, agonistów receptora beta-3 w OAB z nagłym lub bez naglącego nietrzymania moczu (siła zalecenia: B), jeżeli pacjent nie ma wysokiego PVR, zleczone mogą być leki o działaniu alfa-adrenolitycznym, ze względu na możliwość występowania przeszkody podpęcherzowej.

Należy również przygotować pacjenta do badań diagnostycznych, takich jak: badanie ogólne i posiew moczu. Do pielęgniarki należy poinformowanie pacjenta o tym, że należy pobrać próbkę moczu na posiew do jałowego pojemnika, z pierwszego moczu po nocy, ze strumienia środkowego, po wcześniejszym umyciu ujścia cewki moczowej i genitaliów.. Taki sposób pobrania próbki jest warunkiem otrzymania rzetelnych wyników badania. W przypadku infekcji dróg moczowych należy zastosować leczenie, a następnie przeprowadzić ponowną ocenę.

Algorytm wstępnego postępowania w nietrzymaniu moczu u mężczyzn

ZAŁĄCZNIK NR 4

NIETRZYMANIE MOCZU U DZIECI

Postępowanie pielęgniarskie na I poziomie diagnostycznym - zalecenia

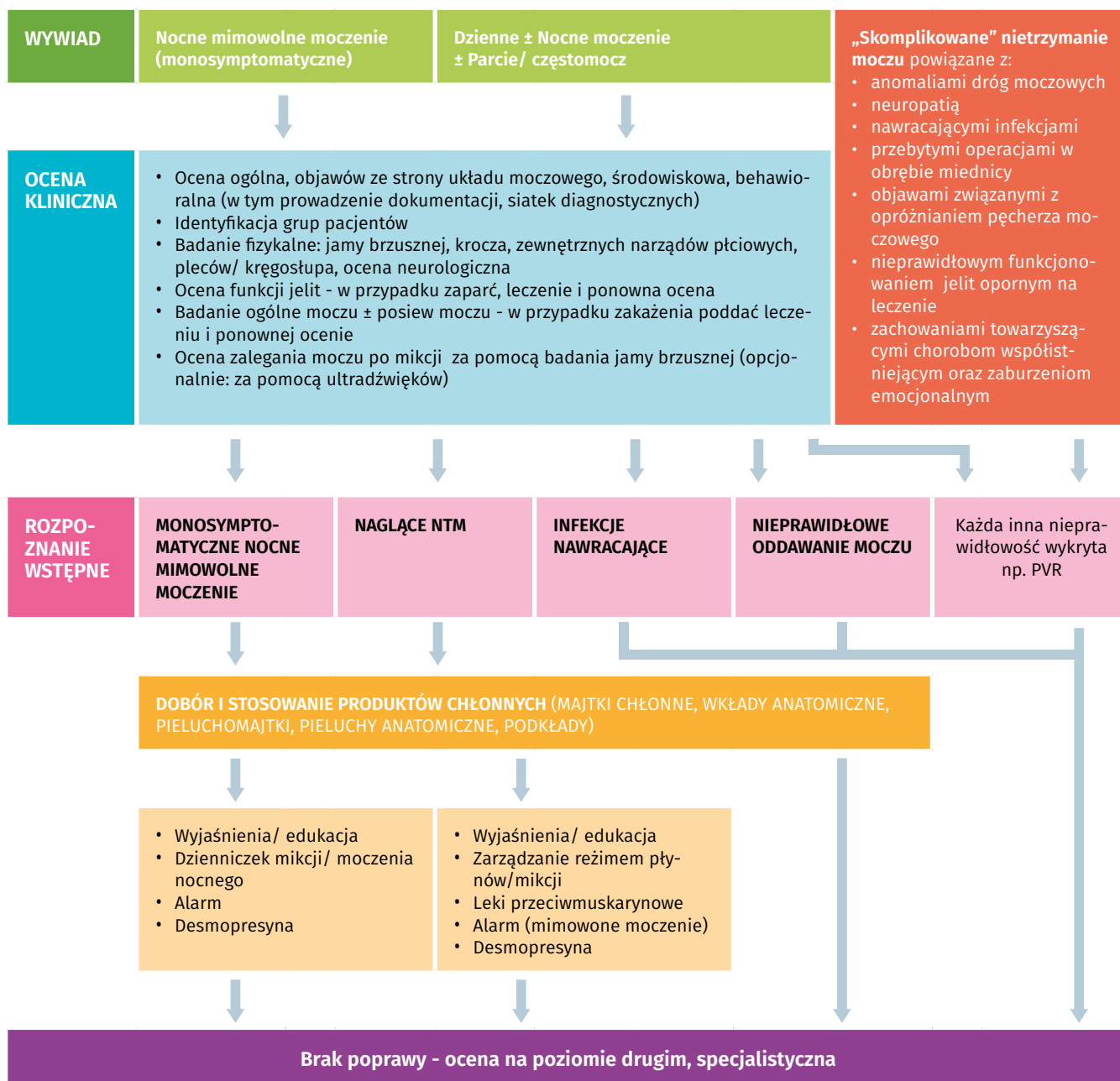
Zarządzanie reżimem trzymania moczu u dzieci wymaga specjalnego postępowania, w którym musi uczestniczyć nie tylko personel medyczny, ale również rodzice i/ lub opiekunowie prawni dziecka, którzy muszą wydać zgodę na leczenie poczynając od oceny wstępnej. Wydanie zgody może być problematyczne z wielu powodów (np. lęk, obawa, brak świadomości zdrowotnej, przekonania religijne, kwestie finansowe itd.), a współpraca trudna. Pielęgniarka musi pamiętać, aby na bieżąco zapisywać wszystkie informacje w dokumentacji dziecka, dołączając skrupulatne opisy wykonanych czynności wraz z godziną ich wykonania.

Postępowanie wstępne dotyczy:

1. **Oceny ogólnej, objawów ze strony układu moczowego, środowiskowej i behawioralnej**, w tym prowadzenie dokumentacji i stosowanie formularzy diagnostycznych (siatek diagnostycznych).
2. **Identyfikacji pacjentów ze „skomplikowanym” nietrzymaniem moczu:**
Infekcje dróg moczowych nawracające, przebiegające z gorączką, objawy niepełnego opróżniania pęcherza, niekompletnego oddawania moczu, anomalie dróg moczowych, przebyte operacje w obrębie miednicy, neuropatie lub pochodzenie neuropatyczne objawów, zaburzenia jelitowe nie reagujące na leczenie, choroby współistniejące (np. ADHD), zaburzenia emocjonalne.
3. **Oceny stopnia zabezpieczenia przed wyciekami moczu** polegającej na sprawdzeniu czy pacjent stosuje produkty chłonne (majtki chłonne, pieluchomajtki, pieluchy anatomiczne, wkłady i podkłady) oraz środki pielęgnacyjne, służące oczyszczeniu i ochronie skóry oraz poprawie jej kondycji.
4. **Identyfikacji pacjentów należących do 2 głównych grup nietrzymania moczu:**
  - a. nocne mimowolne moczenie bez dodatkowych objawów (*monosymptomatic nocturnale nuresis*),
  - b. objawy w ciągu dnia obejmujące: częstomocz, parcie na mocz, nawykowe powstrzymywanie moczu, powstrzymywanie się od mikcji, przerywany strumień moczu, nagłe nietrzymanie moczu, z moczeniem nocnym lub bez.
5. **Przeprowadzenia badania fizykalnego** celem wykluczenia przyczyn anatomicznych i neurogennych, zalegania mas kałowych.
6. **Pobrania próbki moczu do badania ogólnego i mikrobiologicznego** celem wykluczenia infekcji. Jeżeli jest to możliwe dziecko powinno być pod obserwacją w trakcie oddawania moczu i/lub pobierania próbki, jeżeli jest w wieku, w którym samodzielnie może próbkę pobrać.
7. **Rodzicielskich i dziecięcych porad i motywacji.**
8. **Sprawdzania dzienniczka mikcji ze zwróceniem uwagi na poliurię nocną, stosowania formularzy diagnostycznych (siatek) przez pielęgniarki.**
9. **Edukacji odpowiedniej do wieku, demistyfikacji i wyjaśnianiu.**
10. **Wyboru** pomiędzy analogami hormonu antydiuretycznego desmopresyny (siła zalecenia: A) i alarmem wybudzeniowym (siła zalecenia: A). Może to być wspólny wybór rodziców i dzieci, jeśli wyjaśnione zostaną im wady i zalety.
11. **Treningu toaletowego i holistycznego postępowania ukierunkowanego na trzymanie moczu w ciągu dnia, w tym:** poradnictwa dotyczącego nietrzymania moczu, oddawania moczu o ustalonych porach, modyfikacji zachowań oraz kontroli mikcji i defekacji, jeśli konieczne (zaburzenia wypróżnień, bóle i inne objawy jelitowe).
12. **Udziału pielęgniarki w farmakoterapii**

W przypadku objawów OAB lekarz może zlecić podanie dziecku leków przeciwskurczynowych (siła zalecenia: A).

Algorytm wstępnego postępowania w nietrzymaniu moczu u dzieci

Dzienniczek mikcji - zalecenia:

Prowadzenie dzienniczka mikcji nie wymaga przygotowania specjalistycznego pacjenta/ki, a tylko edukacji i wytłumaczenia celowości i sposobu zapisywania informacji. Ważne jest, aby informacje zapisywane były w sposób zrozumiały dla personelu medycznego, były rzetelne, obiektywne i usystematyzowane. Najprostszym sposobem gromadzenia danych jest tabela, w której można zawrzeć dowolną liczbę kolumn.

Dzienniczek należy prowadzić samodzielnie, przez 2-3 doby, a w przypadku dzieci, informacje powinni wpisywać rodzice albo opiekunowie. W dzienniczku zapisywane są: częstość oddawania moczu, każdorazowa objętość mikcji w warunkach normalnych oraz uwagi dotyczące objawów towarzyszących, takie jak:

- ból podczas mikcji,
- strumień moczu przerywany,
- parcie na mocz,
- gubienie moczu między mikcjami,
- liczba zużywanych produktów chłonnych,
- zaleganie moczu po mikcji,
- inne.

Zapisywać należy również rodzaj płynów i/ lub pokarmów, które wzmagają dolegliwości i/ lub są uważane za moczopędne. Mogą to być niektóre warzywa, soki, owoce.

Edukując pacjenta polecamy mu zapisywanie epizodów oddawania moczu bez odczuwania parcia po oddaniu pierwszej porcji moczu, gdy mocz nadal wycieka słabym strumieniem albo wykapuje kropelkami, bez odczuwania tej sytuacji.

Wskazujemy również na dokładny pomiar pojemności mikcji (czyli jednorazowej porcji oddawanego moczu) - może to być na przykład tylko kilka kropelek. Pokazujemy plansze i rysunki, które ułatwią pacjentom zapoznanie się z anatomią i fizjologią układu moczowego oraz zrozumienie, że pęcherz moczowy jest workiem mięśniowym, w którym gromadzi się mocz między mikcjami. Oczekiwana pojemność pęcherza zależy od wieku dziecka i oblicza się ją następująco: (wiek w latach x 30) + 30 ml lub (wiek w latach + 2) x 30 ml. Czyli dla dziecka rocznego waha się w przedziale od 60 do 90 ml. Są to wartości średnie.

Osoba edukowana musi uświadomić sobie, że uczucie parcia na mocz nie zawsze oznacza wypełniony pęcherz moczowy, dlatego tak ważna jest kontrola mikcji i prowadzenie dzienniczka mikcji, dzięki któremu można sprawdzić czas jaki upłynął od ostatniej mikcji oraz ilość oddanego moczu.

Staramy się wydłużyć czas pomiędzy mikcjami przyjmując np. czas 15 minut nie częściej niż co 4-5 dni, ustalając średnią odległość na podstawie zapisanych dziennych mikcji.

Jeżeli praca nerek zachowana jest w granicach fizjologicznych, staramy się przesunąć na godziny wcześniejsze ilość wypijanych płynów w ciągu dnia, przed odpoczynkiem nocnym, zapewniając w ten sposób lepszy sen i zmniejszając możliwość wystąpienia mikcji w nocy. Jeżeli pacjent skarży się na nietrzymanie moczu z parcia możemy mu zaproponować zastosowanie kilku ćwiczeń wspomagających tłumienie parcia:

1. Siad na twardej powierzchni, np. krzesło, na którym kładziemy złożony albo zrolowany pled, ręcznik, dzięki któremu zapewniamy ucisk mechaniczny na przeponę moczowo-płciową i na zwieracz zewnętrzny cewki moczowej, a co za tym idzie tworzy się przeszkoda ograniczająca uczucie parcia.
2. Wykonywanie skurczów mięśni dna miednicy - około 3-4 serii, po 5-7 skurczów z przerwą 3-5 sekundową. Pozwoli to na synergiczną pracę zewnętrznego zwieracza cewki oraz mięśni wypieracza pęcherza. Właściwe napinanie mięśni może przynieść bardzo dobre efekty w każdej postaci NTM.

Prowadzenie dzienniczka mikcji jest pierwszym krokiem do kontroli mikcji, a tym samym współpracy na płaszczyźnie pacjent - pielęgniarka.

Oddziaływania behawioralne wraz z całym pakietem leczenia zachowawczego w postaci farmakoterapii, rehabilitacji, w tym różnych metod fizykoterapii, to podstawa powodzenia w reedukacji zachowań związanych z nietrzymaniem moczu.

Przykład dzienniczka mikcji dziecka:

DZIEŃ	GODZ.	ILOŚĆ MOCZU ODDANEGO NA PORCJĘ (ml)	GODZ.	NAPOJE/PŁYNY	UWAGI (np. moczenie nocne, dzienne, parcia naglące, wymiana bielizny mokrej, inne uwagi)
Dzień 1					
Dzień 2					
Dzień 3					

ZAŁĄCZNIK NR 5

INTERWENCJE PIELĘGNIARSKIE W OPIECE NAD OSOBAMI Z NTM W STANACH DELIRIUM, OTĘPIENIA I DEPRESJI

Specyfika zaburzeń

W opiece nad osobami starszymi ważna jest świadomość współzależności stanów takich jak delirium, otępienie (demencja) i depresja, które są ze sobą powiązane na szereg sposobów, mogą współistnieć, a ich objawy nakładać się⁵, co stanowi poważne wyzwanie w postawieniu właściwej diagnozy⁶. Przykładowo osoba z delirium może jednocześnie mieć leżącą u podstaw demencję i depresję lub osoba z demencją może równocześnie mieć oznaki depresji przy delirium stanowiącym źródło objawów⁷. Zdarza się także, że depresja jest błędnie zinterpretowana jako demencja.

Na podstawie licznych badań zostały sformułowane następujące wnioski:

- U osób z zaburzeniami poznawczymi i depresją występuje większe ryzyko wystąpienia delirium⁸.
- Delirium może zwiększyć ryzyko wystąpienia u danej osoby otępienia⁹.
- U osób z diagnozą otępienia odnotowuje się wysoką częstość występowania objawów depresyjnych¹⁰.
- Doświadczenie epizodu tzw. dużej depresji może w dalszym etapie życia danej osoby zwiększyć ryzyko wystąpienia otępienia związanego z chorobą Alzheimera¹¹.
- Istnieją interakcje pomiędzy depresją i zaburzeniami poznawczymi, a depresja może doprowadzić do nasilenia zaburzeń funkcji poznawczych¹².
- Depresja może mieć wpływ na zachowanie (np. agresję) u osób z otępieniem¹³.

Definicje i patogeneza

Delirium

Delirium to kompleksowy syndrom o podłożu neurologicznym i psychicznym, który cechuje nagłe, ostre wystąpienie (tzw. ostry początek), zmieniający się przebieg, zmieniony poziom świadomości, nieuwaga oraz dezintegracja myślenia¹⁴. Opiswany jest jako stan nagły, tj. wymagający natychmiastowej interwencji i zwykle trwa od jednego do siedmiu dni¹⁵, chociaż może utrzymywać się przez kolejne dni lub tygodnie¹⁶. Delirium można uznać za ostrą niewydolność mózgu, co oznacza, że mózg danej osoby jest bezbronny, bezradny i ma ograniczony potencjał. Delirium jest objawem wskazującym na zaistnienie nagłej sytuacji medycznej, a jego następstwa mogą obejmować trwałe ubytki neurologiczne¹⁷, wystąpienie lub nasilenie się objawów demencji¹⁸, przeniesienie do placówki opieki długoterminowej, upadki, spadek wydolności (funkcjonalnej) i powodować zwiększone ryzyko zgonu¹⁹.

Delirium jest zjawiskiem stosunkowo częstym u osób starszych. Raporty donoszą, że delirium dotyczy do 50 procent hospitalizowanych osób starszych²⁰, przy czym częściej występuje na oddziałach intensywnej opieki medycznej, pośród osób ze złamaniem kości biodrowej i pośród tych osób, które poddawane są zabiegom chirurgicznym, takim jak operacja serca²¹. Delirium jest powszechne w placówkach opieki długoterminowej²² i często skutkuje przyjęciem do szpitala²³. W ramach opieki domowej częstość występowania delirium pozostaje niejasna. Jednakże często obserwowane jest u osób korzystających z opieki paliatywnej²⁴.

Przyczynowość w delirium jest wieloczynnikowa. Delirium rozwija się w wyniku współistnienia czynników predysponujących

⁵Regan&Varanelli, 2013.

⁶Development Group of the Clinical Practice Guideline on the Comprehensive Care of People with Alzheimer's Disease and Other Dementias [Development Group], 2010; RNAO, 2010.

⁷Brodaty&Arasaratnam, 2012; Enmarker, Olsen & Hellzen, 2011; Ueda, Suzukamo, Sato&Izumii, 2013.

⁸Flaherty, Gonzales& Dong, 2011; Inouye, Westendorp&Saczynski, 2014; Khan et al., 2012.

⁹Hshieh et al., 2015; Khan et al., 2012; National Institute for Health and Care Excellence [NICE], 2010 i or may worsen the progression of dementia (Clegg, Siddiqi, Heaven, Young, & Holt, 2014).

¹⁰American Medical Directors Association [AMDA], 2011; Orgeta, Qazi, Spector, & Orrell, 2014; Potter, Ellard, Rees, &Thorogood, 2011.

¹¹Trangle et al., 2016.

¹²Kiosses, Leon, &Arean, 2011.

¹³Enmarker et al., 2011.

¹⁴Inouye, 2006, as cited in Marcantonio, 2011; Martinez, Tobar, & Hill, 2015).

¹⁵Flaherty et al., 2011.

¹⁶AMDA, 2008.

¹⁷Inouye et al., 2014.

¹⁸Clegg et al., 2014; Khan et al., 2012; NICE, 2010.

¹⁹Brooks, 2012; Khan et al., 2012; NICE, 2010.

²⁰Inouye et al., 2014.

²¹Holroyd-Leduc, Khandwala, &Sink, 2010; Martinez et al., 2015.

²²AMDA, 2008.

²³Clegg et al., 2014.

²⁴W celu uzyskania szczegółowych informacji dotyczących występowania delirium u kreszyciapor: Canadian Coalition for Seniors Mental Health's (CCSMH) (2010) Guideline on the Assessment and Treatment of Delirium in Older Adults at the End of Life.

takich jak: starszy wiek, wątłość (słabowitość), zaburzenia poznawcze, co przyczynia się do podatności na ten stan oraz szeregu czynników wyzwalających takich jak choroba, zabieg chirurgiczny, problemy z poruszaniem się, głośne otoczenie²⁵. Osoba starsza z wieloma chorobami współistniejącymi i demencją wykazuje wysokie ryzyko pojawienia się u niej delirium. W tym przypadku, nawet drobne zmiany w otoczeniu i środowisku danej osoby lub pogorszenie się stanu zdrowia mogą wyzwoić delirium, podczas gdy zdrowa osoba w starszym wieku może doświadczyć delirium tylko po ekspozycji na szereg czynników wyzwalających²⁶.

Istnieją trzy główne rodzaje delirium:

1. Delirium hiperaktywne cechuje zwiększone wzbudzenie, niepokój, pobudzenie, urojenia i/ lub zachowania agresywne.
2. Delirium hipoaktywne cechuje senność, wyciszenie objawów i/ oraz brak zainteresowania otoczeniem.
3. Delirium mieszane cechują naprzemiennie występujące stany/ epizody hiperaktywne i hipoaktywne²⁷.

Delirium o nasileniu hipoaktywnym stanowi najczęściej występującą postać u osób starszych stanowiąc około 65 procent przypadków delirium²⁸. Jednakże mimo powszechności występowania często jest przeoczone i może być błędnie interpretowane jako otępienie lub depresja²⁹. Oprócz trzech głównych typów delirium omówionych wyżej, literatura opisuje delirium subkliniczne, które cechuje występowanie określonych, lecz nie wszystkich cech delirium³⁰ oraz trwałe majaczenie, które odnosi się do takich postaci zespołu, które utrzymują się aż do wypisu ze szpitala i jeszcze dłużej³¹. Utrzymujące się (stałe) delirium związane jest z gorszymi prognozami takimi jak: znaczne nasilenie zaburzeń poznawczych, ograniczenia funkcjonalne (w funkcjonowaniu danej osoby), przedłużony pobyt w szpitalu, pobyty w placówkach zinstytucjonalizowanych oraz śmierć³². W wielu przypadkach można zapobiec (wystąpieniu) delirium.

Otępienie (zamiennie nazywane demencją)

Otępienie jest to zaburzenie funkcji mózgu cechujące się zaburzeniami w sferze zdolności poznawczych, które może mieć wpływ na uczenie się, pamięć, nastrój oraz zachowanie jak również na zdolność wykonywania czynności życia codziennego, a także na leczenie innych chorób i zaburzeń o charakterze przewlekłym³³. Demencja rozwija się stopniowo i jest postępująca, lecz jej przejawy i objawy oraz przebieg, mogą znacząco się różnić w zależności od choroby³⁴.

„Otępienie” jako pojęcie można uznać za pojęcie zbiorowe odnoszące się do szeregu chorób, które przyczyniają się do nieodwracalnych zmian w funkcji mózgu, takich jak: choroba Alzheimera, otępienie o podłożu naczyniowym (związane z udarami mózgu), otępienie mieszane (współwystępowanie wszelkich, różnych rodzajów otępienia, najczęściej w związku z chorobą Alzheimera lub o podłożu naczyniowym), otępienie z ciałami Lewy’ego, otępienie czołowo - skroniowe, różne rodzaje otępienia związane z chorobą Creutzfeldta-Jakoba, chorobą Parkinsona oraz chorobą Huntingtona³⁵. Te różne choroby zostały sklasyfikowane jako znaczne zaburzenia neurokognitywne i posiadają specyficzne kryteria diagnostyczne.

Czynniki ryzyka zależą od rodzaju otępienia i mogą obejmować: postępujące starzenie się (wiek powyżej 65 lat), czynniki ryzyka związane z incydentami naczyniowymi (np.: nadciśnienie tętnicze, hipercholesterolemia oraz cukrzyca), wywiad rodzinny w przypadku powinowactwa pierwszego stopnia oraz depresję³⁶.

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) donosi, że częstość występowania otępienia wzrasta z wiekiem i - jak się wydaje - wzrasta dwukrotnie co pięć lat po osiągnięciu wieku 65 lat³⁷. Częstość występowania otępienia wzrasta w sposób bardzo wyraźny wraz z zaawansowaniem starości, która stanowi dobrze udokumentowany, niezależny czynnik ryzyka wystąpienia otępienia. Potwierdzają to statystyki europejskie, z których wynika, że o ile zespół otępienny występuje u 0,7% osób 62-letnich, to po 85 r.ż. u 20-50%, zaś u stulatków odsetek ten sięga nawet 60%. Według danych z piśmiennictwa światowego otępienie dotyka ok. 3-11% osób po 65 r.ż. Na podstawie analizy wielu badań epidemiologicznych stwierdzono, że wskaźnik rozpowszechnienia otępienia podwaja się co ok. 5 lat aż do 94 r.ż.

Szacuje się, że w Polsce występuje ok. 200 tys. przypadków choroby Alzheimera, co łącznie z przypadkami otępienia o innym podłożu daje sumę ok. 400 tys. chorych³⁸. Statystyki te będą szybko wzrastać, ponieważ nasze społeczeństwo jest najszybciej starzejącym się w Europie. Uważa się, że liczba chorych do roku 2050 potroi się.

Osoby z demencją we wczesnej fazie choroby mogą pozostawać aktywnymi członkami społeczeństwa, lecz postęp choroby może mieć destrukcyjny wpływ na jakość życia tych osób i ich rodzin. W miarę nasilenia objawów demencji kompetentni pracownicy opieki zdrowotnej mogą współpracować z rodzinami, aby wpływać na poprawę jakości życia danej osoby i wzmacniać jej poczucie wartości.

Jak się szacuje, objawy behawioralne (dot. określonych zachowań) oraz psychologiczne związane z demencją występują

²⁵Clegg et al., 2014; Holroyd-Leduc et al., 2010; Inouye et al., 2014.

²⁶Marcantonio, 2011.

²⁷NICE, 2010.

²⁸Khuran, Gambhir, & Kishore, 2011.

²⁹AMDA, 2008; NICE, 2010.

³⁰Marcantonio, 2011.

³¹Cole, Ciampi, Belzile, & Zhong, 2009.

³²Cole et al., 2009.

³³Definicja za The Alzheimer Society of Ontario (2012, p. 3).

³⁴Development Group, 2010.

³⁵Alzheimer Society of Canada, 2015 W: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (5th ed.; DSM-5; American Psychiatric Association [APA], 2013).

³⁶Development Group, 2010.

³⁷WHO, 2012.

³⁸Zyta Beata Wojszel, Barbara Bień, Magdalena Przydatek, Wielkie problem geriatryczne: III. Zespoły otępienne, Borgis-Medycyna Rodzinna 3-4/2001, s. 162-168.

u około 80% osób z demencją (np. zmiany nastroju, omamy, pobudzenie, wędrowanie) w szczególności pośród osób z umiarkowanym lub zaawansowanym stadium tej choroby³⁹. Nadrzędnym celem świadczeniodawców opieki zdrowotnej powinno być wdrożenie skutecznego leczenia oraz uzyskanie odpowiedzi na to leczenie. Wspierając osoby z demencją, istotne jest także zagwarantowanie wsparcia i edukacji rodzinie osoby dotkniętej demencją oraz opiekunom. Członkowie rodziny są często głównymi osobami sprawującymi opiekę. Podczas gdy świadczenie opieki przez rodzinę oceniane jest jako społecznie korzystne, to sprawowanie takiej opieki może jednak niekorzystnie wpływać na zdrowie fizyczne i stan psychiczny opiekunów. W niektórych przypadkach dochodzi do znęcania się nad osobami starszymi lub zaniedbywania potrzeb osób starszych⁴⁰. Zapewnienie odpowiedniego wsparcia i edukacji opiekunom może wpływać na jakość opieki i jakość życia osób z demencją. Takie strategie również mogą mieć wpływ na sferę psychiczną u samych opiekunów (np. lęki opiekuna, stres, depresja etc.)⁴¹.

Depresja

Depresja to spektrum zaburzeń nastroju przejawiające się trwałym zakłóceniem sfery emocjonalnej (tzw. homeostaza w pojęciu ogólnym) i poznawczej, dot. sposobu zachowania i/ oraz równowagi somatycznej. Łączy się to zarówno z istotnymi zaburzeniami funkcjonalnymi w życiu codziennym oraz często z brakiem odczuwania przyjemności i radości z życia⁴².

Depresja może być przewlekła, mieć charakter trwały lub nawracający⁴³ lub może stanowić reakcję na zdarzenia powszechne w codziennym życiu osób starszych takich jak: pojawienie się/wystąpienie choroby, pogorszenie się zdolności poznawczych, utrata osoby ukochanej lub przyjęcie do szpitala, czy też placówki opieki długoterminowej.

Chociaż depresja jest częsta u osób starszych, nie należy jej postrzegać jako zwykłą konsekwencję starzenia się⁴⁴. Szacuje się, że depresja dotyczy przeciętnie 35 procent osób zamieszkałych w placówkach opieki długoterminowej⁴⁵ oraz 15 procent osób starszych⁴⁶.

Depresja może uniemożliwiać funkcjonowanie i ma ogromny wpływ na jakość życia jednostki oraz relacje rodzinne⁴⁷. Może mieć negatywny wpływ na współistniejące choroby i leczenie chorób przewlekłych⁴⁸. W ekstremalnych przypadkach depresja może zakończyć się śmiercią samobójczą⁴⁹, szczególnie wśród mężczyzn w wieku powyżej 85 roku życia⁵⁰.

Dostępne są skuteczne formy leczenia i terapii depresji, a powrót do zdrowia jest bardziej prawdopodobny, jeśli określono i zdiagnozowano depresję, jeśli leczona jest skutecznie i jeśli dana osoba otrzymuje odpowiednie wsparcie. Niestety, występowanie depresji często wiąże się ze stygmatyzacją oraz dyskryminacją⁵¹ i choroba ta często pozostaje niezdiagnozowana względnie rozpoznana⁵². Z tego powodu tak istotne jest, aby świadczeniodawcy opieki zdrowotnej dysponowali odpowiednimi umiejętnościami, wiedzą, mieli odpowiednie nastawienie i umiejętności w zakresie skutecznej oceny w świadczeniu i sprawowaniu opieki nad osobami starszymi z depresją.

Rekomendowane zasady opieki nad osobami z NTM w stanach delirium, otępienia i depresji opierają się na poniższych założeniach:

- Każda osoba w wieku starszym jest unikalną istotą ludzką posiadającą swoje własne doświadczenia życiowe, mocne strony, preferencje, praktyki kulturowe, wartości oraz przekonania.
- Wszystkie osoby w wieku starszym zasługują na jednakowy dostęp do opieki na wysokim poziomie, opartej o najlepsze dostępne dowody naukowe, świadczonej z należytą starannością przez wykwalifikowany (o odpowiednim poziomie wiedzy i umiejętności) oraz kompetentny personel medyczny i opiekuńczy.
- Osoby starsze z delirium, demencją i/ lub depresją zasługują na traktowanie ich z godnością przez personel świadczący opiekę oraz na uczestniczenie w interakcjach związanych ze sprawowaniem opieki.
- Podejście świadczeniodawców opieki zdrowotnej, wzorce zachowania i styl komunikowania się podczas wchodzenia w interakcje z osobami starszymi jak również język stosowany w celu opisanego objawów oraz wzorców zachowań związanych z delirium, demencją i/ lub depresją są wieloczynnikowe.
- Opieka zindywidualizowana, ukierunkowana na daną osobę jest kluczowa dla opieki nad osobami starszymi z delirium, demencją i/ lub depresją.
- Zapewnienie jak najlepszej jakości opieki u osób starszych z delirium, demencją i/ lub depresją możliwe jest wówczas, kiedy osoba, nad którą sprawowana jest opieka jest w stanie określić swoje priorytety (tu: wartości). Jakość życia to pojęcie subiektywne, wyrażane przez daną osobę: osoba taka określa, co oznacza dla niej pojęcie „jakość życia”.

TU:

- „Rodzina” to ktokolwiek, kogo dana osoba postrzega za członka rodziny. Członkowie rodziny często są najważniejsi

³⁹Development Group, 2010; Spector, Orrell, & Goyder, 2013; O'Connor, Whitlock, Gaynes, & Beil, 2009). DSM - 5 określa kryteria diagnostyczne dla zróżnicowanych rodzajów i postaci zaburzeń depresyjnych (APA, 2013).

⁴⁰Por: RNAO's[2014a] BPG Addressing and Preventing Abuse and Neglect of Older Adults: Person-Centred, Collaborative, System-Wide Approaches

⁴¹Corbett et al., 2012.

⁴²American Medical Directors Association (TLUM) (2011, p. i).

⁴³Krishna et al., 2011.

⁴⁴Trangle et al., 2016.

⁴⁵AMDA, 2011.

⁴⁶Canadian Psychological Association, 2015; Dreizler, Koppitz, Probst, & Mahrer-Imhof, 2014).

⁴⁷Kiosses et al., 2011; Krishna et al., 2011.

⁴⁸Chang-Quan et al., 2009; Samad, Brealey, & Gilbody, 2011.

⁴⁹Connor et al., 2009; Samad et al., 2011.

⁵⁰Butler-Jones, 2010).

⁵¹NICE, 2009.

⁵²O'Connor et al., 2009.

w życiu osób starszych i mogą być aktywnymi partnerami w sprawowaniu opieki.

- Świadczeniodawcy opieki zdrowotnej i personel sprawujący opiekę doceniają rolę rodziny i angażują rodzinę mając na uwadze to, że niektórzy ludzie nie mają rodziny, inni mogą nie chcieć angażować swojej rodziny lub nie widzieć takiej potrzeby i że członkowie rodziny nie zawsze są skłonni i zdolni do udzielania wsparcia czy współpracy.
- Personel sprawujący opiekę przekazuje wyniki oceny, planów opieki, działań interwencyjnych jak również wyniki ewaluacji opieki innym członkom zespołu terapeutycznego, rodzinom sprawującym opiekę, placówkom opieki (odpowiednio do uzgodnionego trybu postępowania w tym zakresie).
- Personel świadczący opiekę uaktualnia swą wiedzę i nabyte umiejętności oraz przestrzega zasad prawnych i etycznych.

Rekomendacje dotyczące postępowania pielęgniarskiego

REKOMENDACJE DOTYCZĄCE PRAKTYKI PIELĘGNIARSKIEJ		
NADRZĘDNE REKOMENDACJE DOTYCZĄCE DELIRIUM, OTĘPIENIA I DEPRESJI		WARTOŚĆ DOWODÓW
1.0 Rekomendacje ogólne	Rekomendacja 1.1 Ustalenie współzależności działań terapeutycznych i zapewnienie opartej na wrażliwości kulturowej opieki ukierunkowanej na osobę i rodzinę w trakcie sprawowania opieki nad osobami z delirium otępieniem i depresją oraz zapewnienie edukacji tym osobom.	Ia oraz V
	Rekomendacja 1.2 Określenie i rozpoznanie oznak oraz symptomów delirium, otępienia i/ lub depresji podczas ocen, obserwacji i interakcji w przypadku osób starszych ze zwróceniem szczególnej uwagi na problemy zgłaszane przez daną osobę, jej rodzinę, partnerów sprawujących opiekę oraz zespół międzyresortowy (pomoc społeczna i ochrona zdrowia).	V
	Rekomendacja 1.3 Skierowanie osób starszych z podejrzeniem delirium, otępienia i/ lub depresji do odpowiedniego lekarza specjalisty, zespołów lub podmiotów świadczących określone usługi w celu dokonania dalszej oceny, diagnozy i/lub określenia opieki następczej.	Ia
	Rekomendacja 1.4a Ocena zdolności danej osoby w zakresie zrozumienia i chęci zapoznania się z informacjami istotnymi w podejmowaniu decyzji w przypadku pojawienia się obaw dotyczących zdolności umysłowych u danej osoby, współpraca z innymi członkami zespołu opieki zdrowotnej w razie takiej konieczności.	V
	Rekomendacja 1.4b Wspieranie umiejętności osób starszych w zakresie podejmowania decyzji częściowo lub całościowo. Jeśli osoba starsza jest niezdolna do podejmowania określonych decyzji, należy zaangażować odpowiednią uprawnioną osobę (przedstawiciel ustawowy) odpowiedzialną za podejmowanie decyzji oraz planowanie opieki.	
	Rekomendacja 1.5 Zachowanie ostrożności w przepisywaniu i podawaniu leków osobom starszym (w zakresie praktyki świadczeniodawcy opieki zdrowotnej) oraz należyte i rzetelne monitorowanie i dokumentowanie stosowania leków oraz efektów ich działania ze zwróceniem szczególnej uwagi na leki niekorzystnie działające na osoby starsze (działania niepożądane, itp.).	Ia
	Rekomendacja 1.6 Stosowanie się do zasady stosowania najwyżej jednego środka zapobiegawczego w ramach przymusu bezpośredniego ⁵³ , jako rozwiązania ostatecznego podczas sprawowania opieki nad osobami starszymi.	V
REKOMENDACJE DOTYCZĄCE DELIRIUM		WARTOŚĆ DOWODÓW
2.0 Ocena	Rekomendacja 2.1 Ocena osób starszych pod kątem czynników ryzyka wystąpienia delirium podczas wstępnego kontaktu i określenie, czy istnieje zmiana w stanie zdrowia danej osoby.	Ia oraz V

⁵³Przymus bezpośredni może być zastosowany w sytuacjach określonych w Ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2017 r. poz. 882) wobec osób które:

- dopuszczają się zamachu przeciwko życiu lub zdrowiu własnemu lub innej osoby, lub też bezpieczeństwu powszechnemu
 - gwałtownie niszczą lub uszkadzają przedmioty we własnym otoczeniu

- poważnie uniemożliwiają funkcjonowanie zakładu psychiatrycznego lub jednostki organizacyjnej pomocy społecznej.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 28.06.2012 r. ws. sposobu stosowania i dokumentowania zastosowania przymusu bezpośredniego oraz dokonywania oceny zasadności jego zastosowania (Dz.U. z 2012 r. poz. 740), określa zasady stosowania środków zapobiegawczych, kompetencje pielęgniarek i definiuje poszczególne środki przymusu bezpośredniego, w tym:

- przytrzymanie - krótkotrwałe unieruchomienie z użyciem siły fizycznej

- przymusowe podanie leków - wprowadzenie leków do organizmu osoby bez jej zgody, doraźne lub przewidziane planem leczenia

- unieruchomienie - dłużej trwające obezwładnienie

- izolacja - umieszczenie osoby pojedynczo w zamkniętym pomieszczeniu.

REKOMENDACJE DOTYCZĄCE DELIRIUM		
REKOMENDACJE DOTYCZĄCE PRAKTYK		WARTOŚĆ DOWODÓW
3.0 Planowanie	Rekomendacja 3.1 Wypracowanie odpowiednio dostosowanego, niefarmakologicznego i wieloczynnikowego planu profilaktycznego (delirium) dla osób, u których istnieje ryzyko wystąpienia delirium (tzw. osoby z grupy ryzyka) we współpracy z tą osobą, jej rodziną, partnerami sprawującymi opiekę i zespołem międzyresortowym.	Ia
3.0 Planowanie	Rekomendacja 3.1 Wypracowanie odpowiednio dostosowanego, niefarmakologicznego i wieloczynnikowego planu profilaktycznego (delirium) dla osób, u których istnieje ryzyko wystąpienia delirium (tzw. osoby z grupy ryzyka) we współpracy z tą osobą, jej rodziną, partnerami sprawującymi opiekę i zespołem międzyresortowym.	Ia
4.0 Wdrażanie	Rekomendacja 4.1 Wdrożenia planu zapobiegania delirium (planu profilaktycznego) we współpracy z daną osobą, jej rodziną, partnerami sprawującymi opiekę oraz zespołem międzyresortowym.	Ia
	Rekomendacja 4.2 Stosowanie ocen klinicznych i zatwierdzonych narzędzi w celu oceny osób starszych, u których istnieje ryzyko występowania delirium, przynajmniej raz dziennie (w stosownych przypadkach) i określenie, czy zaobserwowano lub zgłoszono zmiany w zakresie zdolności poznawczych, percepcji, wydolności organizmu oraz zachowań społecznych.	Ia oraz V
	Rekomendacja 4.3 Kontynuacja wdrażania strategii profilaktycznych podczas sprawowania opieki nad osobami starszymi, u których istnieje ryzyko delirium i u których nie stwierdzono występowania delirium.	Ia oraz V
4.0 Wdrażanie	Rekomendacja 4.4 W przypadku osób starszych, których wyniki wskazują na występowanie delirium, określenie przyczyn leżących u źródła i czynników przyczyniających się do tego przy zastosowaniu klinicznych metod oceny i przy współpracy z zespołem międzyresortowym.	Ia
	Rekomendacja 4.5 Wdrożenie odpowiednio dostosowanych, wieloelementowych działań interwencyjnych w celu aktywnego leczenia delirium we współpracy z daną osobą, rodziną tej osoby, partnerami sprawującymi opiekę oraz zespołem międzyresortowym. Taki działania interwencyjne powinny uwzględniać i obejmować: • leczenie przyczyn będących źródłem problemu • interwencje niefarmakologiczne • odpowiednie stosowanie leków w celu łagodzenia objawów delirium i/lub leczenia bólu.	Ia oraz V IVa Ia V Ia
	Rekomendacja 4.6 Edukowanie osób, u których istnieje ryzyko wystąpienia delirium i ich rodzin/ partnerów sprawujących opiekę w zakresie działań profilaktycznych i opieki.	V
	Rekomendacja 5.1 Monitorowanie osób starszych, które doświadczają delirium, pod kątem zaobserwowanych zmian w objawach, przynajmniej raz dziennie przy zastosowaniu narzędzi służących ocenie klinicznej/obserwacji oraz zatwierdzonych narzędzi i dokumentowanie skuteczności wdrożonych działań (interwencyjnych).	V
6.0 Ocena	Rekomendacja 6.1a Ocena osób starszych pod kątem możliwości wystąpienia otępienia w przypadku zaobserwowania lub zgłoszenia zmian dot. funkcji kognitywnych, zmian w zachowaniu, nastroju i funkcjonowania. Zastosowanie zatwierdzonych, stosownych do kontekstu narzędzi oceny i monitorowania oraz współpracowanie z daną osobą, jej rodziną/partnerami sprawującymi opiekę oraz zespołem międzyresortowym w celu wypracowania kompleksowego schematu i modelu oceny.	Ia oraz V
	Rekomendacja 6.1b Skierowanie danej osoby w celu dokonania dalszej oceny, przeprowadzenia/postawienia diagnozy w przypadku podejrzenia otępienia.	Ia

REKOMENDACJE DOTYCZĄCE DELIRIUM		
REKOMENDACJE DOTYCZĄCE PRAKTYK		WARTOŚĆ DOWODÓW
6.0 Ocena	Rekomendacja 6.2 Ocena stanu fizycznego, funkcjonowania oraz kondycji psychicznej osób starszych z otępieniem lub podejrzeniem otępienia oraz określenie jego wpływu na daną osobę i jej rodzinę/ partnerów sprawujących opiekę przy zastosowaniu kompleksowych metod oceny i/ lub wystandaryzowanych narzędzi.	V
	Rekomendacja 6.3 Systematyczne badanie istniejących przyczyn dot. wszelkich objawów związanych z zachowaniem oraz objawów natury psychologicznej, włączając w to określenie niezaśpokoionych potrzeb danej osoby oraz potencjalne „czynniki wyzwalające”. Zastosowanie odpowiedniego narzędzia i współpracowanie z daną osobą, jej rodziną/ partnerami sprawującymi opiekę oraz zespołem międzyresortowym.	Ia
	Rekomendacja: 6.4 Dokonanie oceny osób starszych cierpiących na otępienie przy użyciu odpowiednich narzędzi.	Ia
7.0 Planowanie	Rekomendacja 7.1 Wypracowanie zindywidualizowanego planu opieki, który uwzględni symptomy dot. zachowania oraz psychiczne objawy otępienia (BPSD*) i/ lub osobiste potrzeby danej osoby związane z opieką. Obejmuje różne metody nefarmakologiczne, wybrane na podstawie: • preferencji danej osoby, • oceny BPSD, • stopnia zaawansowania otępienia, • potrzeb danej osoby w zakresie opieki osobistej i kąpania się, • konsultacji z rodziną tej osoby, partnerami sprawującymi opiekę oraz zespołem międzybranżowym oraz • bieżących obserwacji danej osoby.	Ia
8.0 Wdrażanie	Rekomendacja 8.1 Wdrażanie planu opieki we współpracy z daną osobą, jej rodziną/ partnerami sprawującymi opiekę oraz zespołem międzyresortowym.	V
	Rekomendacja 8.2 Monitorowanie osób starszych z otępieniem pod kątem występowania bólu/ dolegliwości bólowych i wdrażanie odpowiednich działań, mających na celu redukcję bólu w celu załagodzenia objawów dot. zachowania i objawów psychologicznych otępienia.	Ia oraz V
	Rekomendacja 8.3 Zastosowanie strategii komunikacyjnych i technik, które demonstrują współczucie, emocje, wspierają poczucie własnej wartości i promują zdolność zrozumienia przekazywanych informacji podczas sprawowania opieki nad osobami z otępieniem.	Ia
	Rekomendacja 8.4 Promowanie strategii dla osób borykających się z otępieniem, które pozwolą zachować ich sprawność i zoptymalizować jakość życia mając na względzie niżej wymienione czynniki, lecz nie ograniczając się wyłącznie do nich: • ćwiczenia (wartość dowodów - Ia), • działania interwencyjne wspierające zdolności poznawcze (wartość dowodów - Ia), • zaawansowany plan opieki (wartość dowodów - Ia) oraz • inne strategie umożliwiające zadowalające funkcjonowanie osób z otępieniem (wartość dowodów- V)	Ia oraz V
	Rekomendacja 8.5a Zapewnienie możliwości edukacyjnych i wsparcia psychospołecznego członkom rodziny oraz partnerom sprawującym opiekę nad osobami z otępieniem, które będą dostosowane do specyficznych potrzeb danej osoby i do stopnia zaawansowania otępienia.	Ia
	Rekomendacja 8.5 b Skierowanie członków rodziny oraz partnerów sprawujących opiekę, którzy przeżywają trudności lub dotknięte są otępieniem do odpowiedniego świadczeniodawcy opieki zdrowotnej.	V

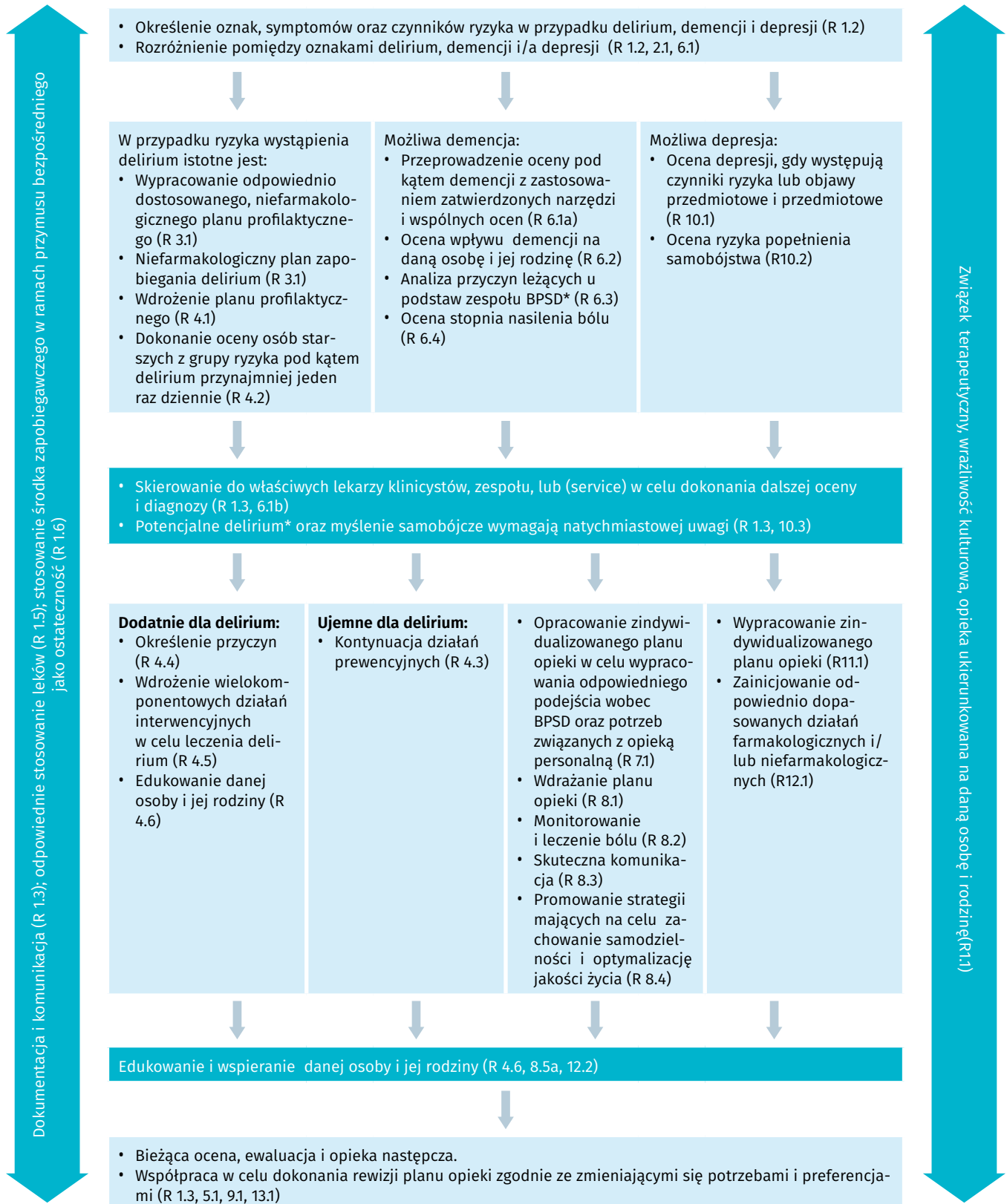
9.0 Ewaluacja	Rekomendacja 9.1 Ocena planu opieki we współpracy z osobą cierpiącą na otępienie, z jej rodziną/ partnerami sprawującymi opiekę oraz zespołem międzyresortowym i dokonanie stosownie do tego korekcji i poprawek.	V
REKOMENDACJE DOTYCZĄCE DEPRESJI		
REKOMENDACJE DOTYCZĄCE PRAKTYK		WARTOŚĆ DOWODÓW
10.0 Ocena	Rekomendacja 10.1 Ocena pod kątem depresji podczas ewaluacji i bieżących obserwacji, jeśli istnieją czynniki ryzyka lub oznaki i objawy depresji. Zastosowanie zatwierdzonych, dostosowanych do kontekstu narzędzi służących kontrolowaniu problematycznych zjawisk oraz narzędzi niezbędnych do dokonywania ocen i współpraca z osobą starszą, jej rodziną/ partnerami sprawującymi opiekę oraz zespołem międzybranżowym.	Ia oraz V
	Rekomendacja 10.2 Ocena ryzyka popełnienia samobójstwa w przypadku występowania lub podejrzenia depresji.	V
	Rekomendacja 10.3 Skierowanie osób starszych z podejrzeniem depresji do wykwalifikowanego specjalisty (np. psychologa) w celu dokonania szczegółowej oceny. Zasięgnięcie natychmiastowej porady lekarskiej w przypadku tych osób, u których występuje ryzyko popełnienia samobójstwa i zapewnienie im natychmiastowego poczucia bezpieczeństwa.	V
11.0 Planowanie	Rekomendacja 11.1 Wypracowanie zindywidualizowanego planu opieki dla osób starszych z depresją przy zastosowaniu wspólnego podejścia. W zależności od przypadku, uwzględnienie wpływu współistniejącego otępienia.	Ia oraz V
12.0 Wdrażanie	Rekomendacja 12.1 Zainicjowanie działań terapeutycznych (farmakologicznych i/ lub nefarmakologicznych) w oparciu o istniejące dowody ich skuteczności w przypadku osób z depresją, które to działania będą dostosowane do klinicznego profilu i preferencji danej osoby.	Ia oraz V
	Rekomendacja 12.2 Edukowanie osób starszych z depresją (oraz ich rodzin/ partnerów sprawujących opiekę) na temat depresji, samodzielnego radzenia sobie z problemem, interwencji terapeutycznych, bezpieczeństwa oraz następczej opieki.	V
13.0 Ewaluacja	Rekomendacja 13.1 Monitorowanie osób starszych dotkniętych depresją pod kątem zachodzących zmian w objawach i odpowiedzi na leczenie z zastosowaniem wszechstronnego podejścia. Dokumentowanie skuteczności podjętych interwencyjnych działań oraz zmian w przypadku ryzyka zachowań samobójczych.	V
REKOMENDACJE EDUKACYJNE		WARTOŚĆ DOWODÓW
14.0 Edukacja	Rekomendacja 14.1 Wszystkie programy podstawowego szczebla w zakresie opieki zdrowotnej uwzględniają możliwości edukacyjne pod względem treści i praktyk/ i, które są specyficzne dla sprawowania opieki nad osobami starszymi, u których istnieje podejrzenie występowania delirium, otępienia i/ lub depresji i które są dostosowane do zakresu stosowanych praktyk.	V
	Rekomendacja 14.2 Instytucje zapewniają pielęgniarkom (personelowi medycznemu) oraz innym świadczeniodawcom opieki zdrowotnej możliwości mające na celu podnoszenie ich kompetencji w sprawowaniu opieki nad osobami starszymi z delirium, otępieniem oraz depresją. Należy zapewnić odpowiednie treści edukacyjne podczas wdrażania nowego personelu oraz studentów/ praktykantów i systematycznie poprzez cykliczne kursy utrzymywać wiedzę oraz możliwości rozwoju osobistego.	Ia oraz V

REKOMENDACJE DOTYCZĄCE DEPRESJI		
REKOMENDACJE EDUKACYJNE		WARTOŚĆ DOWODÓW
14.0 Edukacja	Rekomendacja 14.3 Stworzenie dynamicznych, opartych o dowody programów edukacyjnych na temat delirium, otępienia i depresji, które pomogą w praktyce zastosować nabytą wiedzę w odpowiednich placówkach. Tego typu programy powinny być: • interaktywne i multimodalne (zróżnicowane, złożone) (wartość dowodowa - Ia), • międzyresortowe (wartość dowodowa - Ia), • dostosowane w ten sposób, by uwzględniły potrzeby osób uczących się (wartość dowodowa - V), • wspierane przez wyszkolonych, wybitnych specjalistów lub ekspertów klinicznych (wartość dowodowa - Ia).	V
	Rekomendacja 14.4 Dokonanie ewaluacji programów profilaktycznych pod kątem delirium, otępienia i depresji w celu określenia, czy spełniają one pożądane i oczekiwane rezultaty, takie jak zmiany w stosowanych praktykach oraz lepsze prognozy. Doskonalenie programów w miarę konieczności.	Ia oraz V
REKOMENDACJE DOTYCZĄCE ORGANIZACJI I POLITYKI		WARTOŚĆ DOWODÓW
15.0 Organizacja i polityka	Rekomendacja 15.1 Instytucje wykazują wiodącą pozycję i podtrzymują swoje zaangażowanie wobec fundamentalnych zasad, które wspierają jakość opieki nad osobami starszymi z delirium, otępieniem i depresją poprzez: • opiekę ukierunkowaną na osobę oraz rodzinę, • wspólną opiekę międzyresortową oraz • zdrowe środowisko pracy	Ia Ia V
	Rekomendacja 15.2 Instytucje wybierają zatwierdzone narzędzia monitorowania i oceny delirium, otępienia i depresji, które są odpowiednio dostosowane do populacji i placówki opieki zdrowotnej i zapewniają szkolenie-a i infrastrukturę, by umożliwić ich wdrażanie.	
	Rekomendacja 15.3 Instytucje wdrażają kompleksowe, wieloelementowe programy dostarczane przez zespoły współpracujące w obrębie instytucji, w celu ograniczenia delirium, otępienia i depresji. Powinny być one wspierane przez: • kompleksowe programy edukacyjne (wartość dowodowa =V), • ekspertów klinicznych i doskonałych profesjonalistów oraz • procesy organizacyjne, które spójne są z najlepszymi praktykami.	Ia V Ia V
	Rekomendacja 15.4: Opracowanie procesów i procedur w obrębie instytucji w celu zagwarantowania, że istotne informacje oraz planowanie opieki dla osób starszych z delirium, otępieniem i depresją, podczas przebiegu leczenia, są odpowiednio koordynowane i przekazywane.	

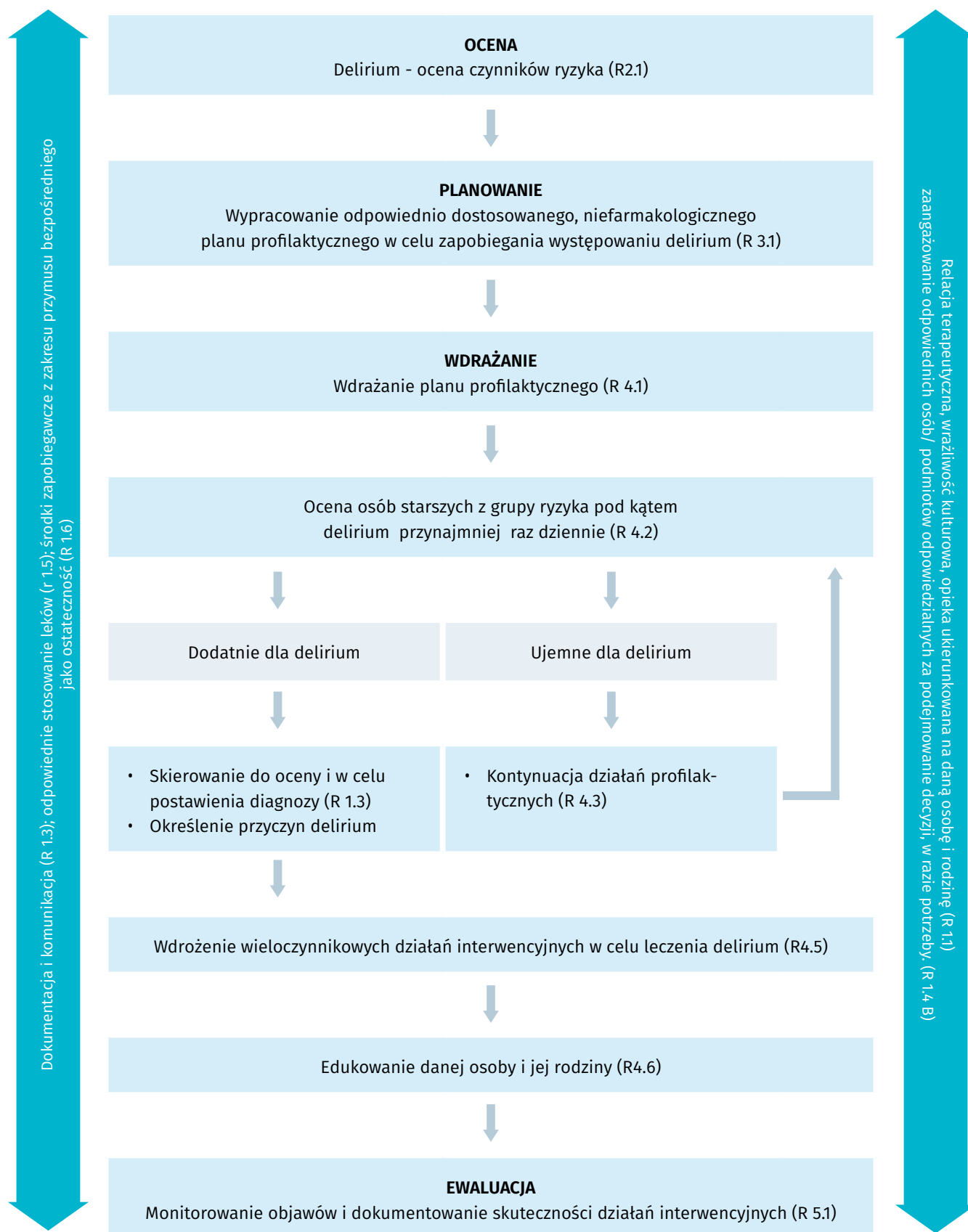
Algorytmy postępowania w delirium, otępieniu i depresji

Algorytmy postępowania stanowią schematyczne podsumowanie rekomendowanych zaleceń związanych z oceną i opieką nad osobami z delirium, otępieniem i/ lub depresją.

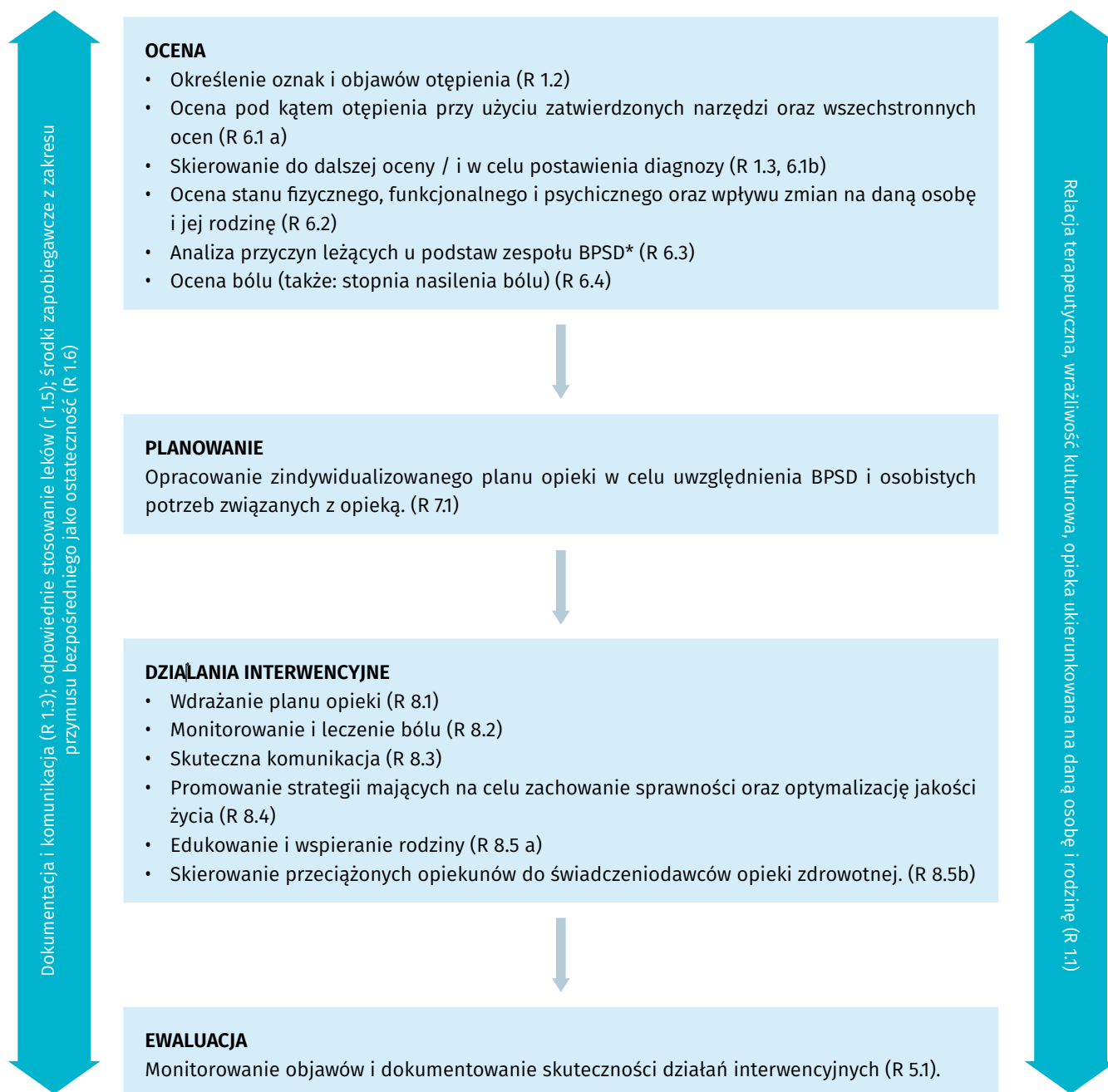
Schemat blokowy algorytmów dla delirium, otępienia i depresji

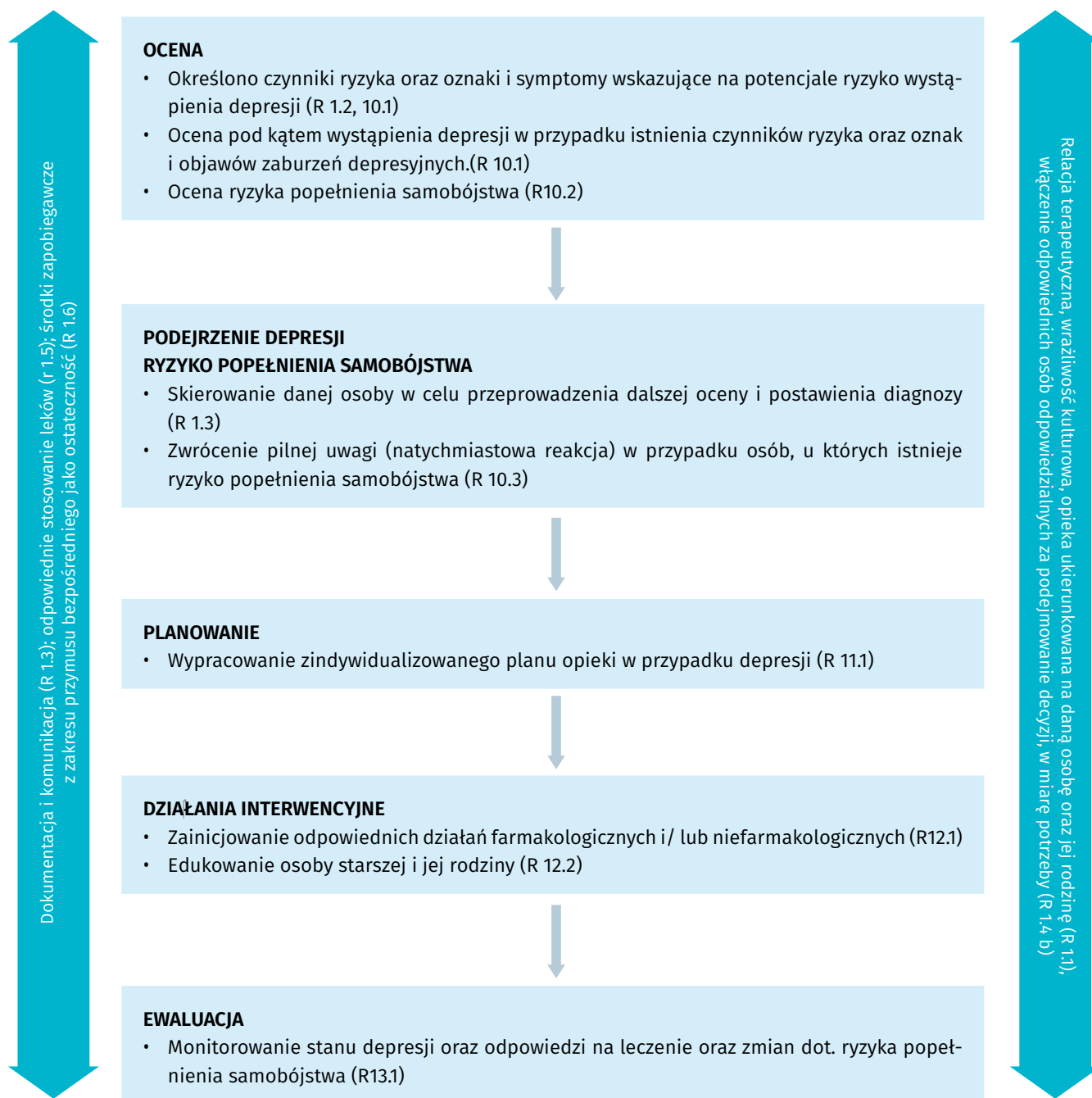
Algorytm postępowania w przypadku delirium

Algorytm postępowania w przypadku otępienia

Algorytm postępowania w przypadku depresji

ZAŁĄCZNIK NR 6

INTERWENCJE PIELĘGNIARSKIE W OPIECE NAD CHORYM PO URAZIE RDZENIA KRĘGOWEGO

Specyfika zaburzeń

Całkowite lub częściowe zatrzymanie moczu spowodowane przerwaniem drogi⁵³ przewodzenia w rdzeniu kręgowym jest najczęściej przejściowe i po okresie szoku rdzeniowego, przechodzi w częściowe nietrzymanie moczu z dużym zaleganiem po mikcji, niezależnej od woli chorego. Fizjologicznie pęcherz moczowy mieści 400-500 ml moczu na dobę, a po mikcji zalega w pęcherzu ok 300 ml moczu.

Często u tych pacjentów dochodzi do zakażeń układu moczowego. Najczęstsze objawy u chorych, podejrzanych o zakażenie dróg moczowych (ZUM) z zaburzeniami neuro-urologicznymi to:

- gorączka,
- zmiana ilości oddawanego moczu,
- wyciek wokół założonego na stałe cewnika,
- zwiększenie spastyczności,
- złe samopoczucie,
- senność lub uczucie niepokoju,
- mętny mocz ze zwiększonym przykrym zapachem,
- dyskomfort lub ból nerki lub pęcherza moczowego,
- trudności w oddawaniu moczu.

Rekomendowane zasady opieki nad osobami z NTM po urazie rdzenia:

- początkowo, w okresie atonii pęcherza, cewnikowanie stałe przez 2-3 tygodnie cewnikiem Foleya (16 dla mężczyzn, 18 dla kobiet), następnie cewnikowanie przerywane cewnikiem Nelatona, 5 razy na dobę, celem wytworzenia automatyzmu pęcherza,
- edukacja chorego w zakresie rozpoznawania objawów przepełnienia pęcherza i samocewnikowania,
- regularne wykonywanie badań moczu - ogólnego i posiewu moczu w celu wykrywania zakażeń dróg moczowych (ZUM),
- podawanie antybiotyków celowanych przy CFU/ ml, > 10⁴ jtk/ ml lub przy leukocyturii > 10 leukocytów odwirowanych w próbce moczu na polu mikroskopowym⁵⁴.
- dobór i stosowanie środków chłonnych (wkłady anatomiczne, majtki chłonne, pieluchomajtki, pieluchy anatomiczne) jako ewentualne uzupełnienie opieki.

Rekomendacje dotyczące postępowania pielęgniarskiego

Rekomendacja	Opis	Wartość dowodów
Prowadzenie dziennika mikcji		Ia i IV
Cewnikowanie przerywane cewnikiem Nelatona		Ia
Nauczenie chorego zasad samocewnikowania	Zachowanie zasad aseptyki i higieny osobistej	Ia
Podawanie leków przeciwmuskarynowych		Ia
Regularne pobieranie moczu do badań		Ia

⁵³Uszkodzenie poprzeczne rdzenia kręgowego na wysokości kręgosłupa piersiowego lub szyjnego.

⁵⁴N'Dow J., Briganti A., De Santis M., Knoll T., LlorenteAbarca C., Ribal M.J., Sylvester R., Loch T., Van Poppel H. Neurourologia - Wytyczne Europejskiego Towarzystwa Urologicznego (2/2). European Association of Urology Guidelines 2016 edition. <http://lekarzkatowice.blogspot.com/2016/07/neurourologia-wytyczne-europejskiego-towarzystwa-urologicznego-0.html#>. Dostęp z dnia 13.09.2017.

ZAŁĄCZNIK NR 7

PROFILAKTYKA ZAPARĆ - INTERWENCJE PIELĘGNIARSKIE⁵⁵

Epidemiologia

Zaparcia są problem natury zdrowotnej, stanowiącym poważne wyzwanie nie tylko dla osób, których to dotyczy, ale także podmiotów świadczących opiekę zdrowotną. Zaparcie stolca należy do najczęstszych zespołów chorobowych w populacjach krajów uprzemysłowionych. Duża częstość występowania zaparcia decyduje o społecznym znaczeniu tej choroby. Częstość występowania zaparć rośnie wraz z wiekiem, w szczególności po osiągnięciu 70. roku życia⁵⁶. Dane epidemiologiczne wskazują na to, że wraz z wiekiem, częściej zgłaszane są subiektywnie odczuwane zaparcia oraz stosowanie środków przeczyszczających⁵⁷. Przeprowadzone badania naukowe potwierdzają, że zarówno zgłaszane przez daną osobę zaparcia jak i zaparcia potwierdzone diagnozą lekarską, częściej występują wraz z wiekiem, mimo braku zmian fizjologicznych (brak podłoża organicznego/ somatycznego).

Największym problemem jest przewlekłe zaparcie u osób w podeszłym wieku. Z większością tych chorych na początku stykają się pielęgniarki i lekarze w podstawowej opiece zdrowotnej. Do nich należy podjęcie wstępnych badań diagnostycznych. Pielęgniarka, przeprowadzająca wywiad w części dotyczącej wydalania moczu i stolca, powinna zadać pytanie o problem zaparć i różnych niepokojących objawów, które mogą towarzyszyć przewlekłym zaparciom, takich jak domieszka krwi w kale, niedokrwistość i zmniejszenie masy ciała.

Pielęgniarka, w każdym przypadku, gdy pacjent zgłasza zaburzenia defekacji, powinna skierować go do lekarza, w celu zdiagnozowania i leczenia. Zaburzenia defekacji mogą być objawem wielu poważnych chorób, m.in. choroby uchyłkowej i raka jelita grubego. Także leczenie przewlekłego zaparcia jest poważnym wyzwaniem dla lekarzy, pielęgniarek, opiekunów i samych pacjentów. Podkreśla się znaczenie czynników związanych ze stylem życia, takich jak nieodpowiednie przyjmowanie płynów i błonnika dietetycznego⁵⁸, ignorowanie nagłej potrzeby oddania stolca, siedzący tryb życia⁵⁹ oraz zażywanie kilku/ wielu leków równocześnie⁶⁰.

Wykazano także, że niskie wartości przyjmowanych płynów, przy zwiększonym przyjmowaniu błonnika dietetycznego, zwiększają ryzyko występowania zaparć lub zalegania mas kałowych.

Pierwszym krokiem jest na ogół dieta bogatoresztkowa i stosowanie leków przeczyszczających. Istotne znaczenie ma objętość wypijanych płynów - zaleca się ponad 3 litry na dobę. Z leków przeczyszczających skuteczna jest laktuloza przyjmowana stale, a nie w pojedynczych dawkach interwencyjnych, po kilku czy kilkunastu dniach braku wypróżnienia. W niektórych przypadkach lekarze zalecają leczenie operacyjne.

Niniejsze rekomendacje dotyczące profilaktyki zaparć nie mają zastosowania w przypadku tych osób, u których występują choroby lub zaburzenia związane z koniecznością ograniczenia przyjmowania płynów ani w przypadku tych osób, które przyjmują środki odurzające, korzystają z opieki paliatywnej lub wymagają żywienia dojelitowego. Należy je stosować z ostrożnością w przypadku osób z upośledzoną funkcją ruchu (osoby zmuszone do pozostania w łóżku).

Definicje

Zaparcie (pierwotne lub idiopatyczne) - zaparcie związane z brakiem aktywności ruchowej lub obniżonym stopniem aktywności fizycznej, nieodpowiednim przyjmowaniem płynów i błonnika dietetycznego, brakiem właściwej odpowiedzi/ reakcji na nagłą potrzebę oddania stolca, przewlekłym stosowaniem stymulujących środków przeczyszczających i zwiększonym poziomem progesteronu u kobiet⁶¹.

Błonnik dietetyczny - naturalny komponent produktów roślinnych takich jak: owoce, warzywa i ziarna. Dzięki wchłanianiu wody jest doskonałym „wypełniaczem” jelit - pobudza ich ukrwienie, perystaltykę oraz przyspiesza pasaż jelitowy, pomaga w tworzeniu miękkiego stolca, zapobiega zaparciom i ułatwia wypróżnienia, ogranicza wchłanianie substancji toksycznych z jelit i ułatwia ich wydalanie z kałem.

⁵⁵Na podstawie: American Gastroenterological Association, A.E. Bharucha, S.D. Dorn, A. Lembo, A. Pressman: American Gastroenterological Association medical position statement on constipation. A.E. Bharucha, J.H. Pemberton, G.R. Locke: American Gastroenterological Association technical review on constipation. *Gastroenterology*, 2013; 144: 211-217, 218-238.

Podsumowanie wytycznych American Gastroenterological Association-2013 opracował Łukasz Strzeszyński; Konsultacja prof. dr hab. n. med. Witold Bartnik, Klinika Gastroenterologii i Hepatologii, Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego w Warszawie 08.01.2014.

⁵⁶Higgins & Johanson (2004).

⁵⁷Cheskin & Schuster (1994).

⁵⁸Meza, Peggs & O'Brien, 1984; Neal, 1995; Wrenn, 1989. Długotrwałe stosowanie lub nadużywanie środków przeczyszczających (Neal, 1995; Towers, Burgio, Locher, Merkel, Safaiean & Wald, 1994).

⁵⁹Corazzari, Materia, Bausano, Torsoli, Badali, Fanucci & Fraracci, 1987; Donald, Smith, Cruikshank, Elton & Stoddart, 1985; Richards-Hall, Rakel, Karsten, Swansen & Davidson, 1995.

⁶⁰Towers et al, 1994; Whitehead, Drinkwater, Cheskin, Heller & Schuster, 1989.

⁶¹Koch, 1995.

Hydratacja - promowanie odpowiedniego utrzymania równowagi płynów, co zapobiega komplikacjom wynikającym z nieodpowiedniego lub niepożądanego stopnia przyjmowanych płynów⁶². Dla celów niniejszych Rekomendacji, główny nacisk kładzie się na zapewnienie takiego poziomu przyjmowanych płynów, który pomoże zapobiegać epizodom zaparcia.

Normalny rytm i jakość wypróżnień - wynosi od 1 do 3 wypróżnień dziennie lub co najmniej - jednego wypróżnienia raz na dwa dni: stolec miękki, uformowany, o masie 250 do 500 ml, z zastosowaniem środków przeczyszczających ograniczających się do zachowania miękkiej konsystencji stolca⁶³.

Kontrola defekacji - zaplanowany czas wydalania stolca (30 do 40 minut od momentu przyjęcia przez podopiecznego posiłku dietetycznego) w pozycji, która odpowiada pozycji kucznej z założeniem, że podczas tego czasu, podopiecznemu zagwarantuje się odpowiedni czas i zapewni prywatność⁶⁴.

Dzienniczek defekacji - narzędzie kontroli umożliwiające dokumentowanie schematu/ modelu wypróżnień, który obejmuje takie elementy defekacji jak: częstotliwość wypróżnień, konsystencja stolca, ilość, ale także zastosowane środki profilaktyczne w tym: przyjmowane płyny, przyjmowanie błonnika dietetycznego oraz stosowanie środków przeczyszczających. Dzienniczek wypróżnień stosuje się w oparciu o dane wyjściowe (ang. *baseline data*), co pomaga określić odpowiednie działania interwencyjne i śledzić odpowiedź i reakcje podopiecznego na działania zapobiegające zaparciom.

Patogeneza

Lekarze zwykle rozumieją przez zaparcie wypróżnienia o zbyt małej częstotliwości - zwykle rzadziej niż 3 razy w tygodniu. Pacjenci natomiast określają tym pojęciem znacznie szerszy zakres objawów: twarde stolce, uczucie niecałkowitego wypróżnienia, dyskomfort i uczucie wzdęcia, bądź rzeczywiste wzdęcie brzucha, a ponadto inne objawy, sugerujące zaburzenie aktu defekacji (konieczność nadmiernego parcia, uczucie zablokowania odbytu lub odbytnicy podczas defekacji, potrzeba manewrów ręcznych wspomagających defekację). Z tego powodu, często zaparcie zgłaszają pacjenci, którzy mają codzienne wypróżnienia. Zmniejszenie częstotliwości oddawania stolca nie musi wskazywać na wydłużony czas pasażu okrężnicy. U wielu osób zaparcie występuje okazjonalnie (np. podczas podróży), natomiast niniejsze wytyczne dotyczą chorych ze stale utrzymującym się zaparciem - czyli zaparciem przewlekłym.

Zaparcie może być objawem różnych chorób. W zależności od stwierdzonej przyczyny zaparcia chorego, można wstępnie zakwalifikować do jednej (lub więcej niż jednej) z następujących kategorii:

1. **Zaparcie z prawidłowym pasażem** - pasaż okrężnicy jest prawidłowy, nie ma zaburzenia defekacji; niektórzy chorzy z tej grupy mogą mieć objawy zespołu jelita drażliwego (np. ból brzucha, wzdęcie i niepełne wypróżnienia).
2. **Zaparcie ze zwolnionym pasażem** - pasaż okrężnicy jest zwolniony, nie ma zaburzenia defekacji.
3. **Zaburzenie defekacji** - upośledzenie wydalania kału, głównie z powodu niedostatecznej siły propulsywnej odbytnicy i/ lub zwiększonego oporu. Zwiększony opór może wynikać z wysokiego spoczynkowego ciśnienia w odbycie (anismus) i/ lub z niecałkowitego rozkurczu bądź paradoksalnego skurczu mięśni dna miednicy i zewnętrznych zwieraczy odbytu podczas defekacji (dyssynergia dna miednicy). Mogą współistnieć nieprawidłowości anatomiczne (np. uchyłek odbytnicy, wgłobienie) i osłabione czucie trzewne w odbytnicy.
4. **Zaparcie ze zwolnionym pasażem współistniejące z zaburzeniem defekacji.**
5. **Zaparcie organiczne** - blokada mechaniczna lub działanie niepożądane leków.
6. **Zaparcie wtórne** - wskutek zaburzeń metabolicznych.

Przyczyną zaparcia mogą być:

- niektóre leki: np. przeciwdepresyjne, przeciwpsychotyczne, przeciwhistaminowe, przeciwparkinsonowskie, przeciwbólowe (opioidy, niesteroidowe leki przeciwzapalne), przeciwdrgawkowe, przeciwnadciśnieniowe, rozkurczowe, wiążące kwasy żółciowe i leki stosowane w leczeniu nowotworów,
- przyczyny mechaniczne wywołane chorobą: rak jelita grubego, ucisk z zewnątrz przez guz nowotworowy, zwężenia: uchyłki i po niedokrwieniu duży uchyłek odbytnicy, szczelina odbytu, powikłania pooperacyjne,
- zaburzenia metaboliczne, np: cukrzyca, niedoczynność tarczycy, mocznica,
- choroby układu nerwowego, np: choroba Parkinsona, urazy lub nowotwory rdzenia kręgowego, choroby naczyń mózgowych, stwardnienie rozsiane, neuropatia autonomiczna, upośledzenie czynności poznawczych,
- inne choroby np: choroba zwyrodnieniowa stawów, unieruchomienie, depresja.

⁶²Mentes & The Iowa Veterans Affairs Nursing Research Consortium, 2004.

⁶³Sisters of Charity of Ottawa Health Services - Nursing Services, 1996.

⁶⁴Sisters of Charity of Ottawa Health Services - Nursing Services, 1996.

Rekomendacje dotyczące postępowania pielęgniarskiego

REKOMENDACJE DOTYCZĄCE PRAKTYK PIELĘGNIARSKICH		WARTOŚĆ DOWODÓW
1.0	Ocena i określenie występujących zaparć przez uzyskanie wglądu w wywiad lekarski podopiecznego.	IV
2.1	Uzyskanie informacji dotyczących: - ilości i rodzaju zwykle wypijanych płynów, ze zwróceniem szczególnej uwagi na napoje zawierające kofeinę i alkohol; - przeciętnego spożycia błonnika dietetycznego i ilości spożytej żywności; - wszelkich istotnych informacji (z wywiadu lekarskiego) dotyczących przebytych chorób, czy przeprowadzonych zabiegów chirurgicznych, które mogą mieć związek z występowaniem zaparć: choroby neurologiczne, cukrzyca, niedoczynność tarczycy, przewlekłe choroby nerek, hemoroidy, szczeliny odbytu, choroba uchyłkowa jelit, zespół jelita wrażliwego, wcześniejsze zabiegi chirurgiczne obejmujące jelita, depresja, demencja (otępienie), czy ostry stan splątania.	IV
3.0	Przegląd leków przyjmowanych przez podopiecznego w celu wyodrębnienia tych, które mogą mieć związek z podwyższonym ryzykiem wystąpienia zaparć, w tym: długotrwałe przyjmowanie środków przeczyszczających i historia ich przyjmowania.	III
3.1	Ocena ryzyka przyjmowania kilku/ wielu leków równocześnie włączając w to powielanie recept i leki dostępne bez recepty oraz niepożądane skutki leków.	III
4.0	Określenie zdolności podopiecznego w zakresie jego sprawności funkcjonalnej związanej ze sprawnością ruchową, jedzeniem i piciem oraz w zakresie zdolności poznawczych związanych z umiejętnością wyrażania potrzeb i stosowania się do prostych instrukcji (poleceń).	III
5.0	Przeprowadzenie badania fizykalnego jamy brzusznej i odbytnicy. Ocena siły mięśni brzucha, zaparc/ zablokowania jelit kałem względnie kamieniami kałowymi, hemoroidy oraz odruchy.	IV
6.0	Przed wdrożeniem protokołu dot. występowania zaparć, należy określić schemat wypróżnień (częstość i konsystencja stolca, zwykły czas defekacji), epizody zaparć i/ lub nietrzymania stolca, schemat spożywania płynów i pokarmu (rodzaj i ilości płynów) oraz metodę załatwiania potrzeb fizjologicznych (tu: kontrola defekacji) przy użyciu 7-dniowego dzienniczka defekacji.	IV
7.0	Ilość przyjmowanych płynów powinna wynosić 1500-2000 ml dziennie. Zachęcenie podopiecznego do przyjmowania płynów stopniowo (tzw. picie łyčzkami) w ciągu dnia i ograniczenie - w miarę możliwości - ilości napojów zawierających kofeinę i napojów alkoholowych.	III
8.0	Przyjmowanie błonnika dietetycznego powinno wynosić od 25 do 30 gr błonnika dziennie. Spożycie błonnika dietetycznego należy codziennie zwiększać, w miarę jak podopieczny osiągnie stały poziom przyjmowanych płynów, tj. co najmniej 1500 ml na dobę. Zdecydowanie zaleca się konsultację z dietetykiem.	III
9.0	Promowanie regularnej, konsekwentnej kontroli defekacji każdego dnia w oparciu o serwowany posiłek dietetyczny podopiecznego. Zapewnienie prywatności podopiecznemu podczas załatwiania czynności fizjologicznych (przestrzeń/ akustyka).	III
9.1	Należy zachęcać podopiecznych do załatwiania swoich potrzeb w pozycji kucznej, w celu ułatwienia załatwiania czynności fizjologicznych związanych z oddawaniem stolca. W przypadku podopiecznych niezdolnych do korzystania z toalety (np. podopieczni pozostający w łóżku) należy symulować pozycję kuczną, poprzez ułożenie podopiecznego w pozycji bocznej z ugiętymi kolanami przesuwając nogi w stronę brzucha.	III
10.0	Aktywność fizyczna powinna być dostosowana do zdolności fizycznych danej osoby, stanu zdrowia, preferencji osobistych i zdolności przystosowawczych. Częstość, intensywność i czas trwania ćwiczeń powinny być dostosowane do możliwości podopiecznego.	IV
10.1	Spaceruje zaleca się tym osobom, które są w pełni mobilne lub mają ograniczoną mobilność (ograniczone zdolności ruchowe/ poruszania się). 15-20 minut raz lub dwa razy dziennie lub 30-60 minut dziennie lub 3-5 razy tygodniowo.	IV
10.2	W przypadku osób, które są niezdolne do spacerów lub zmuszone do pozostania w łóżku, zaleca się stosowanie takich ćwiczeń takich jak: ćwiczenia miednicy, wolne obroty tułowia, podnoszenie na przemian jednej i drugiej nogi.	IV
11.0	Ocena reakcji podopiecznego i potrzeby wdrażania bieżących interwencji z zastosowaniem dzienniczka wypróżnień, które dokumentują częstość, konsystencję i ilość wydalanego stolca, epizody zaparć/ nietrzymania kału oraz stosowanie środków przeczyszczających (doustnie lub doodbytniczo). Dokonanie ewaluacji dot. stopnia zadowolenia podopiecznego z wdrożonych schematów wypróżnień oraz postrzegania przez podopiecznego stopnia osiągniętych celów związanych z taką metodą.	IV

REKOMENDACJE EDUKACYJNE		WARTOŚĆ DOWODÓW
12.0	Kompleksowe programy edukacyjne mające na celu ograniczenie zaparć i promowanie odpowiedniego rytmu i jakości wypróżnień (odpowiednią pracę jelit) powinny być opracowane i organizowane i przez pielęgniarkę zaangażowaną w przygotowanie programów mających na celu profilaktykę zaparć (np.: Doradca ds. Profilaktyki Zaparć, Pielęgniarka Specjalistyczna, Pielęgniarka Kliniczna). Tego typu programy powinny być skierowane do wszelkich szczebli w zakresie świadczenia opieki zdrowotnej, ukierunkowane na podopiecznego oraz rodzinę/ opiekunów.	IV
REKOMENDACJE DOTYCZĄCE ORGANIZACJI I POLITYKI		WARTOŚĆ DOWODÓW
13.0	Zachęca się organizatorów i zarządzających opieką zdrowotną do przyjęcia określonego sposobu postępowania w obrębie zespołu interdyscyplinarnego wobec nietrzymania kału.	IV
	We wdrażaniu niniejszych wytycznych należy wziąć pod uwagę warunki lokalne. Rozpowszechnianie wytycznych powinno następować z uwzględnieniem aktywnego programu edukacyjnego i szkoleniowego w zakresie Świadczenia Usług Pielęgniarskich: Profilaktyka Zaparć w Populacji Osób Starszych.	IV

Załatwianie czynności fizjologicznych (kontrola defekacji)

Zaplanowany czas wydalania stolca (30 do 40 minut od momentu przyjęcia przez podopiecznego posiłku dietetycznego) w pozycji, która odpowiada pozycji kucznej z założeniem, że podczas tego czasu podopiecznemu zagwarantuje się odpowiedni czas i zapewni prywatność⁶⁵.

Wywiad

W sytuacji, gdy na podstawie informacji uzyskanych z wywiadu pielęgniarka podejrzewa zaburzenia defekacji, powinna nakłonić pacjenta do wizyty u lekarza, w celu przeprowadzenia szczegółowego wywiadu, który w połączeniu z badaniem palcem *per rectum*, ma podstawowe znaczenie w diagnostyce zaparć. W wywiadzie pielęgniarka może ustalić, jakie objawy pacjent uznaje za najbardziej dokuczliwe, np. za małą częstotliwość wypróżnień, twarde stolce, uczucie niepełnego wypróżnienia czy może objawy nie związane z samą defekacją (np. wzdęcie, ból, ogólnie złe samopoczucie). Te ostatnie sugerują możliwość zespołu jelita drażliwego (postaci z zaparciem). Wczesne rozpoznanie zaburzenia defekacji jest ważne, ponieważ zwykłe leczenie przeczyszczające w takich przypadkach nie jest skuteczne.

Pielęgniarka przeprowadzająca wywiad powinna odnotować rodzaj i rytm wypróżnień oraz dotychczas stosowane leczenie - jak często pojawia się uczucie parcia na stolec? czy zawsze jest zrealizowane? jaka jest konsystencja stolców? jakie leki przeczyszczające chory stosuje, jak często i w jakich dawkach? czy dodatkowo stosuje czopki lub wlewki doodbytnicze? Konieczne jest dokładne zebranie informacji o wszystkich przyjmowanych przez chorego lekach (zarówno kupowanych na receptę, jak i bez recepty), ponieważ niektóre z przyjmowanych leków mogą powodować zaparcie.

Przyjmowanie błonnika

Wytyczne sugerują stopniowe zwiększanie podaży błonnika (zarówno w postaci zawartej w pokarmach wchodzących w skład diety, jak i w postaci suplementów) i/ lub zastosowanie leku osmotycznego (np. makrogoli).

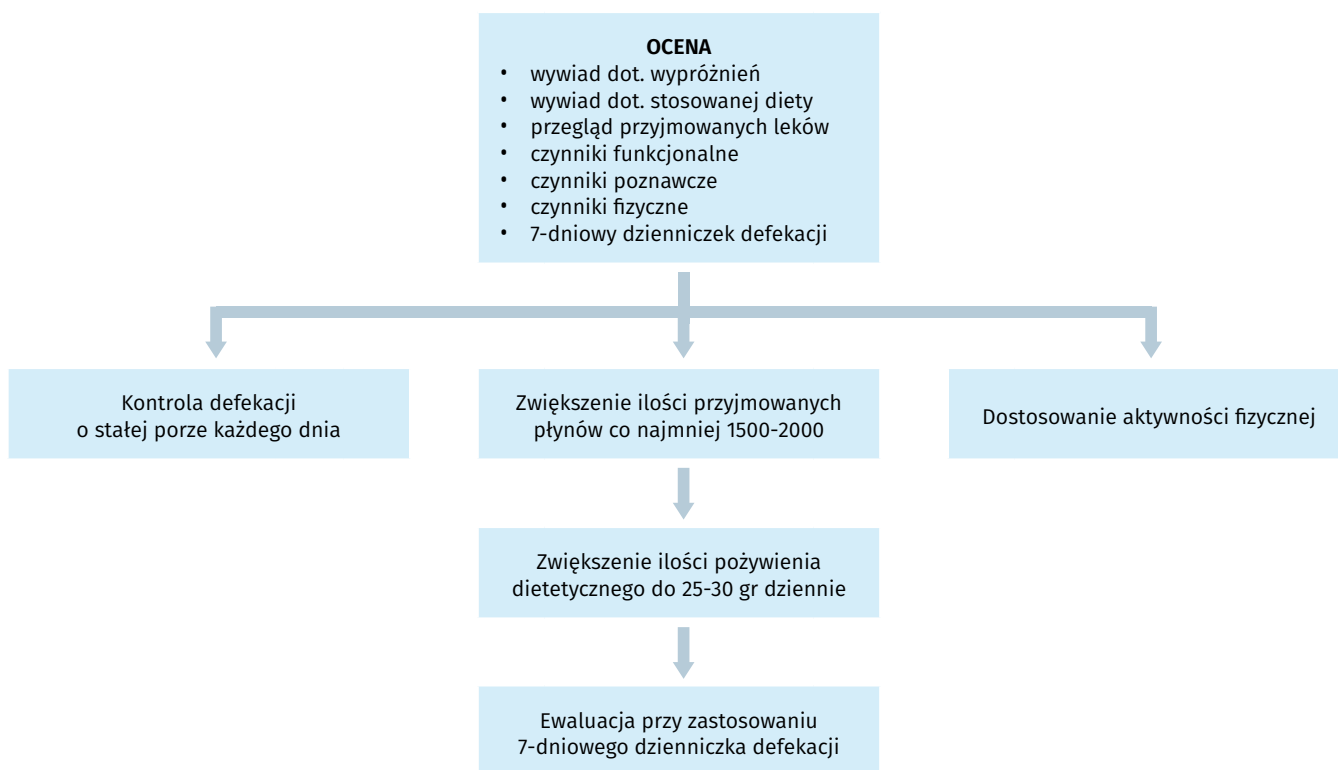
Farmakoterapia

Zależnie od konsystencji stolca, kolejnym krokiem może być dodanie do leku osmotycznego leku o działaniu kontaktowym (np. bisakodylu lub czopków glicerynowych). Najlepiej je przyjmować 30 minut po posiłku, aby uzyskać efekt synergistyczny z fizjologiczną reakcją żołądkowo-jelitową.

Farmakologiczne leczenie zaparcia opornego musi przebiegać na zlecenie i pod nadzorem lekarza. Podstawową metodą leczenia chorych z zaburzeniami defekacji jest trening behawioralny; leki przeczyszczające zwykle nie są skuteczne.

⁶⁵Sisters of Charity of Ottawa Health Services - Nursing Services, 1996.

Algorytm zapobiegania zaparciom

ZAŁĄCZNIK NR 8

TERMINOLOGIA I DEFINICJE

1.1. Słownik ICS⁶⁶ i ICNP⁶⁷

Uwaga

W poniższym dokumencie zrezygnowano z poprawności językowej w tym stosowanej w praktyce medycznej na rzecz dosłowności tłumaczenia.

Poniższa terminologia i definicje zgodnie z Międzynarodową Klasyfikacją Praktyki Pielęgniarskiej (ICNP).

A. Definicja:

Nietrzymanie moczu, inaczej **inkontynencja moczu** (ang. *urinary incontinence*, wg ICNP®: **10026895**), to przypadłość obejmująca jakikolwiek epizod niezależny od woli wycieku moczu z pęcherza moczowego⁶⁸.

B. Rodzaje nietrzymania moczu:

- **Wysiłkowe nietrzymanie moczu** (ang. *stress urinary incontinence*, wg ICNP®: **10026869**) - mimowolny wyciek moczu podczas wysiłku fizycznego, kichania, kaszlu, czyli wykonywania czynności, które powodują wzrost ciśnienia w jamie brzusznej. Jest to najczęściej dotyczący kobiety typ NTM, często występujący po naturalnym porodzie jako dysfunkcja przejściowa. Objawy wysiłkowego nietrzymania moczu:
  - bezwiedne oddawanie niewielkich ilości moczu bez uczucia parcia, bez zwiększenia ilości mikcji w ciągu dnia i nocy,
  - niewydolność mechanizmu zwieraczowego/ zaburzenia statyki narządów płciowych.
  - **Stopień I:** nietrzymanie moczu tylko w pozycji stojącej, podczas znacznego i gwałtownego wzrostu ciśnienia śródbrzuszego (kaszel, śmiech).
  - **Stopień II:** nietrzymanie moczu w następstwie wysiłku fizycznego związanego z napięciem mięśni brzucha (skakanie, chodzenie po schodach z obciążeniem).
  - **Stopień III:** nietrzymanie moczu podczas leżenia (zmiana pozycji ciała).
- **Naglące nietrzymanie moczu** (ang. *urge urinary incontinence*, wg ICNP®: **10026882**), inaczej **nietrzymanie moczu z parć naglących** - niezamierzone oddawanie moczu, pojawiające się jednocześnie lub poprzedzone parciem na cewkę moczową, występuje częstomocz, gdyż nawet niewielka ilość moczu w pęcherzu powoduje uczucie parcia i popuszczanie moczu. Ma to związek z niekontrolowanymi skurczami pęcherza moczowego lub nadmierną pobudliwością mięśnia wypieracza, co często spowodowane jest nadaktywnością pęcherza moczowego. Objawy inkontynencji moczu z parcia:
  - bezwiedne popuszczanie moczu poprzedzone silnym parciem,
  - nokturia,
  - niestabilność mięśnia wypieracza pęcherza moczowego/ nadmierna pobudliwość mięśnia wypieracza.
- **Mieszane nietrzymanie moczu** (ang. *mixed urinary incontinence*) - schorzenie łączące dwa pozostałe rodzaje NTM, jest to jednoczesne występowanie wysiłkowego i naglącego NTM.
- **Ciągłe nietrzymanie moczu** (ang. *continuous urinary incontinence*) - nietrzymanie moczu występuje stale.
- **Moczenie nocne** (ang. *nocturnal enuresis*) - nietrzymanie moczu w nocy.
- **Częściowe nietrzymanie moczu z towarzyszącym przewlekłym zaleganiem moczu** (ang. *chronic urinary retention*) - mimo niezamierzonego oddawania moczu, nie dochodzi do całkowitego opróżnienia pęcherza moczowego (średnio w pęcherzu pozostaje 300 ml moczu).
- **Nietrzymanie, której nie można zidentyfikować na podstawie zgłaszanych dolegliwości** (ang. *urinary incontinence, which can not be identified on the basis of reported complaints*) - osoba nie może scharakteryzować nietrzymania moczu, za uważy jedynie fakt oddania moczu, ale nie może połączyć go z żadną aktywnością, bodźcem lub zdarzeniem.
- **Nietrzymanie moczu podczas stosunku płciowego** (ang. *urinary incontinence during sexual intercourse*) - tylko u kobiet,

⁶⁶Międzynarodowe Towarzystwo Kontynencji, w zaleceniach z 2013 roku, rekomenduje do używania w praktyce medycznej dotyczącej nietrzymania moczu, podstawowe definicje pojęć ujęte w pkt 1.

⁶⁷International Classification for Nursing Practice (ICNP®) to ujednolicony system języka pielęgniarskiego, terminologia stosowana w praktyce pielęgniarskiej, ułatwiająca porównywanie pojęć stosowanych w konkretnych placówkach z istniejącymi systemami terminologicznymi. Podstawowa wersja ICNP® jest dostępna w języku angielskim. Wtórne są tłumaczenia na języki narodowe. Może obowiązywać tylko jedna wersja językowa (narodowa) dla każdego państwa czy języka. Terminy i definicje wymienione w słowniku ICNP® są zgodne z międzynarodową normą ISO 1087-1:2000 Vocabulary (Terminologia - zasady i koordynacja). Przy definiowaniu w poszczególnych językach obowiązuje zasada przewagi rozumiałości nad poprawnością lingwistyczną. W Polsce za wdrażanie ICNP® odpowiada: Akredytowane przez ICN Centrum Badania i Rozwoju ICNP® przy Uniwersytecie Medycznym w Łodzi. 11Nursing Interventions Classification (NIC) - Klasyfikacja Działań Pielęgniarskich bierze początek z praktyki, nie jest hierarchiczna i jest prostsza niż modele przyjmowane zwykle w taksonomii (np. ICNP). Ta prostota nie oznacza braku ścisłości, ale wynika z celów praktycznych, takich jak rozliczenia, planowanie zasobów i opieki. Natomiast ICNP, z uwagi na swój wielki potencjał zakresu oraz segmentową, hierarchiczną strukturę, może być używana jako swoisty punkt odniesienia dla wszystkich klasyfikacji (w tym NIC czy NANDA - Północnoamerykańskiego Towarzystwa Diagnoz Pielęgniarskich). Obecnie prowadzone są prace na systemami UMLS (uniwersalny system języka medycyny) i UNLS (uniwersalny system języka pielęgniarstwa), które pomyślane są jako unifikujące obecne systemy klasyfikacji. W pracach nad UNLS uczestniczy także American Nursing Association.

⁶⁸Incontinence, 6th edition 2017, red. Abrams P., Cardozo L., Wagg A., Wein A., 6th International Consultation on Incontinence, Tokyo, September 2016.

oddawanie moczu tylko podczas stosunku płciowego.

- **Funkcjonalne nietrzymanie moczu** (ang. *functional incontinence*, wg ICNP®: **10026830**) - mimo silnej potrzeby oddania moczu, osoba nie może na czas dotrzeć do łazienki z powodu zaburzeń poznawczych, czynnościowych lub problemów z poruszaniem się. Stan anatomiczny i funkcjonalny dolnego odcinka układu moczowego nie uzasadnia występowania nietrzymania moczu.
- **Wieloczynnikowe nietrzymanie moczu** (ang. *multifactorial urinary incontinence*) - niezamierzone oddanie moczu jest następstwem wielu czynników ryzyka (chorób współistniejących, leków, wieku i czynników środowiskowych).

C. Objawy zaburzeń magazynowania moczu w pęcherzu moczowym:

- **Częste oddawanie moczu w ciągu dnia, inaczej częstomocz** (ang. *urinary frequency*) - pacjent skarży się na częstsze oddawanie moczu w ciągu dnia niż dawniej. Zaleca się stosowanie miary - oddanie moczu ponad 8 razy na dobę do oceny częstego oddawania moczu w ciągu dnia⁶⁹.
- **Oddawanie moczu w nocy** (ang. *urination at night*) - osoba budzi się w nocy raz lub kilka razy, ponieważ musi oddać mocz.
- **Nagłe parcie na mocz** (ang. *urgent micturition*) - nagle występująca, silna potrzeba oddania moczu, którą trudno powstrzymać.
- **Pęcherz nadaktywny** (ang. *overactive bladder*)⁷⁰ - charakteryzuje się znacznym parciem na mocz z nietrzymaniem moczu lub bez, nierzadko z częstomoczem i oddawaniem moczu w nocy. Rozróżnia się dwa rodzaje pęcherza nadaktywnego: „suchy” (bez nietrzymania moczu) i „mokry” (z nietrzymaniem moczu).
Objawy nadaktywności pęcherza moczowego (OAB):
  - parcie naglące z nietrzymaniem moczu lub bez,
  - zmniejszenie pojemności pęcherza moczowego - częstomocz dzienny i nocny (nokturia), z nagłym nietrzymaniem moczu lub bez niego, w sytuacji niewystępowania zakażenia układu moczowego i innych patologii układu moczowego, pęcherz nadaktywny idiopatyczny⁷¹.
- **Pęcherz odruchowy, inaczej automatyczny** (ang. *reflex bladder*) - samoistne oddawanie moczu, bez woli chorego, w niewielkiej ilości, spowodowane obniżoną pobudliwością pęcherza po uszkodzeniu ośrodków mikcji w rdzeniu kręgowym lub uszkodzeniu nerwów obwodowych^{72,73}.
- **Pęcherz atoniczny** (ang. *atonic bladder*) - całkowite zatrzymanie moczu spowodowane ostrym, poprzecznym uszkodzeniem rdzenia kręgowego. Prowadzi do retencji moczu. Jest to stan przejściowy.

D. Zaburzenia wrażliwości pęcherza moczowego:

- **WzmóŜona wrażliwość pęcherza moczowego** (ang. *increase bladder sensitivity*) - podczas wypełniania pęcherza moczowego pacjent odczuwa bardzo silną potrzebę oddania moczu, ale w przeciwieństwie do „nagłego parcia na mocz” oddanie moczu może być opóźnione.
- **Zmniejszona wrażliwość pęcherza moczowego** (ang. *decreased bladder sensitivity*) - odczucie sygnalizujące chęć oddania moczu następuje później niż to miało miejsce w przeszłości.
- **Brak wrażliwości pęcherza moczowego** (ang. *lack of bladder sensation*) - brak odczucia wypełniania pęcherza i bodźca do oddania moczu.

E. Objawy odczuwane w trakcie i po oddaniu moczu:

- **Opóźnienie** (ang. *start of urination is delayed*) - rozpoczęcie oddawania moczu opóźnia się.
- **Zmniejszony strumień moczu** (ang. *reduced urine stream*) - strumień moczu jest mniejszy w porównaniu ze stanem wcześniejszym lub w porównaniu z innymi osobami.
- **Przerwane oddawanie moczu** (ang. *interrupted urination*) - podczas oddawania moczu strumień moczu przestaje płynąć, a następnie znowu zaczyna płynąć; taka sytuacja może wystąpić nawet kilka razy podczas oddawania moczu.
- **Oddawanie moczu z napięciem mięśni brzucha** (ang. *urination with abdominal muscles*) - pacjent napina mięśnie brzucha, aby rozpocząć oddawanie moczu, utrzymać je lub poprawić przepływ moczu.
- **Rozproszenie strumienia moczu** (ang. *dispersal of urine stream*) - mocz wychodzi z cewki moczowej nie w postaci jednego strumienia, ale rozgałęzia się na wiele strumieni.

⁶⁹Liczba mikcji (opróżnień pęcherza) nie jest podana w nowej definicji, więc jest to kwestia subiektywna i zależy od danego pacjenta. W dawnej praktyce oddanie moczu więcej niż siedem razy w ciągu dnia uważano za patologię. Obecnie przy normalnej podaży płynów i 14-16 godzinach aktywności w ciągu dnia, oddanie moczu 7-8 razy dziennie uznaje się za wartość graniczną, która nie oznacza jeszcze znacznej, wymuszonej zmiany w aktywności pacjenta ani pogorszenia jakości życia.

⁷⁰Synonimy: pęcherz nadreaktywny, zespół parć naglących, zespół przynaglania, zespół pęcherza nadreaktywnego - nie musi mu towarzyszyć nietrzymanie moczu, jednak z uwagi na jego etiologię, badania i leczenie, pęcherz nadaktywny organicznie przynależy do problematyki nietrzymania moczu. Pęcherz nadaktywny jest rozpoznawany na podstawie objawów i nie jest równoznaczny z nadaktywnym wypieraczem, który obserwuje się w badaniu urodynamicznym i który oznacza, że podczas cystometrii występują niezamierzone skurcze mięśni wypieracza. Aby ustalić rozpoznanie, należy wykluczyć współwystępujące zakażenie układu moczowego lub inne choroby dotyczące pęcherza moczowego (np. guz, kamień).

⁷¹Abrams P, et al. *Neurourology* 2006;25:293Haylen B, et al. *Neurourology* 2010;29:4-20.

⁷²(red.) Wiczerowska-Tobis K., Talarska D. *Geriatrya i pielęgniarstwo geriatryczne*. Wydawnictwo PZWL. 2008.

⁷³Lorencovicz R., Turowski K. *Postępowanie z chorym z paraplegią i tetraplegią*. In:(red) Adamczyk K., Turowski K. *Procedury pielęgnowania w neurologii i neurochirurgii*. Wydawnictwo Neuro-centrum. Lublin.2007, str. 31-37.

- **Pomikcyjne oddawanie moczu** (ang. *urinating after urination*) - ostatni etap oddawania moczu jest wydłużony, przepływ moczu zwalnia i mocz spływa kroplami, sączy się.
- **Uzucie niepełnego opróżnienia pęcherza** (ang. *feeling of incomplete emptying the bladder*) - pacjent czuje, że pęcherz nie został całkowicie opróżniony.
- **Konieczność natychmiastowego, wielokrotnego oddania moczu** (ang. *feeling of incomplete emptying the bladder*) - natychmiast po oddaniu moczu konieczne jest kolejne oddanie moczu.
- **Nietrzymanie moczu po oddaniu moczu** (ang. *urinary incontinence after urination*) - niezamierzone oddanie moczu bezpośrednio po mikcji.
- **Oddawanie moczu zależne od pozycji ciała** (ang. *urinary output depends on body position*) - pacjent musi przyjąć odpowiednią pozycję, by rozpocząć lub wspomóc oddawanie moczu.
- **Bolesne oddawanie moczu** - uczucie pieczenia lub dyskomfortu podczas oddawania moczu.
- **Zatrzymanie moczu** (ang. *urinary retention*, wg ICNP®: 10034631) - pacjent nie jest w stanie oddać moczu, mimo napięcia mięśni brzucha.
- **Zaleganie moczu po mikcji** (ang. *urinary retention after micturition*) - pewna ilość moczu zalega w pęcherzu po oddaniu moczu.

Terminologia i definicje według ICNP®

Poniższa tabela zawiera opis terminów podstawowych, które są stosowane w ocenie pielęgniarskiej.

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10043976	białkomocz	zaburzony proces układu moczowego	Proteinuria	Impaired Urinary System Process
10013966	ból przy oddawaniu moczu	ból: doznanie bólu i pieczenia w pęcherza lub drogach moczowych odczuwane podczas oddawania moczu	Pain During Urination	Pain: Urethral or cystic pain with burning sensations, felt on urination.
10026876	całkowite nietrzymanie moczu	nietrzymanie moczu	Total Urinary Incontinence	Urinary Incontinence
10046682	częste oddawanie moczu	status układu moczowego	Urinary Frequency	Urinary Status
10028604	efektywny proces układu moczowego	proces układu moczowego	Effective Urinary System Process	Urinary System Process
10011591	męski układ moczowy	układ moczowy	Male Urinary System	Urinary System
10020478	mocz	substancja ciała	Urine	Body Substance
10026824	moczenie mimowolne	Inkontynencja moczu: mimowolne oddawanie moczu w czasie snu	Enuresis	Urinary Incontinence: Involuntary loss of urine during sleep.
10026882	nagłe nietrzymanie moczu	nietrzymanie moczu: mimowolne oddanie moczu zdarzające się nagle po silnym odczuciu potrzeby opróżnienia pęcherza	Urge Urinary Incontinence	Urinary Incontinence: Involuntary loss of urine occurring rapidly after a strong sense of urgency to void.
10034649	negatywna retencja moczu	retencja moczu	Negative Urinary Retention	Urinary Retention
10026895	nietrzymanie moczu	status trzymania: mimowolne oddawanie moczu, brak świadomej kontroli nad pęcherzem i zwieraczem cewki moczowej	Urinary Incontinence	Continence Status: Involuntary passage of urine, failure of voluntary control over bladder and urethral sphincter.
10026922	nietrzymanie moczu z przepiętowania	nietrzymanie moczu	Overflow Incontinence Of Urine	Urinary Incontinence
10020450	oddawanie moczu	proces układu moczowego	Urination	Urinary System Process

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10026853	odruch nietrzymania moczu	nietrzymanie moczu: mimowolne oddawanie moczu występujące w dających się przewidzieć odstępach czasu po wypełnieniu pęcherza	Reflex Incontinence	Urinary Incontinence: Involuntary loss of urine occurring at somewhat predictable intervals when bladder volume is reached.
10014987	pozytywne oddawanie moczu	oddawanie moczu	Positive Urination	Urination
10026745	pozytywne trzymanie moczu	status trzymania	Positive Urinary Continenence	Continenence Status
10020445	proces układu moczowego	proces ciała: przemieszczanie i wydalanie moczu poprzez mijkę, zwykle 4-6 razy dziennie, średnio w ilości około 1000-2000 ml, na 24 godziny przy normalnej diecie	Urinary System Process	Body Process: Passage and excretion of urine through voiding usually during day time 4-6 times with an average quantity excreted under ordinary dietary conditions of approximately 1000 to 2000 ml per 24 hours.
10042524	reżim urządzenia zewnętrznego do trzymania moczu	reżim	External Continenence Device Regime	Regime
10026766	status układu moczowego	status	Urinary Status	Status
10034133	status układu moczowo-płciowego	status	Genitourinary Status	Status
10026663	trzymanie moczu kontynencja	status układu moczowego	Urinary Continenence	Urinary Status
10020421	układ moczowy	układ ciała	Urinary System	Body System
10026869	wysiłkowe nietrzymanie moczu	nietrzymanie moczu: mimowolne oddawanie niewielkich ilości moczu w związku ze zwiększonym ciśnieniem wewnątrz jamy brzusznej, towarzyszące kichaniu, śmiechowi albo podnoszeniu ciężkich rzeczy, bieganiu, skakaniu i ćwiczeniom fizycznym	Stress Urinary Incontinence	Urinary Incontinence: Involuntary loss of small amounts of urine or dribbling of urine occurring in relation to increased abdominal pressure associated with sneezing, laughing and lifting, hopping, running and exercising.
10012986	zaburzone oddawanie moczu	oddawanie moczu	Impaired Urination	Urination
10012972	zaburzony proces układu moczowego	proces układu moczowego	Impaired Urinary System Process	Urinary System Process
10034631	zatrzymanie moczu	status dróg moczowych: mimowolne gromadzenie się moczu w pęcherzu, niekompletne opróżnianie pęcherza związane z utratą funkcji mięśni pęcherza, efekt uboczny narkotyków lub uszkodzenia pęcherza	Urinary Retention	Urinary Status: Involuntary accumulation of urine in bladder, incomplete emptying of bladder associated with a loss of muscle function in bladder, side effects of narcotics or damage to bladder.
10007874	żeński układ moczowy	układ moczowy	Female Urinary System	Urinary System

Przed postawieniem diagnozy, pielęgniarka dokonuje oceny statusu zdrowotnego pacjenta: fizjologicznego, psychologicznego, czy społecznego. Klasyfikacja terminologii pielęgniarskiej wskazuje następujące interwencje, które pomagają w zdiagnozowaniu problemów pacjenta.

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10002687	ocenie postawy wobec zarządzania leczeniem	ocenie	Assessing Attitude Toward Medication Management	Assessing
10002694	ocenie postawy wobec statusu odżywienia	ocenie	Assessing Attitude Toward Nutritional Status	Assessing
10002710	ocenie kontroli bólu	ocenie	Assessing Control Of Pain	Assessing
10002747	ocenie zachowań związanych z jedzeniem lub piciem	ocenie	Assessing Eating Or Drinking Behaviour	Assessing
10002781	ocenie gotowości do uczenia	ocenie	Assessing Readiness To Learn	Assessing
10002821	ocenie podatności na infekcję	ocenie	Assessing Susceptibility To Infection	Assessing
10021844	ocenie samoopieki	ocenie	Assessing Self Care	Assessing
10022912	ocenie zaopatrzenia w lek	ocenie	Assessing Medication Supply	Assessing
10024185	ocenie przestrzegania zaleceń	ocenie	Assessing Adherence	Assessing
10024192	ocenie postawy wobec choroby	ocenie	Assessing Attitude Toward Disease	Assessing
10024214	ocenie barier przestrzegania zaleceń	ocenie	Assessing Barriers To Adherence	Assessing
10024279	ocenie reakcji na nauczanie	ocenie	Assessing Response To Teaching	Assessing
10026072	ocenie oczekiwań	ocenie	Assessing Expectations	Assessing
10026119	ocenie bólu	ocenie	Assessing Pain	Assessing
10026161	ocenie kontroli objawów	ocenie	Assessing Symptom Control	Assessing
10026249	ocenie akceptacji statusu zdrowia	ocenie	Assessing Acceptance Of Health Status	Assessing
10030527	ocenie mobilności	ocenie	Assessing Mobility	Assessing
10030562	ocenie opiekuna	ocenie	Assessing Caregiver	Assessing
10030591	ocenie wiedzy rodziny o chorobie	ocenie	Assessing Family Knowledge Of Disease	Assessing
10030618	ocenie potrzeb dotyczących opieki zdrowotnej i opieki społecznej	ocenie	Assessing Health And Social Care Needs	Assessing
10030625	ocenie warunków mieszkaniowych	ocenie	Assessing Housing Condition	Assessing
10030639	ocenie wiedzy o chorobie	ocenie	Assessing Knowledge Of Disease	Assessing
10030656	ocenie retencji moczu przy użyciu ultradźwięków	ocenie	Assessing Urinary Retention Using Ultrasound	Assessing
10030673	ocenie podczas spotkania	ocenie	Assessing During Encounter	Assessing
10030710	ocenie ryzyka odleżyny	ocenie	Assessing Risk For Pressure Ulcer	Assessing
10030747	ocenie samoopieki skóry	ocenie	Assessing Self Care Of Skin	Assessing

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10030768	ocenywanie statusu duchowego	ocenywanie	Assessing Spiritual Status	Assessing
10033368	ocenywanie potrzeb	ocenywanie	Assessing Needs	Assessing
10033876	ocenywanie wiedzy opiekuna	ocenywanie opiekuna	Assessing Caregiver Knowledge	Assessing Caregiver
10033882	ocenywanie wiedzy	ocenywanie	Assessing Knowledge	Assessing
10033922	ocenywanie integralności skóry	ocenywanie	Assessing Skin Integrity	Assessing
10036481	ocenywanie wiedzy o reżimie leczenia	ocenywanie	Assessing Knowledge Of Treatment Regime	Assessing
10036499	ocenywanie statusu urologicznego	ocenywanie	Assessing Urinary Status	Assessing
10037852	ocenywanie przestrzegania reżimu leku	ocenywanie przestrzegania	Assessing Adherence To Medication Regime	Assessing Adherence
10037875	ocenywanie potrzeby diety	ocenywanie	Assessing Dietary Need	Assessing
10037881	ocenywanie równowagi płynów	ocenywanie	Assessing Fluid Balance	Assessing
10037899	ocenywanie zaopatrzenia w pokarm	ocenywanie	Assessing Food Supply	Assessing
10037909	ocenywanie wzorca higieny	ocenywanie	Assessing Hygiene Pattern	Assessing
10037913	ocenywanie wzorca higieny jamy ustnej	ocenywanie	Assessing Oral Hygiene Pattern	Assessing
10038046	ocenywanie warunków sanitarnych	ocenywanie	Assessing Sanitation	Assessing
10038901	ocenywanie apetytu	ocenywanie	Assessing Appetite	Assessing
10039039	ocenywanie wiedzy o reżimie przyjmowania leku	ocenywanie wiedzy o reżimie	Assessing Knowledge Of Medication Regime	Assessing Knowledge of Regime
10039041	ocenywanie wiedzy o zarządzaniu bólem	ocenywanie	Assessing Knowledge Of Pain Management	Assessing
10039087	ocenywanie efektu ubocznego leku	ocenywanie	Assessing Medication Side Effect	Assessing
10039104	ocenywanie wiedzy o bólu	ocenywanie	Assessing Knowledge About Pain	Assessing
10039733	ocenywanie wiedzy o fizykoterapii	ocenywanie	Assessing Knowledge Of Physical Therapy	Assessing
10039751	ocenywanie bezpieczeństwa środowiska	ocenywanie	Assessing Environmental Safety	Assessing
10039767	ocenywanie wiedzy o bezpieczeństwie środowiskowym	ocenywanie	Assessing Knowledge Of Environmental Safety	Assessing
10040044	ocenywanie czynnego zakresu ruchu	ocenywanie	Assessing Active Range of Motion	Assessing
10040636	ocenywanie postawy wobec statusu zdrowotnego	ocenywanie	Assessing Attitude Toward Health Status	Assessing
10040658	ocenywanie jakości życia	ocenywanie	Assessing Quality Of Life	Assessing
10040847	ocenywanie odleżyny	ocenywanie	Assessing Pressure Ulcer	Assessing
10040932	ocenywanie ryzyka odwodnienia	ocenywanie	Assessing Risk For Dehydration	Assessing

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10041126	ocenie skóry	ocenie	Skin Assessment	Assessing
10041745	ocenie niepokoju	ocenie	Assessing Anxiety	Assessing
10042856	ocenie perfuzji tkanek obwodowych	ocenie perfuzji tkanek	Assessing Peripheral Tissue Perfusion	Assessing Tissue Perfusion
10042873	ocenie obwodowej funkcji nerwowo-naczyniowej	ocenie funkcji nerwowo-naczyniowej	Assessing Peripheral Neurovascular Function	Assessing Neurovascular Function
10044013	ocenie ryzyka ekspozycji na zakażenie	ocenie	Assessing Exposure to Contagion	Assessing
10044176	ocenie spożycia płynów	ocenie	Assessing Fluid Intake	Assessing
10044182	ocenie oznak i symptomów infekcji	ocenie	Assessing Signs And Symptoms Of Infection	Assessing
10044481	ocenie przestrzegania diety	ocenie przestrzegania	Assessing Adherence To Diet	Assessing Adherence
10044499	ocenie przestrzegania reżimu płynów	ocenie przestrzegania	Assessing Adherence To Fluid Regime	Assessing Adherence
10044508	ocenie przestrzegania reżimu bezpieczeństwa	ocenie przestrzegania	Assessing Adherence To Safety Regime	Assessing Adherence
10045177	ocenie obrzęku	ocenie	Assessing Oedema	Assessing
10045889	ocenie przestrzegania reżimu terapeutycznego	ocenie przestrzegania	Assessing Adherence To Therapeutic Regime	Assessing Adherence
10045940	ocenie ryzyka negatywnej interakcji na lek	ocenie	Assessing Risk For Adverse Medication Interaction	Assessing
10046790	ocenie zachowania	ocenie	Assessing Behaviour	Assessing
10046871	ocenie gotowości do zarządzania sobą	ocenie	Assessing Readiness For Self Management	Assessing
10046902	ocenie wiedzy dotyczącej materiału instruktażowego	ocenie	Assessing Knowledge Of Instructional Material	Assessing
10050089	ocenie dyskomfortu	ocenie	Assessing Discomfort	Assessing
10050117	ocenie przetwarzania informacji	ocenie	Assessing Information Processing	Assessing
10050138	ocenie wzroku	ocenie	Assessing Vision	Assessing
10050164	ocenie moczu	ocenie	Assessing Urine	Assessing
10050223	ocenie ruchu ciała	ocenie	Assessing Body Movement	Assessing
10050234	ocenie martwicy	ocenie	Assessing Necrosis	Assessing

Diagnozy pielęgniarskie dotyczące układu moczowego

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10043982	białkomocz	białkomocz	Proteinuria	Proteinuria
10026807	całkowite nietrzymanie moczu	całkowite nietrzymanie moczu	Total Urinary Incontinence	Total Urinary Incontinence
10046695	częste oddawanie moczu	częste oddawanie moczu	Urinary Frequency	Urinary Frequency

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10028615	efektywna funkcja układu moczowego	efektywny proces układu moczowego	Effective Urinary System Function	Effective Urinary System Process
10047245	efektywne oddawanie moczu	pozytywne oddawanie moczu	Effective Urination	Positive Urination
10033745	efektywny status układu moczowo- płciowego	status układu moczowo- płciowego	Effective Genitourinary Status	Genitourinary Status
10029915	infekcja dróg moczowych	infekcja	Urinary Tract Infection	Infection
10025686	nietrzymanie moczu	nietrzymanie moczu	Urinary Incontinence	Urinary Incontinence
10026778	funkcjonalne nietrzymanie moczu	funkcjonalne nietrzymanie	Functional Incontinence Of Urine	Functional Incontinence
10026797	inkontynencja stresowa moczu	inkontynencja stresowa	Stress Incontinence Of Urine	Stress Incontinence
10026914	nietrzymanie moczu z przepętnienia	nietrzymanie moczu z przepętnienia	Overflow Incontinence Of Urine	Overflow Incontinence
10027836	trzymanie moczu	trzymanie moczu	Urinary Continenence	Urinary Continenence
10026811	nagła inkontynencja moczu	nagła inkontynencja	Urge Incontinence Of Urine	Urge Incontinence
10026784	odruch nietrzymania moczu	odruch nietrzymania	Reflex Incontinence Of Urine	Reflex Incontinence
10034654	zatrzymanie moczu	zatrzymanie moczu	Urinary Retention	Urinary Retention
10026848	ryzyko nagłego nietrzymania moczu	nagłe nietrzymanie moczu	Risk For Urge Incontinence Of Urine	Urge Incontinence
10045453	ryzyko zaburzonej funkcji układu moczowego	zaburzony proces układu moczowego	Risk For Impaired Urinary System Function	Impaired Urinary System Process
10001359	zaburzona funkcja układu moczowego	zaburzony proces układu moczowego	Impaired Urinary System Function	Impaired Urinary System Process
10042548	zaburzona zdolność zarządzania urządzeniem do kontrolowanego oddawania moczu	zdolność zarządzania reżimem	Impaired Ability To Manage External Continence Device	Ability To Manage Regime
10021790	zaburzone oddawanie moczu	zaburzone oddawanie moczu	Impaired Urination	Impaired Urination

Interwencje pielęgniarskie dotyczące układu moczowego

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10034011	ewaluacja statusu układu moczowo- płciowego	ewaluacja	Evaluating Genitourinary Status	Evaluating
10034179	identyfikowanie statusu narządów moczowo- płciowych przed operacją	identyfikowanie	Identifying Genitourinary Status Before Operation	Identifying
10041188	irygacja pęcherza moczowego	irygacja	Irrigating Bladder	Irrigating
10045196	nauczanie o funkcji układu moczowego	nauczanie	Teaching About Urinary System Function	Teaching
10045203	nauczanie o irygacji pęcherza moczowego	nauczanie	Teaching About Urinary Bladder Irrigation	Teaching
10045261	nauczanie o zarządzaniu nietrzymaniem moczu	nauczanie	Teaching About Managing Urinary Incontinence	Teaching

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10030781	oceniając trzymanie moczu	oceniając	Assessing Urinary Continence	Assessing
10050164	oceniając mocz	oceniając	Assessing Urine	Assessing
10030656	oceniając retencję moczu przy użyciu ultradźwięków	oceniając	Assessing Urinary Retention Using Ultrasound	Assessing
10036729	promowanie efektywnego wydalania moczu	promowanie	Promoting Effective Urinary Elimination	Promoting
10044698	wspieranie trzymanie moczu	wspieranie	Supporting Urinary Continence	Supporting
10031805	zarządzanie mimowolnym moczeniem	zarządzanie	Managing Enuresis	Managing
10031879	zarządzanie nietrzymaniem moczu	zarządzanie	Managing Urinary Incontinence	Managing
10035238	zarządzanie oddawaniem moczu	zarządzanie	Managing Urination	Managing
10042530	zarządzanie urządzeniem do kontrolowanego oddawania moczu	zarządzanie	Managing External Continence Device Regime	Managing

Lokalizacja problemów pielęgnacyjnych dotycząca układu moczowego

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10020339	cewka moczowa	element układu moczowego	Urethra	Urinary System Component
10020360	pęcherz moczowy	element układu moczowego	Urinary Bladder	Urinary System Component
10020413	zwieracz cewki moczowej	element układu moczowego	Urinary Sphincter	Urinary System Component
10020432	element układu moczowego	element układu ciała	Urinary System Component	Body System Component

Środki do realizacji interwencji pielęgnacyjnych ze słowem kluczowym „mocz”

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10003123	bandaż	opatrunek na ranę	Bandage	Wound Dressing
10003199	basen sanitarny	urządzenie absorbujące lub zbierające	Bed Pan	Absorbing or Collecting Device
10020373	cewnik urologiczny	cewnik	Urinary Catheter	Catheter
10019190	chirurg	usługodawca	Surgeon	Care Provider
10040426	dietetyk	usługodawca	Nutritionist	Care Provider
10020497	kaczka na mocz	urządzenie absorbujące lub zbierające	Urine Bottle	Absorbing or Collecting Device
10002088	kółko powietrzne	urządzenie wspierające	Air Ring	Supporting Device
10005352	krem	materiał	Cream	Material
10004693	krzesło toaletowe	urządzenie absorbujące lub zbierające	Commode	Absorbing or Collecting Device

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10016229	kwestionariusz	urządzenie do komunikacji	Questionnaire	Communication Device
10014522	lekarz	usługodawca	Physician	Care Provider
10003168	łóżko	urządzenie wspierające	Bed	Supporting Device
10013670	maść	materiał	Ointment	Material
10011799	materac	urządzenie wspierające	Mattress	Supporting Device
10041560	materac przeciwodleżynowy	materac	Pressure Relieving Mattress	Mattress
10020974	materac wodny	materac	Water Mattress	Mattress
10041541	materac z uniesionymi brzegami	materac	Raised Edge Mattress	Mattress
10016433	materiał do czytania	urządzenie do komunikacji	Reading Material	Communication Device
10011251	materiał dydaktyczny	urządzenie do komunikacji	Learning Material	Communication Device
10010395	materiał instruktażowy	urządzenie do komunikacji	Instructional Material	Communication Device
10043570	mówiący dyspenser na tabletki	dyspenser na tabletki	Talking Pill Box	Pill Box
10018358	mydło	materiał	Soap	Material
10002832	narzędzie do oceny	urządzenie do oceny	Assessment Tool	Assessment Device
10004158	nocnik	urządzenie absorbujące lub zbierające	Chamber Pot	Absorbing or Collecting Device
10013333	pielęgniarka	usługodawca	Nurse	Care Provider
10005914	pielucha	urządzenie absorbujące lub zbierające	Diaper	Absorbing or Collecting Device
10006248	podkład	urządzenie absorbujące lub zbierające	Draw Sheet	Absorbing or Collecting Device
10019231	podkład chirurgiczny	urządzenie osłaniające	Surgical Drape	Covering Device
10014607	poduszka	urządzenie wspierające	Pillow	Supporting Device
10014611	poszewka na poduszkę	pościel	Pillow Case	Bed Linen
10003175	pościel	urządzenie osłaniające	Bed Linen	Covering Device
10014178	rekord pacjenta	urządzenie do komunikacji	Patient Record	Communication Device
10017487	ręcznik toaletowy	urządzenie absorbujące lub zbierające	Sanitary Towel	Absorbing or Collecting Device
10018499	roztwór	materiał	Solution	Material
10003286	technika treningu pęcherza moczowego	technika	Bladder Training Technique	Technique
10009957	technika treningu zapobiegania nietrzymaniu moczu	technika	Incontinence Training Technique	Technique
10039459	usługa edukacji zdrowotnej	usługa zdrowotna	Health Education Service	Health Service
10014567	usługa fizjoterapeuty	usługa zdrowotna	Physiotherapist Service	Health Service

KOD	TERMIN W JĘZYKU POLSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU POLSKIM	TERMIN W JĘZYKU ANGIELSKIM	DEFINICJA W JĘZYKU ANGIELSKIM
10018475	usługa pracownika socjalnego	usługa zdrowotna	Social Worker Service	Health Service
10008776	usługa promocji zdrowia	usługa zdrowotna: edukowanie i dostarczanie informacji promujących zdrowy styl życia i zapobieganie chorobom poprzez zaspokajanie potrzeb zdrowotnych, wykorzystując dostępne zasoby i współpracę interdyscyplinarną; aktywnie angażując jednostkę/ społeczność lokalną w ustalanie priorytetów, podejmowanie decyzji i planowanie strategii działania	Health Promotion Service	Health Service: Educate and provide information to enhance a healthy lifestyle; and prevent disease by aiming to meet health needs; using available resources and intersectoral collaboration; actively involving the individual/ community in setting priorities, making decisions and planning strategies.
10013435	usługi dietetyczne	usługa zdrowotna	Nutritionist Service	Health Service
10011850	usługi medyczne	usługa zdrowotna	Medical Service	Health Service
10013380	usługi pielęgniarskie	usługa zdrowotna	Nursing Service	Health Service
10020484	worek na mocz	urządzenie absorbujące lub zbierające	Urine Bag	Absorbing or Collecting Device

1.2. Klasyfikacja ICF⁷⁴

A. W kontekście zdrowia (ang. *In the context of health*):

- Funkcje ciała ludzkiego, z włączeniem funkcji psychicznych (ang. *Body functions including psychological functions*) są to procesy fizjologiczne poszczególnych układów ciała.
- **Struktury ciała ludzkiego** (ang. *Body structures*) to jego części anatomiczne takie jak narządy, kończyny i ich elementy składowe.
- **Upośledzenia** (ang. *Impairments*) są to zmiany funkcji lub struktury ciała, takie jak utrata lub istotne odchylenie od stanu prawidłowego.
- **Aktywność** (ang. *Activity*) jest to wykonanie przez daną osobę zadania lub podjęcie działania.
- **Uczestniczenie** (ang. *Participation*) jest to angażowanie się danej osoby w określone sytuacje życiowe.
- **Ograniczenia aktywności** (ang. *Activity limitations*) są to trudności jakie dana osoba może mieć w podejmowaniu działań. Pojęcie to w ICF zastępuje określenie „niepełnosprawność”.
- **Ograniczenia uczestniczenia** (ang. *Participation restrictions*) są to problemy utrudniające danej osobie angażowanie się w sytuacje życiowe. Pojęcie to w ICF zastępuje termin „upośledzenie”⁷⁵.
- **Czynniki środowiskowe** (ang. *Environmental factors*) tworzą fizyczne i społeczne środowisko oraz system postaw, w którym żyją ludzie.
- **Upośledzenie struktury** (ang. *Structural impairment*) może polegać na wadzie rozwojowej, ubytku, utracie lub innym istotnym odchyleniu od normy w budowie ciała ludzkiego. Upośledzenie nie jest tym samym co wywołująca je patologia, ale stanowi objaw tej patologii. Upośledzenie stanowi odchylenie od pewnej ogólnie przyjętej dla populacji normy dotyczącej biomedycznego stanu ciała ludzkiego i jego funkcji, a definicja elementów składowych upośledzenia ustalana jest głównie przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje, do oceny funkcji fizycznych i umysłowych zgodnie z tymi normami. Upośledzenie może być czasowe lub trwałe, postępujące, cofające się lub nie ulegające zmianie, pojawiające

⁷⁴Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF). Tytuł oryginału: International classification of functioning, disability and health (ICF), wydana przez Światową Organizację Zdrowia (World Health Organization Geneva) w 2001 r. Dyrektor Generalny Światowej Organizacji Zdrowia udzielił praw do wydania przekładu w języku polskim Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia, Warszawa 2009. W ICF sklasyfikowane są funkcjonowanie i niepełnosprawność w powiązaniu ze stanem zdrowia. ICD-10 i ICF uzupełniają się zatem nawzajem i częściowo się ze sobą pokrywają. Obydwie te klasyfikacje rozpoczynają się od układów ciała ludzkiego. Pojęcie „upośledzenie” dotyczy struktur ciała i jego i funkcji, zazwyczaj stanowiących część „procesu chorobowego”, a zatem stosowane jest ono również w systemie ICD-10. Jednakże w systemie ICD-10 „upośledzenie” (w postaci objawów przedmiotowych i podmiotowych) traktowane jest jako element, który tworzy „chorobę” lub niekiedy podaje się je jako powód korzystania ze służby zdrowia, podczas gdy ICF rozumie upośledzenie jako problem funkcjonowania i struktury ciała powiązanych z różnymi stanami chorobowymi. Dwie osoby cierpiące na tę samą chorobę mogą charakteryzować się dwoma odmiennymi stanami funkcjonowania, a dwie osoby o tym samym stanie funkcjonowania niekoniecznie cierpią na tę samą chorobę. Dlatego łączne zastosowanie obu klasyfikacji poprawia jakość danych dla celów medycznych. Użycie ICF nie powinno oznaczać rezygnacji z regularnych procedur diagnostycznych. Przy pomocy ICF można opisać wszystkie aspekty zdrowia i stany związane ze zdrowiem. Innymi słowy ICF nie klasyfikuje ludzi, ale opisuje sytuację każdej osoby w sieci dziedzin zdrowia lub dziedzin powiązanych ze zdrowiem. Ponadto, opis powstaje zawsze w kontekście czynników środowiskowych i osobowych. ICF ma zastosowanie uniwersalne.

⁷⁵Terminy: niepełnosprawność oraz upośledzenie użyto w ICDH w wersji z 1980 roku.

⁷⁶Według ICF.

się i ustępujące lub ciągłe. Odchylenie od normy może być niewielkie lub znaczne oraz ulegać wahaniom w czasie.

- **Ułatwienia** (ang. *Facilities*) są to czynniki w otoczeniu jednostki, które poprzez swoją obecność bądź jej brak, poprawiają funkcjonowanie i redukcją niepełnosprawność. Należą do nich takie aspekty jak dostępne środowisko fizyczne, dostępność odpowiedniej technologii wspomagającej oraz pozytywne nastawienie ludzi do niepełnosprawności, a także usługi, systemy i polityka, które mają na celu zwiększenie włączenia wszystkich ludzi z danym schorzeniem we wszystkich obszarach życia.
- **Bariery** (ang. *Barriers*) to czynniki w otoczeniu jednostki, które poprzez ich brak lub obecność ograniczają funkcjonowanie i powodują niepełnosprawność. Należą do nich takie aspekty jak niedostępne otoczenie fizyczne, brak istotnej technologii wspomagającej i negatywne postawy ludzi względem niepełnosprawności, a także usługi, systemy i polityka, które nie istnieją lub hamują zaangażowanie wszystkich ludzi z określonym stanem chorobowym we wszystkich obszarach życia.
- **Zdolność** (ang. *Capacity*) jest pojęciem, które wskazuje, jako kwalifikator, na najwyższy możliwy poziom funkcjonowania, który jednostka może osiągnąć w dziedzinie z listy Aktywności i Uczestniczenie w danym momencie.
- **Wykonanie** (ang. *Realization*) jest pojęciem, które opisuje, jako kwalifikator, co dane osoby robią w ich obecnym otoczeniu i przez to przedstawia aspekt zaangażowania każdej osoby w sytuacje życiowe. Obecne otoczenie jest również opisywane przez czynniki środowiskowe.
- **Czynniki kontekstowe, wyływające z kontekstu** (ang. *Contextual factors*) to czynniki, które razem wzięte tworzą całkowity kontekst życia jednostki, a zwłaszcza podłoże względem którego stany chorobowe są sklasyfikowane w ICF. Czynniki kontekstowe mają dwa składniki: czynniki środowiskowe i czynniki osobowe.

B. Struktura układu moczowego⁷⁶ s610 (ang. *Structure of urinary*):

- Nerka s6100 (ang. *Kidney*)
- Moczowody s6101 (ang. *Ureters*)
- Pęcherz moczowy s6102 (ang. *Urinary bladder*)
- Cewka moczowa s6103 (ang. *Urethra*)

C. Funkcje układu moczowego b610-b639 (ang. *Urinary functions*), w tym:

1. **Funkcje wydzielania moczu b610** (ang. *Urinary excretory functions*) - funkcje przesączania i zbierania moczu. Obejmuje: funkcje filtracji moczu (ang. *functions of urinary filtration*), zbieranie moczu (ang. *collection of urine*), upośledzenia jak: niewydolność nerek (ang. *renal insufficiency*), bezmocz (ang. *anuria*), skąpomocz (ang. *oliguria*), wodonercze (ang. *hydronephrosis*), hipotoniczny pęcherz moczowy (ang. *hypotonic urinary bladder*) i niedrożność moczowodu (ang. *ureteric obstruction*).
Nie obejmuje: funkcje oddawania moczu b620 (ang. *urination functions*).
2. **Funkcje oddawania moczu b620** (ang. *Urination functions*) - funkcje wydalania (emisji) moczu z pęcherza moczowego. Obejmuje: funkcje oddawania moczu (ang. *functions of urination*), częstość oddawania moczu (ang. *frequency of urination*), zdolność utrzymania moczu (ang. *urinary continence*), upośledzenia jak: oddawanie moczu w stresie (ang. *impairments such as in stress*), parcie naglące (ang. *urge*), odruchowe oddawanie moczu (ang. *reflex*), przepiętnie (ang. *overflow*), stała inkontynencja moczu (ang. *continuous incontinence*), wyciekanie moczu kroplami (ang. *dribbling*), pęcherz odruchowy (ang. *automatic bladder*), wielomocz (ang. *polyuria*), zatrzymanie moczu (ang. *retention*), nagłe parcie na mocz (ang. *urinary urgency*).
Nie obejmuje: funkcje wydzielania moczu (ang. *urinary excretory functions*) b610, wrażenia związane z funkcjami moczowymi (ang. *sensations associated with urinary functions*) b630.
  - **Oddawanie moczu b6200** (ang. *Urination*) - funkcje opróżniania pęcherza moczowego. Obejmuje: upośledzenie jak zatrzymanie moczu (ang. *impairments such as in urine retention*).
  - **Częstość oddawania moczu b6201** (ang. *Frequency of urination*) - funkcje dotyczące liczby epizodów oddawania moczu.
3. Wrażenia związane z funkcjami moczowymi b630 (ang. *Sensations associated with urinary functions*) - odczucia związane z opróżnianiem pęcherza moczowego i odczucia będące wynikiem pokrewnych funkcji moczowych. Obejmuje: uczucie niezupełnego oddania moczu (ang. *sensations of incomplete voiding of urine*), uczucie pełności w pęcherzu moczowym (ang. *feeling of fullness of bladder*).
4. Dbanie o siebie (ang. *Self-care*) jest przejawem uczestniczenia (angażowanie się danej osoby w określone sytuacje życiowe) oraz aktywności (wykonanie przez daną osobę zadania lub podjęcie działania). W kontekście NTM ważne jest dbanie o higienę osobistą.
  - **Mycie się d510** (ang. *Washing oneself*) - mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów jak np. kąpanie się, branie prysznica, mycie rąk i stóp, twa-

rzy i włosów i wycieranie się ręcznikiem.

Obejmuje: mycie części ciała (ang. *washing body parts*), całego ciała (ang. *the whole body*) i osuszanie się (ang. *drying oneself*). Nie obejmuje: pielęgnowanie poszczególnych części ciała a520 (ang. *caring for body parts*), korzystanie z toalety a530 (ang. *toileting*).

- Pielęgnowanie poszczególnych części ciała d520 (ang. *Caring for body parts*) - dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie. Obejmuje: pielęgnowanie skóry, zębów, włosów, paznokci palców rąk i stóp (ang. *caring for skin, teeth, hair, finger and toe nails*). Nie obejmuje: mycie się a510 (ang. *washing oneself*), korzystanie z toalety a530 (ang. *toileting*).
- Pielęgnowanie skóry d5200 (ang. *Caring for skin*) - dbanie o stan powierzchni i nawodnienie własnej skóry, np. przez usuwanie zrogowaceń lub odcisków, używanie nawilżających płynów lub kosmetyków.
- Korzystanie z toalety d530 (ang. *Toileting*) - planowanie wydalania i wydalanie ludzkich odchodów (miesiączka, oddawanie moczu i defekacja) oraz oczyszczanie się po tych czynnościach. Obejmuje: kontrolowanie oddawania moczu, defekacji i higiena menstruacji (ang. *regulating urination, defecation and menstrual care*). Nie obejmuje: mycie się a510 (ang. *washing oneself*), pielęgnowanie poszczególnych części ciała d520 (ang. *caring for body parts*).
- Kontrolowanie oddawania moczu d5300 (ang. *Regulating urination*) - koordynowanie i kontrolowanie czynności związanych z oddawaniem moczu, takich jak sygnalizowanie potrzeby oddania moczu, zajmowanie odpowiedniej pozycji; wybieranie i udawanie się do odpowiedniego miejsca celem oddania moczu; manipulowanie ubranie przed i po oddaniu moczu i oczyszczanie się po oddaniu moczu.
- Troska o własne zdrowie d570 (ang. *Looking after one's health*) - zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych, zdrowia oraz fizycznego i psychicznego dobrostanu, poprzez zachowywanie pełnowartościowej diety, utrzymywanie właściwego poziomu aktywności fizycznej, ogrzewanie się lub ochładzanie, unikanie czynników szkodzących zdrowiu, respektowanie zasad bezpiecznego seksu, obejmujących używanie prezerwatyw, poddawanie się szczepieniom i regularnym badaniom okresowym. Obejmuje: zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych (ang. *ensuring one's physical comfort*), zachowywanie diety i sprawności fizycznej (ang. *managing diet and fitness*), utrzymywanie dobrego zdrowia (ang. *maintaining one's health*)
- Utrzymywanie dobrego stanu zdrowia d 5702 (ang. *Maintaining one's health*) - dbanie o siebie przez uświadamianie sobie własnych potrzeb zdrowotnych i postępowanie zgodnie z tym co wymaga zapewnienia sobie zdrowia, zarówno reagowanie na zagrożenia zdrowotne jak i zapobieganie chorobom poprzez poszukiwanie fachowej pomocy; stosowanie się do porad medycznych i innych porad zdrowotnych; unikanie zagrożeń zdrowia, takich jak urazy fizyczne, choroby zakaźne, narkotyki i choroby przenoszone drogą płciową.

5. Na dbanie o siebie wpływ ma dostęp do **produktów i technologii**.

- **Produkty i technologie do osobistego użytku w życiu codziennym e115** (ang. *Products and technology for personal use in daily living*) - sprzęt, wyroby i technologie stosowane przez ludzi w codziennej działalności, w tym przystosowane lub specjalnie zaprojektowane, umiejscowione wewnątrz, na ciele lub w pobliżu używającej je osoby. Obejmuje: ogólne i wspomagające produkty i technologie do użytku osobistego (ang. *general and assistive products and technology for personal use*).
- **Wyroby wspomagające i technologie do osobistego użytku w życiu codziennym e1151** (ang. *Assistive products and technology for personal use in daily living*) - przystosowane lub specjalnie zaprojektowane wyposażenie, produkty i technologie, wspomagające ludzi w życiu codziennym takie jak protezy i aparaty ortopedyczne, protezy neurologiczne (np. urządzenia do czynnościowej stymulacji, kontrolujące oddawanie stolca, czynność pęcherza moczowego, oddychanie i rytm serca) oraz urządzenia mające na celu ułatwienie danej osobie kontrolowanie jej środowiska domowego (czytniki, systemy zdalnego sterowania, systemy sterowania głosem, wyłączniki czasowe).
- **Projekty architektoniczne, materiały konstrukcyjne i budowlane oraz technologie umożliwiające dostęp do udogodnień w budynkach do użytku prywatnego e1551** (ang. *Design, construction and building products and technology for gaining access to facilities in buildings for private use*) - produkty i technologie, do tworzenia ułatwień wewnątrz budynków, zaplanowanych, zaprojektowanych i wybudowanych do użytku prywatnego, takie jak udogodnienia w łazience i toalecie, dostępne telefony, domofony, przystosowane szafki kuchenne, urządzenia i alarmy elektroniczne w prywatnych domach.

6. **Wsparcie i wzajemne powiązania** - ICF uwzględnia także fakt, że na sytuację życiową osób z NTM istotny wpływ ma wsparcie i wzajemne powiązania. Chodzi tu o osoby zapewniające rzeczywiste fizyczne lub emocjonalne wsparcie, pielęgnację, ochronę, pomoc i wzajemne związki z innymi osobami w domu, miejscu pracy, szkole lub w zabawie lub w innych przejawach codziennej aktywności.

- **Najbliższa rodzina e310** (ang. *Immediate family*) - osoby spokrewnione przez urodzenie, małżeństwo lub inne związki, uznawane zgodnie z normami kulturowymi za najbliższą rodzinę jak: małżonkowie, partnerzy, rodzice, rodzeństwo, dzieci, rodzina zastępcza, rodzice adopcyjni i dziadkowie.
Nie obejmuje: dalsza rodzina e315 (ang. extended family), opiekunowie i asystenci osobiści e340 (ang. personal care providers and personalassistants).
  - **Opiekunowie i asystenci osobiści e340** (ang. *personal care providers and personalassistants*) - osoby, które oferują usługi w zakresie potrzebnej pomocy i wsparcia innym osobom w codziennych czynnościach, wykonywaniu pracy, kształceniu lub innych sytuacjach życiowych, opłacane z funduszy zarówno publicznych jak i prywatnych lub działające jako wolontariusze, np.: pomoce domowe, asystenci osobiści, opiekunowie w podróży, pomoce płatne, nianie i inne osoby zapewniające opiekę podstawową.
Nie obejmuje: najbliższa rodzina e310 (ang. immediate family), dalsza rodzina e315 (extended family), przyjaciele e320 (ang. friends), usługi w zakresie ogólnej pomocy społecznej e5750 (ang. general social support services), pracownicy fachowi ochrony zdrowia e355 (ang. health professionals).
  - **Pracownicy fachowi ochrony zdrowia, profesjonalści w ochronie zdrowia e355** (ang. *Health professionals*) - wszyscy oferujący usługi w zakresie systemu ochrony zdrowia, jak: lekarze, pielęgniarki, położne, fizjoterapeuci, terapeuci zajęciowi, logopedzi, audiologodzy, protetycy, medyczni pracownicy socjalni.
Nie obejmuje: inni pracownicy fachowi e360 (ang. other professionals).
7. **Postawy** (ang. *Attitudes*) - w planowaniu opieki nie można pominąć postaw osób uczestniczących w procesie pielęgnowania, które są zauważalnymi konsekwencjami zwyczajów, obyczajów, ideologii, wartości, norm, faktów i przekonań religijnych. Te postawy wpływają na zachowanie osób i ich życie społeczne na wszystkich poziomach, od kontaktów międzyludzkich, powiązań społecznych do struktur politycznych, ekonomicznych i prawnych. Klasyfikowane postawy prezentowane są przez ludzi z otoczenia osoby, której sytuacja jest opisywana. Siłą napędową postaw są wartości i przekonania. Indywidualne postawy kategoryzuje się w odniesieniu do rodzaju wzajemnych relacji.
- **Postawy członków najbliższej rodziny e410** (ang. *Individual attitudes of immediate family members*) - ogólne lub określone opinie i przekonania członków najbliższej rodziny o danej osobie lub o innych kwestiach (np. społecznych, politycznych i ekonomicznych), które wpływają na indywidualne zachowanie i działanie.
  - **Postawy opiekunów i asystentów osobistych e440** (ang. *Individual attitudes of personal care providers and personalassistants*) - ogólne lub określone opinie i przekonania pomocników i opiekunów o danej osobie lub o innych kwestiach (np. społecznych, politycznych i ekonomicznych), które wpływają na indywidualne zachowanie i działanie.
  - **Postawy pracowników fachowych ochrony zdrowia, profesjonalistów w ochronie zdrowia e450** (ang. *Individual attitudes of health professionals*) - ogólne lub określone opinie i przekonania pracowników fachowych ochrony zdrowia o danej osobie lub o innych kwestiach (np. społecznych, politycznych i ekonomicznych), które wpływają na indywidualne zachowanie i działanie.

1.3. Słownik RNAO (Stowarzyszenie Pielęgniarek Dyplomowanych Ontario)⁷⁷

- **Dowód naukowy** - obserwacja, fakt lub zorganizowane źródło informacji mające na celu wsparcie lub uzasadnienie wniosków czy też przekonań w przedstawieniu propozycji rozpatrywanej kwestii⁷⁸.
- **Facylitator** - osoba, której zadaniem jest czynny udział w udrażnianiu procesu komunikacji między osobami bądź grupami, w celu osiągnięcia wspólnego rozwiązania. Odgrywa kluczową rolę we wspomaganiu jednostek i zespołów w rozumieniu tego, co należy zmienić i w jaki sposób osiągnąć owe zmiany, w celu zastosowania wartości dowodowej w praktyce⁷⁹.
- **Nietrzymanie moczu (inkontynencja moczu)** - to niezależny od woli wyciek moczu, stanowiący problem. NTM może obejmować następujące rodzaje:
  - **Przejęciowe nietrzymanie moczu** to utrata/wyciek moczu wynikający z przyczyn natury zewnętrznej lub mający wpływ na układ moczowy. Można tu wymienić takie czynniki jak: dotkliwa dezorientacja/ zakłopotanie, infekcja, zapalenie układu moczowego lub zapalenie pochwy, przyjmowane leki, uwarunkowania psychologiczne, ograniczona sprawność ruchowa lub zaporcie (zablokowanie kałowe).
  - **Nietrzymanie moczu z parć nagłych** to niezależny od woli wyciek moczu występujący niedługo po odczuciu silnej i nagłej potrzeby oddania moczu.
  - **Całkowite nietrzymanie moczu** oznacza ciągłą i nieprzewidywalną utratę moczu.
  - **Czynnościowe nietrzymanie moczu** - wyciek moczu związany z brakiem zdolności skorzystania z toalety ze względu na

⁷⁷RNAO Registered Nurses' Association of Ontario: L'Association des infirmières et autorises de l'Ontario Nursing Best Practice Guidelines Program - Promoting Continence.

⁷⁸Madjar & Walton, 2001, p. 28.

⁷⁹Rycroft-Malone, Kitson, Harvey, McCormack, Seers, Titcher, et al., 2002.

⁸⁰Alderson, Green & Higgins, 2004.

⁸¹Ontario Public Health Association, 1996.

zaburzenia poznawcze i/ lub ograniczenia fizyczne lub spowodowane barierami środowiskowymi.

- **nietrzymanie moczu związane z przepętnieniem pęcherza** to niezależna od woli utrata moczu spowodowana rozcięciem pęcherza.
- **Mieszane nietrzymanie moczu** to wyciek moczu mający cechy zarówno wysiłkowego NTM jak również NTM z parcia naglącego.
- **Wysiłkowe nietrzymanie moczu** to utrata moczu występująca podczas kaszlu lub kataru i powodująca wzrost ciśnienia w jamie brzusznej.
- **Konsensus** - proces podejmowania decyzji, nie będący naukową metodą w tworzeniu nowej wiedzy (uzgadnianie).
- **Metaanaliza** - zastosowanie metod statystycznych w celu podsumowania uzyskanych wyników z niezależnych badań, co gwarantuje bardziej precyzyjne oszacowanie wyników dot. efektów opieki zdrowotnej niż ma to miejsce w przypadku badań indywidualnych włączonych do przeglądu⁸⁰.
- **Oddawanie moczu na żądanie** (w Rekomendacjach NRPiP określane jako **kontrola mikcji**) - jest to terapia behawioralna obejmująca techniki wzmacniające lub sprzyjające zachowaniom pożądanym lub zmianie zachowań niepożądanych z zastosowaniem wskazówek werbalnych i innych, mające na celu wspieranie danej osoby w korzystaniu z toalety lub innego urządzenia służącego do załatwiania potrzeb fizjologicznych. Kontrola mikcji stanowi bezpośrednie działanie interwencyjno-wspomagające w niektórych rodzajach NTM.
- **Podmioty zainteresowane (interesariusze)** - podmioty zainteresowane to jednostki, grupy lub organizacje, które reprezentują różne interesy w procesie decyzyjnym. Podmioty zainteresowane to jednostki lub grupy, które pośrednio lub bezpośrednio pozostaną pod wpływem wprowadzonej zmiany lub rozwiązania danego problemu. Podmioty zainteresowane mogą być różnego rodzaju. Można je podzielić na: oponentów, zwolenników i osoby o nastawieniu neutralnym⁸¹.
- **Randomizowane badania kliniczne** - metoda badania, losowy dobór osób do badania. Losowość należy tutaj rozumieć w taki sposób, że każdy przypadek z badanej populacji ma taką samą szansę być uczestnikiem badania co każdy inny. Stosując odpowiednie metody losowania, badacze „dają” szansę każdej osobie z populacji na bycie osobą badaną.
- **Rekomendacje (zalecenia) dotyczące praktyk** - deklaracje dotyczące stosowania najlepszych praktyk ukierunkowane na praktyki wykwalifikowanych pracowników służby zdrowia w oparciu o dowody.
- **Rekomendacje edukacyjne (zalecenia edukacyjne)** - opinie w zakresie wymogów dotyczących kształcenia (wymogi edukacyjne) oraz koncepcji edukacyjnych mających na celu wprowadzenie, wdrażanie oraz zachowanie stabilności dotyczące najlepszych praktyk.
- **Rodzina** - ktokolwiek, kogo dana osoba określa jako członka rodziny. Do członków rodziny mogą należeć: rodzice, dzieci, rodzeństwo, sąsiedzi i/ lub inni bliscy.
- **Ułatwienie** - technika, dzięki której dana osoba czy podmiot ułatwia działanie innym.
- **Wsparcie nieformalne** - wsparcie i zasoby gwarantowane przez osoby związane z indywidualnym otrzymaniem opieki. Osoby świadczące wsparcie nieformalne mogą obejmować: rodzinę, przyjaciół, członków danej wspólnoty, społeczności duchowej, sąsiadów itp.
- **Wykonywanie podstawowych czynności fizjologicznych** - korzystanie z pewnego rodzaju urządzeń, które służą do oddawania moczu lub kału. Tego rodzaju urządzeniem może być toaleta, sedes pokojowy (w Polsce nazywany krzesłem sanitarnym lub wózkem toaletowym), basen, lub inny rodzaj pojemnika. Nie dotyczy to produktów chłonnych dla dorosłych. Załatwianie potrzeb fizjologicznych ma na celu oddawanie moczu/ stolca, a nie tylko zmianę środka absorpcyjnego.
- **Wytyczne Praktyki Klinicznej lub Wytyczne dotyczące Najlepszych Praktyk** - systematycznie wypracowane sformułowania na podstawie najlepszych dostępnych danych, mające na celu wspieranie lekarza i klienta w podejmowaniu decyzji związanych z odpowiednią opieką zdrowotną w specyficznych okolicznościach klinicznych⁸².
- **Zadeklarowanie warunków wymaganych w praktyce** - umożliwia skuteczne wdrożenie wytycznych w zakresie najlepszych praktyk. Warunki osiągnięcia sukcesu leżą, w znacznej mierze, w gestii organizacji, aczkolwiek deklaracje tego typu mogą mieć implikacje dot. określonej polityki w szerszym kontekście, na szczeblu rządowym lub społecznym.
- **Zespołowy, interdyscyplinarny proces terapeutyczny** - ustanawia wspólne cele zespołowe i wypracowuje wspólny plan świadczeń i usług, w ramach których członkowie zespołu zaangażowani są w rozwiązywanie problemów wykraczające poza ramy ich dyscypliny⁸³. W przypadku każdego członka zespołu multidyscyplinarnego, konieczna jest ocena każdego podopiecznego. Wspólna wiedza, umiejętności oraz doświadczenia kliniczne wykwalifikowanego personelu powinny odzwierciedlać gruntowną, multidyscyplinarną wiedzę specjalistyczną, niezbędną dla osiągnięcia pożądanego i oczekiwanego programu i celów klienta. W przypadku niniejszych wytycznych stosowane będzie pojęcie: interdyscyplinarny/e.

⁸²Field & Lohr, 1990.

⁸³Dyer, 2003. Słownik: American Heritage Dictionary (2000) definiuje termin „multidisciplinary” jako odnoszący się do lub korzystający jednocześnie z wielu dyscyplin.

ZAŁĄCZNIK NR 9

PRZYKŁADOWE PLANY OPIEKI PIELĘGNIARSKIEJ UWZGLĘDNIAJĄCE KLUCZOWE PROBLEMY PACJENTA Z ZABURZENIAMI KONTY-NENCJI MOCZU

Terminologia i definicje zgodnie z Międzynarodową Klasyfikacją Praktyki Pielęgniarskiej (ICNP®) – patrz: Załącznik nr 8.

STATUS FIZJOLOGICZNY

Diagnoza pielęgniarska 1:

Brak równowagi elektrolitowej [10033541]

Definicja z osi Przedmiot:

Równowaga elektrolitowa [10033967] - efektywny proces układu regulacyjnego

Interwencje:

1. Nauczanie rodziny o terapii elektrolitami [10036890]
2. Pobieranie próbki krwi żyłnej [10044633]
3. Terapia elektrolitowa [10039324]
4. Testowanie diagnostyczne [10031140]
5. Współdziałanie przy terapii elektrolitami [10030930]

Wynik:

Poprawa równowagi elektrolitowej [10033518]/ Brak równowagi elektrolitowej [10033541]

Diagnoza pielęgniarska 2:

Nietrzymanie moczu [10025686]/ Całkowite nietrzymanie moczu [10026807]/ Funkcjonalne nietrzymanie moczu [10026778]/ Odruch nietrzymania moczu [10026784]/ Ryzyko nagłego nietrzymania moczu [10026848]/ Inkontynencja stresowa moczu [10026797]/ Nagła inkontynencja moczu [10026811]

Definicja z osi Przedmiot:

Nietrzymanie moczu [10026895] - status trzymania: mimowolne oddawanie moczu, brak świadomej kontroli nad pęcherzem i zwieraczem cewki moczowej.

Funkcjonalne nietrzymanie [10026830] - nietrzymanie moczu: silne skurcze pęcherza skutkujące oddawaniem moczu przed osiągnięciem właściwego wypełnienia pęcherza.

Nagłe nietrzymanie moczu [10026882] - nietrzymanie moczu: mimowolne oddanie moczu zdarzające się nagle, po silnym odczuciu potrzeby opróżnienia pęcherza.

Odruch nietrzymania moczu [10026853] - nietrzymanie moczu: mimowolne oddawanie moczu występujące w dających się przewidzieć odstępach czasu po wypełnieniu pęcherza.

Interwencje:

1. Ewaluacja statusu moczowo-płciowego [10034011]
2. Nauczanie o zarządzaniu nietrzymaniem moczu [10045261] + technika treningu zapobiegania nietrzymaniu moczu [10009957] (oś: Środki)
3. Ocenianie trzymania moczu [10030781]
4. Wspieranie trzymania moczu [10044698]
5. Zarządzanie nietrzymaniem moczu [10031879]
6. Zarządzanie urządzeniem do trzymania moczu [10031730]

Wynik:

Trzymanie moczu [10027836]/ Ryzyko nagłego nietrzymania moczu [10026848]/ Nietrzymanie moczu [10025686]/ Całkowi-

te nietrzymanie moczu [10026807]/ Funkcjonalne nietrzymanie moczu [10026778]/ Odruch nietrzymania moczu [10026784]/ Ryzyko nagłego nietrzymania moczu [10026848]/ Inkontynencja stresowa moczu [10026797]/ Nagła inkontynencja moczu [10026811]

Diagnoza pielęgniarska 3:

Ryzyko infekcji [10015133]/ Infekcja dróg moczowych [10029915]

Definicja z osi Przedmiot:

Zakażenie [10010104] - proces patologiczny: zajęcie ciała przez patogenne mikroorganizmy, które rozmnażają się i zwiększają swoją liczebność, wywołując chorobę wskutek miejscowego urazu komórek, wydzielania toksyn lub reakcji antygen-przeciwciała.

Interwencje:

1. Administrowanie antybiotykiem [10030383]
2. Administrowanie witaminą [10037044]
3. Asystowanie w higienie [10030821]
4. Monitorowanie objawów przedmiotowych i objawów podmiotowych infekcji [10012203]
5. Nauczanie o witaminie [10037488]
6. Nauczanie o wzorcach jedzenia [10032918]
7. Nauczanie o technice obniżania ryzyka [10038804]
8. Nauczanie rodziny o podatności na infekcję [10038149]
9. Nauczanie rodziny o prewencji infekcji [10036928]
10. Ocenianie oznak i symptomów infekcji [10044182]
11. Ocenianie podatności na infekcję [10002821]
12. Ocenianie zachowań jedzenia i picia [10002747]
13. Prewencja infekcji [10036916]
14. Promowanie higieny [10032477]
15. Używanie techniki aseptycznej [10041784]

Wynik:

Bez infekcji [10028945]/ Ryzyko infekcji [10015133]/ Infekcja dróg moczowych [10029915]

Diagnoza pielęgniarska 4:

Ryzyko odleżyny [10027337]

Definicja z osi Przedmiot:

Odleżyna [10015612] - wrzód: uszkodzenie, stan zapalny oraz bolesność skóry lub tkanki podskórnej, wywołana uciskiem na tkanki i nieadekwatnym ukrwieniem

Interwencje:

1. Asystowanie w czynnościach toaletowych [10023531]
2. Asystowanie w higienie [10030821]
3. Nauczanie o prewencji odleżyn [10036861]
4. Ocenianie ryzyka odleżyny [10030710]
5. Pozycjonowanie pacjenta [10014761]
6. Prewencja odleżyny [10040224]
7. Używanie (wykorzystywanie) wsparcia do pozycjonowania [10035467]

Wynik:

Bez odleżyny [10029065]/ Ryzyko odleżyny [10027337]/ Odleżyna [10025798]

Diagnoza pielęgniarska 5:

Ryzyko odwodnienia [10041895] i/lub nieprzestrzeganie reżimu płynów [10022129]

Definicja z osi Przedmiot:

Odwodnienie [10041876] - zaburzony proces układu regulacyjnego

Interwencje:

1. Ewaluacja odpowiedzi na terapię płynami [10007176]
2. Monitorowanie przyjmowania płynów [10035303]
3. Nauczanie o odwodnieniu [10043832]
4. Nauczanie o przyjmowaniu płynów [10032939]
5. Nauczanie o terapii płynami [10043813]
6. Nauczanie rodziny o utrzymywaniu równowagi płynów [10036944]
7. Ocenianie przestrzegania reżimu płynów [10044499]
8. Ocenianie równowagi płynów [10037881]
9. Ocenianie ryzyka odwodnienia [10040932]
10. Ocenianie spożycia płynów [10044176]
11. Terapia płynami [10039330]
12. Współdziałanie przy terapii płynami [10030948]
13. Zarządzanie nawodnieniem [10046317]
14. Zarządzanie terapią płynami [10042096]
15. Zmierzenie spożycia płynów [10039245]

Wynik:

Adekwatne nawodnienie [10042065]/ Ryzyko odwodnienia [10041895]/ Odwodnienie [10041882]/ Brak równowagi płynów [10042335]/ Przestrzeganie reżimu płynów [10030171]/ Równowaga płynów w granicach normy [10033721]/ Zaburzona objętość płynów [10042008]/ Zaburzone przyjmowanie płynów [10029873]/ Ułatwione przyjmowanie płynów [10047330]

Diagnoza pielęgniarska 6:

Ryzyko zaburzenia integralności skóry [10015237]/ Zaburzona integralność skóry [10001290]

Definicja z osi Przedmiot:

Integralność [10010416] - stan: bycie całością, nietkniętą, czymś niezmnieszonym lub nietkniętym

Interwencje:

1. Leczenie zmian chorobowych skóry [10033231]
2. Nauczanie o samoopiece skóry [10033029]
3. Ocenianie integralności skóry [10033922]
4. Ocenianie samoopieki skóry [10030747]
5. Ocenianie skóry [10041126]
6. Pielęgnacja skóry [10032757]
7. Utrzymywane integralności skóry [10035293]

Wynik:

Poprawa integralności skóry [10028517]/ Efektywna integralność skóry [10028501]/ Ryzyko zaburzenia integralności skóry [10015237]/ Zaburzona integralność skóry [10001290]

Diagnoza pielęgniarska 7:

Ryzyko zaparcia [10015053]/ Zaparcie [10000567]

Definicja z osi Przedmiot:

Zaparcie [10004999] - zaburzony proces układu pokarmowego: spadek częstotliwości defekacji, któremu towarzyszy trudność lub niekompletny proces pasażu stolca; proces pasażu wyjątkowo twardego i suchego stolca.

Interwencje:

1. Leczenie zaparcia [10044729]
2. Ocenianie statusu wypróżnienia [10036475]
3. Prewencja zaparcia [10046454]
4. Promowanie efektywnego wypróżniania [10036717]
5. Promowanie rutyny wypróżnienia [10037689]
6. Zarządzanie defekacją [10041427]

Wynik:

Efektywna defekacja [10028403]/ Ryzyko zaparcia [10015053]/ Zaparcie [10000567]

Diagnoza pielęgniarska 8:

Zatrzymanie moczu [10034654]

Definicja z osi Przedmiot:

Zatrzymanie moczu [10034631] - status dróg moczowych: mimowolne gromadzenie się moczu w pęcherzu, niekompletne opróżnianie pęcherza związane z utratą funkcji mięśni pęcherza, efekt uboczny narkotyków lub uszkodzenia pęcherza.

Interwencje:

1. Cewnikowanie pęcherza [10030884]
2. Monitorowanie wydalanych płynów [10035319]
3. Nauczanie o pielęgnacji cewnika urologicznego [10045257]
4. Nauczanie samodzielnego cewnikowania [10033135]
5. Pielęgnacja cewnika urologicznego [10033277]
6. Zaprzestanie stosowania cewnika urologicznego [10036680]
7. Zarządzanie cewnikiem urologicznym [10031977]
8. Zarządzanie oddawaniem moczu [10035238]
9. Zmierzenie wydalanych płynów [10039250]

Wynik:

Skuteczne oddawanie moczu [10047245]/ Efektywna funkcja układu moczowego [10028615]/ Zatrzymanie moczu [10034654]

STATUS PSYCHOLOGICZNY, DUCHOWY, SPOŁECZNY**Diagnoza pielęgniarska 9:**

Bezsilność [10001578]/ Ryzyko bezsilności [10015285] i/lub Rozpacz [10047056]

Definicja z osi Przedmiot:

Bezsilność [10015394] - emocja negatywna: poczucie braku kontroli nad bieżącą sytuacją lub rozgrywającymi się zdarzeniami, ograniczona zdolność wyboru, niezdolność podjęcia działania wyptywająca z niewiary w możliwość wywarcia istotnego wpływu na wynik;

Rozpacz [10005811] - emocja negatywna: głębokie poczucie beznadziei, zniechęcenia, bezwartościowości i pustki wewnętrznej.

Interwencje:

1. Identyfikowanie statusu psychologicznego [10044241]
2. Poradnictwo dotyczące nadziei [10026212]
3. Promowanie nadziei [10024440]
4. Zachęcanie do pozytywnych afirmacji [10024377]
5. Zapewnienie wsparcia emocjonalnego [10027051]
6. Zarządzanie negatywnymi emocjami [10031851]

Wynik:

Ryzyko bezsilności [10015285]/ Bezsilność [10001578]/ Zmniejszona bezsilność [10027120] i/lub Zmniejszona rozpacz [10047444]/ Rozpacz [10047056]

Diagnoza pielęgniarska 10:

Dyskomfort [10023066]

Definicja z osi Przedmiot:

Komfort [10004655] - status: doznanie swobody fizycznej, dobrostan.

Interwencje:

1. Ewaluacja odpowiedzi psychospołecznej na plan opieki [10007153]
2. Implementacja pielęgnacji zapewniającej komfort [10039705]
3. Nauczanie opiekuna [10033086]
4. Nauczanie pacjenta [10033126]
5. Ocenianie w kierunku oznak dyskomfortu [10037295]
6. Ułatwianie komunikowania potrzeb [10038196]
7. Ułatwianie komunikowania uczuć [10026616]

Wynik:

Komfortowy [10025574]/ Dyskomfort [10023066]

Diagnoza pielęgnarska 11:

Niepokój [10000477]

Definicja z osi Przedmiot:

Niepokój [10002429] - emocja negatywna: poczucie zagrożenia, niebezpieczeństwa lub dystresu.

Interwencje

1. Ocenianie niepokoju [10041745]
2. Ocenianie wsparcia emocjonalnego [10030589]
3. Wsparcie emocjonalne [10027022]
4. Nauczanie o zarządzaniu stresem [10038681]
5. Zapewnienie prywatności [10026399]
6. Identyfikowanie postawy wobec opieki [10009649]

Wynik:

Zredukowany niepokój [10027858] / Niepokój [10000477]

Diagnoza pielęgnarska 12:

Zaburzona akceptacja statusu zdrowotnego [10029480] i/lub ryzyko zaburzonego radzenia sobie. [10037230]

Definicja z osi Przedmiot:

Akceptacja [10000329] - radzenie sobie: redukovanie lub usuwanie barier, obaw lub napięć

Radzenie sobie [10005208] - postawa: zarządzanie stresem i poczucie kontroli i zwiększonego komfortu psychicznego.

Interwencje:

1. Ocenianie akceptacji statusu zdrowia [10026249]
2. Ocenianie gotowości do ujawnienia statusu zdrowotnego [10038165]
3. Ocenianie postawy wobec statusu zdrowotnego [10040636]
4. Promowanie akceptacji statusu zdrowotnego [10037783]
5. Promowanie efektywnego radzenia sobie [10035936]
6. Zarządzanie zaburzonym procesem radzenia sobie [10031846]

Wynik:

Akceptacja statusu zdrowotnego [10023499]/ Zaburzona akceptacja statusu zdrowotnego. [10029480]

Diagnoza pielęgnarska 13:

Zmęczenie [10000695]

Definicja z osi Przedmiot:

Zmęczenie [10007717] - emocja negatywna: uczucie ubytku sił i wytrzymałości, poczucie znużenia, strudzenie fizyczne i psychiczne, apatia z obniżonymi zdolnościami do pracy fizycznej lub umysłowej.

Interwencje:

1. Identyfikowanie statusu psychologicznego [10044241]
2. Ocenianie zmęczenia [10026086]
3. Zachęcanie do odpoczynku [10041415]
4. Zapewnienie wsparcia emocjonalnego [10027051]
5. Zarządzanie negatywnymi emocjami [10031851]
6. Zarządzanie zmęczeniem [10046289]

Wynik:

Bez zmęczenia [10034727]/ Zredukowane zmęczenie [10029390]/ Zmęczenie [10000695]

SAMOKONTROLA I SAMOOPIEKA**Diagnoza pielęgniarska 14:**

Brak wiedzy [10000837]/ Brak wiedzy o chorobie [10021994]/ Brak wiedzy o zachowaniach seksualnych [10029991]/ Brak wiedzy o ćwiczeniach [10022585]/ Brak wiedzy o reżimie diety [10021939]/ Brak wiedzy o reżimie leczenia [10021925]/ Brak wiedzy o reżimie płynów [10042123]

Definicja z osi Przedmiot:

Wiedza [10011042] - status: specyficzny kontekst myślenia wynikające z mądrości własnej, nabytej wiedzy, informacji lub umiejętności.

Interwencje:

1. Ocenianie wiedzy dotyczącej materiału instruktażowego [10046902]
2. Ewaluacja odpowiedzi psychospołecznej na instruowanie [10007107]
3. Nauczanie o potrzebach dietetycznych [10046533]
4. Nauczanie o przyjmowaniu płynów [10032939]
5. Nauczanie o reżimie terapii [10024625]
6. Nauczanie o treningu pęcherza [10045226]
7. Nauczanie o używaniu (wykorzystywaniu) urządzenia wspierającego [10040909]
8. Nauczanie o zachowaniach prozdrowotnych [10032956]
9. Nauczanie o zachowaniach seksualnych [10033038]
10. Nauczanie opiekuna [10033086]
11. Nauczanie pacjenta [10033126]
12. Ocenianie reakcji na nauczanie [10024279]
13. Ocenianie wiedzy [10033882]
14. Ocenianie wiedzy o chorobie [10030639]
15. Ocenianie wiedzy o reżimie leczenia [10036481]
16. Ocenianie wiedzy opiekuna [10033876]
17. Ocenianie wiedzy rodziny o chorobie [10030591]
18. Poradnictwo dla pacjenta [10031062]
19. Zapewnienie materiału instruktażowego [10024493]

Wynik:

Gotowy/a do otrzymania wiedzy [10042498]/ Adekwatna wiedza [10027112]/ Wiedza o zachowaniach seksualnych [10030251]/ Wiedza o chorobie [10023826]/ Wiedza o reżimie leczenia [10025733]/ Brak wiedzy [10000837]

Diagnoza pielęgniarska 15:

Zaburzona zdolność wykonywania higieny [10000987]

Definicja z osi Przedmiot:

Zdolność wykonywania higieny [10000184] - zdolność: dbałość o utrzymanie estetycznego wyglądu i czystości ciała

Higiena [10009285] - wykonywanie: zażywanie kąpeli, zmiana ubioru, dbałość o prezencję, zgodnie z wzorcami kulturowymi i statusem społeczno-ekonomicznym

Interwencje:

1. Asystowanie w higienie [10030821]
2. Nauczanie o higienie [10044549]
3. Nauczanie rodziny o wzorcu higieny [10038131]
4. Ocenianie wzorca higieny [10037909]
5. Promowanie higieny [10032477]

Wynik:

Zdolny/a do wykonywania higieny [10028708]/ Zaburzona zdolność wykonywania higieny [10000987]

Diagnoza pielęgniarska 16:

Zaburzona zdolność zarządzania cewnikiem urologicznym [10029609]/ Zaburzona zdolność zarządzania urządzeniem do kontrolowanego oddawania moczu. [10042548]

Interwencje:

1. Nauczanie o pielęgnacji cewnika urologicznego [10045257]
2. Pielęgnacja cewnika urologicznego [10033277]
3. Zarządzanie cewnikiem urologicznym [10031977]
4. Zarządzanie urządzeniem do kontrolowanego oddawaniu moczu [10042530]

Wynik:

Zdolny/a do zarządzania reżimem [10001407]/ Zaburzona zdolność zarządzania cewnikiem urologicznym [10029609]/ Zaburzona zdolność zarządzania urządzeniem do kontrolowanego oddawania moczu. [10042548]

ZAŁĄCZNIK NR 10

WSKAŹNIKI JAKOŚCI WYNIKÓW OPIEKI PIELĘGNIARSKIEJ

Wskaźniki jakości wyników opieki pielęgniarskiej wg C-HOBIC.

Wybrane skale oceny funkcjonowania, wiedzy i umiejętności pacjentów ze wskazaniem diagnoz pielęgniarskich ICNP®.

1. Kontynencja (trzymanie moczu) - opieka ostra⁸⁴

C-HOBIC	ICNP®
1. kontynencja	Kontynencja = 10027836+0
2. kontrola niezależnie od rodzaju cewnika w ciągu doby	Inkontynencja + cewnik urologiczny = 10027836 + 1
3. kontrola niezależnie od rodzaju stomii w ciągu doby	Inkontynencja + urostomia = 10027836 + 10020506 + 1
4. sporadyczna inkontynencja	Inkontynencja = 10025686+3
5. częsta inkontynencja	Inkontynencja = 10025686+4
6. inkontynencja	Inkontynencja = 10025686+5

2. Kontynencja CCC & LTC⁸⁵

C-HOBIC	ICNP®
1. kontynencja - całkowita kontrola	Kontynencja = 10027836+0
2. zwykle kontynencja, ale raz w tygodniu lub rzadziej epizody inkontynencji	Inkontynencja = 10025686+1
3. sporadyczna inkontynencja - 2 razy w tygodniu lub częściej	Inkontynencja = 10025686+2
4. częsta inkontynencja	Inkontynencja = 10025686+3
5. inkontynencja	Inkontynencja = 10025686+4

3. Kontynencja - opieka domowa⁸⁶

C-HOBIC	ICNP®
1. kontynencja - całkowita kontrola	Kontynencja = 10027836+0
2. kontrola niezależnie od rodzaju cewnika urologicznego w ciągu doby	Kontynencja + cewnik urologiczny = 10027836 + 10020373+1
3. kontrola niezależnie od rodzaju stomii w ciągu doby	Kontynencja + urostomia = 10027836 + 10020506 + 1
4. zwykle kontynencja, ale raz w tygodniu lub rzadziej epizody inkontynencji	Inkontynencja = 10025686+3
5. sporadyczne inkontynencja, inkontynencja - 2 razy w tygodniu lub częściej	Inkontynencja = 10025686+4
6. częsta inkontynencja	Inkontynencja = 10025686+5
7. inkontynencja	Inkontynencja = 10025686+6

⁸⁴Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.9.

⁸⁵Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.9.

⁸⁶Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.9.

4. Status funkcjonalny (ADL) - terminologia dla domeny opieki ostrej⁸⁷

STATUS FUNKCJONALNY (SKALA ADL)			
ADL - samodzielność - ocena samodzielności, wynikająca ze wszystkich aktywności podejmowanych w ciągu doby (interRAI AC:G1)			
0 - niezależny		Efektywna zdolność	
1 - tylko pomoc wstępna		Negatywna zdolność	
2 - nadzór		Negatywna zdolność	
3 - asystowanie ograniczone		Negatywna zdolność	
4 - asystowanie w szerokim zakresie		Negatywna zdolność	
5 - asystowanie w maksymalnym zakresie		Negatywna zdolność	
6 - całkowita zależność		Negatywna zdolność	
C-HOBIC		ICNP®	
Kąpanie się	0	Zdolny/ a do kąpieli +10028224	10028224+0
	1-6	Zaburzona zdolność kąpieli = 10000956	10000956 + 1,2,3,4, 5, lub 6
Higiena osobista	0	Zdolny/ a do wykonania higieny = 10028708	10028708 + 0
	1-6	Zaburzona zdolność wykonania higieny = 10000987	10000987 + 1,2,3,4, 5, lub 6
Chodzenie	0	Zdolny/ a do chodzenia = 10028333	10028333 + 0
	1-6	Zaburzone chodzenie + 10001046	10001046 + 1,2,3,4,5 lub 6
Przemieszczanie się do toalety	0	Zdolny/ a do przemieszczania + 10028322	10028322 + 0
	1-6	Zaburzona zdolność przemieszczania + 10001005	10001005 + 1,2,3,4,5 lub 6
Korzystanie z toalety	0	Zdolny/ a do samodzielnego korzystania z toalety + 10028314	10028314 + 0
	1-6	Zaburzone samodzielne korzystanie z toalety +10000994	10000994 + 1,2,3,4,5 lub 6
Mobilność w łóżku	0	Zdolny/ a do mobilności w łóżku + 10029240	10029240 + 0
	1-6	Zaburzona mobilność w łóżku +10001067	10001067 + 1,2,3,4,5 lub 6
Jedzenie	0	Zdolny/ a do samodzielnego jedzenia + 10028253	10028253 + 0
	1-6	Zaburzone samodzielne spożywanie posiłków + 10000973	10000973 + 1,2,3,4,5 lub 6

5. Status funkcjonalny (ADL) - terminologia dla kontynuacji kompleksowej opieki i domeny opieki długoterminowej⁸⁸

STATUS FUNKCJONALNY (SKALA ADL)			
ADL - samodzielność - ocena samodzielności, wynikająca ze wszystkich aktywności podejmowanych w ciągu doby (interRAI AC:G1)			
0 - niezależny		Efektywna zdolność	
1 - nadzór		Negatywna zdolność	
2 - asystowanie ograniczone		Negatywna zdolność	
3 - asystowanie w szerokim zakresie		Negatywna zdolność	
4 - całkowita zależność		Negatywna zdolność	
C-HOBIC		ICNP®	
Mobilność w łóżku	0	Zdolny/ a do mobilności w łóżku = 10029240	10029240+0
	1-4	Zaburzona mobilność w łóżku = 10001067	10001067+1,2,3 lub 4

⁸⁷Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.5.

⁸⁸Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.6.

C-HOBIC		ICNP®	
Przemieszczanie się	0	Zdolny/ a do przemieszczania = 10028322	10028322+0
	1-4	Zaburzona zdolność przemieszczania = 10001005	10001005+1,2,3,4
Chodzenie po pokoju	0	Zdolny/ a do chodzenia = 10028333	10028333 + „oś” Lokalizacja+0
	1-4	Zaburzone chodzenie = 10001046	10001046 + „oś” Lokalizacja+1,2,3,4
Chodzenie po korytarzu	0	Zdolny/ a do chodzenia = 10028333	10028333+„oś” Lokalizacja +0
	1-4	Zaburzone chodzenie= 10001046	10001046+„oś” Lokalizacja +1,2,3,4
Poruszanie się po oddziale	0	Zdolny/ a do poruszania = 10028461	10028461+„oś” Lokalizacja +0
	1-4	Zaburzona mobilność = 10001219	10001219+„oś” Lokalizacja +1,2,3,4
Poruszanie się poza oddziałem	0	Zdolny/ a do poruszania = 10028461	10028461+„oś” Lokalizacja +0
	1-4	Zaburzona mobilność = 10001219	10001219+„oś” Lokalizacja +1,2,3,4
Ubieranie się	0	Zdolny/ a do ubierania = 10028211	10028211+0
	1-4	Zaburzona zdolność ubierania = 10027578	10027578+1,2,3,4
Jedzenie	0	Zdolny/ a do samodzielnego jedzenia = 10028253	10028253+0
	1-4	Zaburzone samodzielne spożywanie posiłków = 10000973	10000973+1,2,3,4
Korzystanie z toalety	0	Zdolny/ a do samodzielnego korzystania z toalety = 10028314	10028314+0
	1-4	Zaburzone samodzielne korzystanie z toalety = 10000994	10000994+1,2,3,4
Higiena osobista	0	Zdolny/ a do wykonania higieny = 10028708	10028708+0
	1-4	Zaburzona zdolność wykonania higieny = 10000987	10000987+1,2,3,4

6. Status funkcjonalny (ADL) - terminologia dla domeny opieki domowej⁸⁹

STATUS FUNKCJONALNY (SKALA ADL)		
Ocena postępów rezydenta w czasie wszystkich dyżurów pielęgniarstwa, podczas ostatnich 7 dni, wykluczając stan przy przyjęciu (RAI:HC H2)		
0 - niezależny	Efektywna zdolność	
1 - tylko pomoc wstępna	Negatywna zdolność	
2 - nadzór	Negatywna zdolność	
3 - asystowanie ograniczone	Negatywna zdolność	
4 - asystowanie w szerokim zakresie	Negatywna zdolność	
5 - asystowanie w maksymalnym zakresie	Negatywna zdolność	
6 - całkowita zależność	Negatywna zdolność	
C-HOBIC	ICNP®	
Mobilność w łóżku	0	Zdolny/ a do mobilności w łóżku = 10029240
	1-6	Zaburzona mobilność w łóżku = 10001067
Przemieszczanie	0	Zdolny/ a do przemieszczania = 10028322
	1-6	Zaburzona zdolność przemieszczania = 10001005
Poruszanie się w domu	0	Zdolny/ a do poruszania = 10028461
	1-6	Zaburzona mobilność = 10001219

⁸⁹Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s. 7.

C-HOBIC		ICNP®
Poruszanie się poza domem	0	Zdolny/ a do poruszania = 10028461
	1-6	Zaburzona mobilność = 10001219
Ubieranie górnej części ciała	0	Zdolny/ a do ubierania = 10028211 + górna część ciała
	1-6	Zaburzona zdolność ubierania = 10027578 + górna część ciała
Ubieranie dolnej części ciała	0	Zdolny/ a do ubierania = 10028211 + dolna część ciała
	1-6	Zaburzona zdolność ubierania = 10027578 + dolnej części ciała
Jedzenie	0	Zdolny/ a do samodzielnego jedzenia = 10028253
	1-6	Zaburzone samodzielne spożywanie posiłków = 10000973
Korzystanie z toalety	0	Zdolny/ a do samodzielnego korzystania z toalety = 10028314
	1-6	Zaburzone samodzielne korzystanie z toalety = 10000994
Higiena osobista	0	Zdolny/ a do wykonania higieny = 10028708
	1-6	Zaburzona zdolność wykonania czynności higieny = 10000987
Kąpanie się	0	Zdolny/ a do kąpieli +10028224
	1-6	Zaburzona zdolność kąpieli = 10000956

7. Ból - terminologia dla domeny opieki ostrej⁹⁰

OBJAWY BÓLU - OCENA W CIĄGU OSTATNICH 24 GODZIN (PAIN TERRAI AC: J5A & B)		
C-HOBIC		ICNP®
Po raz pierwszy zidentyfikowany objaw bólu.	0 - Bez bólu 1 - Ból, lecz nie w ciągu ostatniej doby 2 - W ciągu ostatniej doby	Bez bólu = 10029008 Ból = 10023130+1 Ból =10023130+2
Jeśli jest ból (1 lub 2), wtedy oceń stopień intensywności bólu.	1. Żaden 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. Najgorszy (nie do zniesienia)	

8. Ból - terminologia dla opieki kompleksowej i domeny opieki długoterminowej⁹¹

BÓL (MDS 2.0: J5A& B)		
C-HOBIC		ICNP®
Częstotliwość z jaką rezydenci skarżą się lub okazują dowody bólu. Ocena w ciągu ostatnich 7 dni	0 - Bez bólu 1 - Ból rzadziej niż codziennie 2 - Ból codziennie	Bez bólu = 10029008 Ból = 10023130+1 Ból =10023130+2
Intensywność bólu:	0 - Bez bólu 1 - Ból łagodny 2 - Ból umiarkowany 3 - Czasami ból straszny i nie do zniesienia	Bez bólu = 10029008 Ból = 10023130+1 Ból =10023130+2 Ból =10023130+3

⁹⁰Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.10.

⁹¹Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.10.

9. BÓL - terminologia dla domeny opieki domowej⁹²

BÓL		
C-HOBIC		ICNP®
Częstotliwość z jaką rezydenci skarżą się lub okazują dowody bólu. Ocena w ciągu ostatnich 7 dni.	0 - Bez bólu 1 - Ból rzadziej niż codziennie 2 - Ból codziennie, w jednym okresie (stałej porze) 3 - Ból codziennie, w kilku okresach	Bez bólu = 10029008 Ból = 10023130+1 Ból = 10023130+2 Ból = 10023130+3
Intensywność bólu:	0 - Bez bólu 1 - Ból łagodny 2 - Ból umiarkowany 3 - Ból dotkliwy 4 - Czasami ból straszny i nie do zniesienia	Bez bólu = 10029008 Ból = 10023130+1 Ból = 10023130+2 Ból = 10023130+3 Ból = 10023130+4

10. Zmęczenie - terminologia dla wszystkich obszarów opieki⁹³

ZMĘCZENIE	
Niezdolność do wykonania codziennych czynności np. jak: ADLs, IADLs - ocena z ostatniej doby (InterRAI AC: J4) (InterRAI LTCF:J4) (InterRAI HC:J4)	
C-HOBIC	ICNP®
0 - żadne	Bez zmęczenia = 10034727
1 - minimalne zmęczenie - zmniejszona energia, ale może wykonać codzienne czynności	Zmęczenie = 10000695+1
2 - umiarkowane zmęczenie - z powodu zmniejszenia energii, nie jest zdolny ukończyć codzienne czynności	Zmęczenie = 10000695+2
3 - dotkliwe zmęczenie - z powodu zmniejszenia energii, nie jest zdolny rozpocząć codzienne czynności	Zmęczenie = 10000695+3
4 - niemożność rozpoczynania jakichkolwiek codziennych czynności z powodu zmniejszenia energii	Zmęczenie = 10000695+4

11. Dusznosc - terminologia dla wszystkich obszarów opieki⁹⁴

OCENA OSTATNICH 24 GODZIN (OPIEKA OSTRA); 3 DNI (CIĄGŁA KOMPLEKSOWA OPIEKA/OPIEKA DŁUGOTERMINOWA/OPIEKA DOMOWA) (INTERRAI AC: J3) (INTERRAI LTCF: J3) (INTERRAI HC: J3)	
C-HOBIC	ICNP®
0 - Objawy nieobecne	Bez duszności = 10029264
1 - Nieobecna przy odpoczynku, obecna przy umiarkowanej aktywności	Duszność funkcjonalna (wysiłkowa) = 10029414+1
2 - Nieobecna przy odpoczynku, obecna przy zwykłej codziennej aktywności	Duszność funkcjonalna (wysiłkowa) = 10029414+2
3 - Obecna przy odpoczynku	Duszność spoczynkowa = 10029422

⁹²Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.10.

⁹³Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.11.

⁹⁴Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.12.

12. Nudności - terminologia dla wszystkich obszarów opieki⁹⁵

NUDNOŚCI	
C-HOBIC	ICNP®
Bez nudności	Bez nudności = 10028984
Nudności łagodne: sporadyczne, odczuwane lecz nie przeszkadzające w jedzeniu i/ lub przy innej aktywności	Nudności = 10000859+1
Nudności umiarkowane, przeszkadzające w pewnym stopniu w jedzeniu i/ lub niektórej aktywności przez większość dni	Nudności = 10000859+2
Nudności ciężkie, przeszkadzające codziennie w jedzeniu i/ lub jakiegokolwiek aktywności	Nudności = 10000859+3
Nudności obezwładniające: pozostawanie w łóżku codziennie przez część dnia z powodu nudności, przeszkadzające w jedzeniu i aktywności	Nudności = 10000859+4

13. Upadki - terminologia dla domeny opieki ostrej⁹⁶

UPADKI (INTERRAI AC: J1)	
C-HOBIC	ICNP®
0 bez upadku w ciągu ostatnich 90 dni	Bez upadku = 10034704
1 bez upadku w ciągu ostatnich 30 dni, lecz upadek pomiędzy 31 - 90 dniem przed oceną	Upadek = 10029405+1
2 jeden upadek w ciągu ostatnich 30 dni	Upadek = 10029405+2
3 dwa lub więcej upadków w ciągu ostatnich 30 dni	Upadek = 10029405+3

14. Upadki - terminologia dla kompleksowej opieki i domeny opieki długoterminowej⁹⁷

UPADKI (interRAI AC: J1 MDS 2.0:MI)	
C-HOBIC	ICNP®
0 Bez upadków	Bez upadku = 10034704
1 Upadek w ostatnich 30 dniach	Upadek = 10029405+1
2 Upadek w ostatnich 31 - 180 dniach	Upadek = 10029405+2

⁹⁵Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.12.

⁹⁶Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.13.

⁹⁷Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.13.

15. Upadki - terminologia dla domeny opieki domowej⁹⁸

UPADKI (interRAI AC: J1 MDS 2.0:MI)	
C-HOBIC	ICNP®
0	Bez upadku = 10034704
1	Upadek = 10029405+1
2	Upadek = 10029405+1
3	Upadek = 10029405+1
4	Upadek = 10029405+1
5	Upadek = 10029405+1
6	Upadek = 10029405+1
7	Upadek = 10029405+1
8	Upadek = 10029405+1
9	Upadek = 10029405+1

16. Odleżyny - terminologia dla opieki długoterminowej, kontynuacji opieki kompleksowej i opieki domowej⁹⁹

ODLEŻYNA		
Zapis liczby odleżyn w każdym stopniu - niezależnie od przyczyny. Jeśli nie ma odleżyny danego stopnia, należy wpisać 0, natomiast 9 = 9 lub więcej. Kodujemy wszystkie odleżyny w ciągu ostatnich 7 dni (MDS 2.0: MI) (RAI-HC: N2a)		
C-HOBIC	ICNP®	Liczba odleżyn (dodaj pole dla "liczby odleżyn")
Bez odleżyn	Bez odleżyny = 10029065 = 0	wartość = 0
Stopień 1 Trwałe zaczerwienienie domeny skóry, które nie znika po zniesieniu ucisku	Odleżyna = 10025798+1	wartość = 0 do 20
Stopień 2 Utrata częściowej grubości skóry, która widoczna jest jako otarcie, odcisk lub krater	Odleżyna = 10025798+2	wartość = 0 do 20
Stopień 3 Utrata pełnej grubości skóry, widoczne tkanki podskórne, widoczna jest jako głęboki krater z uszkodzeniem otaczających tkanek lub bez	Odleżyna = 10025798+3	wartość = 0 do 20
Stopień 4 Utrata pełnej grubości skóry i tkanki podskórnej, odstaniająca mięśnie i kości	Odleżyna = 10025798+4	wartość = 0 do 20

⁹⁸Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.13.

⁹⁹Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.14.

17. Ocena odleżyn dla opieki ostrej¹⁰⁰

NAJCIEŹSZY RODZAJ ODLEŻYNY	
Zapis najcięższej odleżyny - przy przyjęciu i wypisie - niezależnie od przyczyny	
Bez odleżyny	Bez odleżyny = 10029065+0
Każdy obszar ciągłego zaczerwienienia skóry	Odleżyna = 10025798+1
Utrata częściowej grubości skóry	Odleżyna = 10025798+2
Głębokie krater w skórze	Odleżyna = 10025798+3
Przerwanie skóry z ekspozycją mięśni i kości	Odleżyna = 10025798+4
Niekodowalna np. dominujący martwiczy strup	Odleżyna = 10025798+9

18. Gotowość do wypisu - terminologia dla domeny opieki ostrej¹⁰¹

GOTOWOŚĆ DO WYPISU		
Zaznacz na ile jesteś zdolny do samodzielnego wykonywania każdej z poniższych aktywności (Sidani&Doran)		
0 - wcale 1 - częściowo 2 - bardzo dobrze 8 - nie dotyczy 9 - nie do oceny		Zdolność negatywna Zdolność pozytywna Zdolność pozytywna
C-HOBIC		ICNP®
Wiedza o lekach	0	Brak wiedzy o reżimie leku = 10021941 + 0
	1,2	Wiedza o reżimie leku = 10023819 + 1 lub 2
	8	Nie dotyczy 10023819 + 8
	9	Nie do oceny 10023819 + 9
Wiedza, dlaczego przyjmujesz lek	0	Brak wiedzy o leku = 10025975
	1,2	Wiedza o leku = 10025968
	8	Nie dotyczy = 10025968 + 8
	9	Nie do oceny = 10025968 + 9
Zdolność przyjmowania leku zgodnie z zaleceniem	0	Zaburzona zdolność zarządzania reżimem leku = 10022635
	1,2	Zdolny do zarządzania reżimem leku = 10029272
	8	Nie dotyczy leku = 10029272 + 8
	9	Nie do oceny leku = 10029272 + 9
Zdolność do dostrzegania objawów (zmian w ciele), w odniesieniu do zdrowia	0	Brak samoświadomości objawów = 10029479
	1,2	Świadomość objawów = 10029467
	8	Nie dotyczy = 10029467 + 8
	9	Nie do oceny = 10029467 + 9
Zdolność wykonywania zaleceń leczenia do zarządzania objawami (zmianami w ciele)	0	Zaburzona zdolność zarządzania reżimem = 10000885
	1,2	Zdolny do zarządzania reżimem = 10001407
	8	Nie dotyczy = 10001407+ 8
	9	Nie do oceny = 10001407+ 9

¹⁰⁰Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.14.

¹⁰¹Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.15.

C-HOBIC	ICNP®	
Wiedza do kogo się zgłosić, gdy potrzebujesz pomocy w codziennych czynnościach, (tj. kąpanie, zakupy, przygotowywanie posiłków)	0	Brak wiedzy o procesie zmiany zachowań = 10024734
	1,2	Wiedza o procesie zmiany zachowań = 10024723
	8	Nie dotyczy = 10024723 + 8
	9	Nie do oceny = 10024723 + 9
Wiedza do kogo się zgłosić w razie nagłego zdarzenia medycznego	0	Brak wiedzy o usługach społecznych = 10027371
	1,2	Wiedza o usługach społecznych = 10028627
	8	Nie dotyczy = 10028627 + 8
	9	Nie do oceny = 10028627 + 9
Zdolność podejmowania codziennych aktywności (jak kąpanie, zakupy, przygotowanie posiłków, odwiedzanie przyjaciół)	0	Deficyt samoopieki = 10023410
	1,2	Zdolny do samoopieki = 10025714
	8	Nie dotyczy = 10025714 + 8
	9	Nie do oceny = 10025714 + 9

19. Gotowość do wypisu - terminologia dla domeny opieki domowej¹⁰²

GOTOWOŚĆ DO WYPISU			
Zaznacz na ile jesteś zdolny/ a do samodzielnego wykonywania każdej z poniższych aktywności (Sidani&Doran)			
0 - Wcale		Zdolność negatywna	
1 - Ograniczona zdolność		Zdolność negatywna	
2 - Zwiększona zdolność		Zdolność pozytywna	
3 - Umiarkowana zdolność		Zdolność pozytywna	
4 - Stała zdolność		Zdolność pozytywna	
5 - Bardzo duża zdolność		Zdolność pozytywna	
C-HOBIC	ICNP®		
Wiedza o obecnie przyjmowanych lekach	0-1	Brak wiedzy o reżimie leku = 10021941	10021941 + 0 lub 1
	2-5	Wiedza o reżimie leku = 10023819	10023819 + 2,3,4 lub 5
Zrozumienie celu leczenia	0-1	Brak wiedzy o leku = 10025975	10025975 + 0 lub 1
	2-5	Wiedza o leku = 10025968	10025968 + 2,3,4 lub 5
Zdolność przyjmowania leku zgodnie z zaleceniem	0-1	Zaburzona zdolność zarządzania reżimem leku = 10022635	10022635 + 0 lub 1
	2-5	Zdolny do zarządzania reżimem leku = 10029272	10029272 + 2,3,4 lub 5
Rozpoznawanie zmian w ciele (objawów) związanych z chorobą	0-1	Brak samoświadomości objawów = 10029479	10029479 + 0 lub 1
	2-5	Świadomość objawów = 10029467	10029467 + 2,3,4 lub 5
Rozumienie, dlaczego doświadczasz zmian w ciele (objawów) związanych z chorobą	0-1	Brak wiedzy o chorobie = 10021994	10021994 + 0 lub 1
	2-5	Wiedza o chorobie = 10023826	10023826 + 2,3,4 lub 5
Wiedza o tym, co zrobić (jakie rzeczy, czynności) w celu kontrolowania tych zmian	0-1	Brak kontroli objawów = 10029286	10029286 + 0 lub 1
	2-5	Kontrola objawów = 10025820	10025820 + 2,3,4 lub 5
Zdolność wykonywania zaleceń leczenia lub aktywności, których został nauczony	0-1	Zaburzona zdolność zarządzania reżimem = 10000885	10000885 + 0 lub 1
	2-5	Zdolny do zarządzania reżimem = 10001407	10001407 + 2,3,4 lub 5

¹⁰²Źródło: Nursing Outcome Indicators. International Classification for Nursing Practice (ICNP®) Catalogue. International Council of Nurses. Genewa 2013 s.16.

C-HOBIC		ICNP®	
Zdolność podejmowania aktywności w celu dbania o siebie i utrzymania zdrowia	0-1	Zaburzone dbanie o zdrowie = 10000918	10000918 + 0 lub 1
	2-5	Zdolny/a do dbania o zdrowie = 10023452	10023452 + 2,3,4 lub 5
Wiedza do kogo należy się zgłosić w celu otrzymania pomocy w codziennych czynnościach	0-1	Deficyt wiedzy o procesie zmiany zachowań = 10024734	10024734 + 0 lub 1
	2-5	Wiedza o procesie zmiany zachowań = 10024723	10024723 + 2,3,4 lub 5
Wiedza do kogo się zgłosić w razie nagłego zdarzenia medycznego	0-1	Brak wiedzy o usługach w społeczności lokalnej = 10027371	10027371 + 0 lub 1
	2-5	Wiedza o usługach społecznych = 10028627	10028627 + 2,3,4 lub 5
Zdolność wykonywania regularnej aktywności (tj. kąpanie, zakupy, przygotowanie posiłków, odwiedzanie przyjaciół)	0-1	Brak samoopieki = 10023410	10023410 + 0 lub 1
	2-5	Zdolny do samoopieki = 10025714	10025714 + 2,3,4 lub 5
Zdolność dostosowania regularnych aktywności do zmian w ciele (objawów) związanych z chorobą	0-1	Zaburzone dostosowanie = 10000863	10000863 + 0 lub 1
	2-5	Zdolny/a do dostosowania = 10021828	10021828 + 2,3,4 lub 5

ZAŁĄCZNIK NR 11

WYPISYWANIE PRZEZ PIELĘGNIARKI ZLECEŃ NA REFUNDOWANE PRZEZ NFZ WYROBY MEDYCZNE NA PRZYKŁADZIE PRODUKTÓW CHŁONNYCH

Wypisywanie zleceń na refundowane przez NFZ produkty chłonne¹⁰³

Od 2016 roku nastąpiło poszerzenie kompetencji pielęgniarek i położnych o prawo do wystawiania recept uprawniających do nabycia leku, środka spożywczego specjalnego przeznaczenia żywieniowego lub kontynuacji zleceń uprawniających do nabycia wyrobu medycznego, w tym produktów chłonnych. Dodatkowo od 1 czerwca 2017 roku, zgodnie z rozporządzeniem w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie, pielęgniarka i położna posiadająca dyplom ukończenia studiów drugiego stopnia na kierunku pielęgniarstwo lub położnictwo oraz pielęgniarka i położna posiadające tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa lub położnictwa, mają prawo samodzielnie wystawiać zlecenia na refundowane przez NFZ środki absorpcyjne.

Wypisując zlecenie na refundowane przez NFZ produkty chłonne, pielęgniarka powinna pamiętać, że w ramach obecnie obowiązujących limitów refundacyjnych (60 sztuk miesięcznie), może dobrać produkty wymiennie, spośród 5 rodzajów (wkłady anatomiczne, majtki chłonne, pieluchy anatomiczne, pieluchomajtki).

W uzgodnieniu z pacjentem i/ lub jego rodziną, pielęgniarka może wypisać zlecenie przykładowo na: 30 majtek chłonnych, 20 pieluchomajtek i 10 pieluch anatomicznych.

Przykład wypełnionego zlecenia na refundowane przez NFZ produkty chłonne

zlecenie obowiązujące 1 miesiąc

zlecenie obowiązujące 3 miesiące

(część A)

ZLECENIE NA ZAOPATRZENIE W WYROBY MEDYCZNE*																															
Numer ewidencyjny zlecenia: Przebieg z Karty Pozwolenia Uprawnienia Na Zaopatrzenie w Wyroby Medyczne Przynajmniej Komisje																															
Pieczętka lub nadruk NZOZ (ZAWIERAJĄCA DANE ADRESOWE I CZYTELNY NUMER REGON ŚWIADCZENIODAWCY UBEZPIECZENIA ZDROWOTNEGO)																															
Pieczętka lub nadruk zawierające dane adresowe przedsiębiorstwa podmiotu leczniczego/praktyki zawodowej wraz z numerem REGON oraz numerem umowy z NFZ																															
I. DANE ŚWIADCZENIOBIORCY																															
Nazwisko i imię: <u>KOWALSKI JAN</u>																															
Adres zamieszkania																															
Kod pocztowy: <u>02-801</u>	Miejscowość: <u>WARSZAWA</u>																														
Ulica <u>PULAWSKA</u> nr domu <u>435 A</u> m.																															
Numer PESEL, a w przypadku jego braku nazwa i numer dokumentu potwierdzającego tożsamość: <u>3 2 1 0 1 5 2 8 0 1 6</u>																															
II. OKREŚLENIE WYROBU MEDYCZNEGO**																															
Liczba porządkowa wyrobu medycznego	<u>P / 1 0 1</u> P.100 - schorzenia nowotworowe																														
liczba sztuk <u>60</u>	P.101 - pozostałe schorzenia																														
Określenie wyrobu medycznego wraz z pisemnym uzasadnieniem (np. według klasyfikacji ICD-10):																															
<u>MAJTKI CHŁONNE 40 SZT., PIELUCHY ANATOMICZNE 30 SZT. WKŁADY ANATOMICZNE 40 SZT.</u>																															
Zaopatrzenie: prawostronne ☐ lewostronne ☐ nie dotyczy ☐																															
Soczewki okularowe korekcyjne																															
<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Sfera</th> <th>Cylinder</th> <th>Os</th> <th>Pryzma</th> <th>Odległość źrenic</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Do dali</td> <td>OP</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>..... mm</td> </tr> <tr> <td></td> <td>OL</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>..... mm</td> </tr> <tr> <td>Do bliży</td> <td>OP</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>..... mm</td> </tr> <tr> <td></td> <td>OL</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>..... mm</td> </tr> </tbody> </table>			Sfera	Cylinder	Os	Pryzma	Odległość źrenic	Do dali	OP				..... mm		OL				..... mm	Do bliży	OP				..... mm		OL				..... mm
	Sfera	Cylinder	Os	Pryzma	Odległość źrenic																										
Do dali	OP				..... mm																										
	OL				..... mm																										
Do bliży	OP				..... mm																										
	OL				..... mm																										
III. DODATKOWE WSKAZANIA ZLECAJĄCEGO ZAOPATRZENIE:																															
Miesiąc, którego dotyczy zaopatrzenie comiesięczne: <u>MARZEC</u>																															
Czytelna pieczętka i podpis osoby uprawnionej do wystawienia zlecenia																															
Czytelna data	(ZAWIERAJĄCA CZYTELNY NUMER PRAWA WYKONYWANIA ZAWODU)																														
Data wystawienia zlecenia	Pieczętka i podpis osoby uprawnionej do wystawienia zlecenia lub kontynuacji zaopatrzenia wraz z numerem prawa wykonywania zawodu																														
* Zlecenie na zaopatrzenie comiesięczne może być wystawione na okres nie dłuższy niż trzy kolejne miesiące. Zlecenie na zaopatrzenie comiesięczne może zostać zrealizowane wyłącznie w miesiącach, na które zostało wystawione, z wyłączeniem miesięcy, które upłynęły.																															
** Zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 38 ust. 4 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz. U. Nr 122, poz. 696, z późn. zm.)																															

(część A)

ZLECENIE NA ZAOPATRZENIE W WYROBY MEDYCZNE*																															
Numer ewidencyjny zlecenia: Przebieg z Karty Pozwolenia Uprawnienia Na Zaopatrzenie w Wyroby Medyczne Przynajmniej Komisje																															
Pieczętka lub nadruk NZOZ (ZAWIERAJĄCA DANE ADRESOWE I CZYTELNY NUMER REGON ŚWIADCZENIODAWCY UBEZPIECZENIA ZDROWOTNEGO)																															
Pieczętka lub nadruk zawierające dane adresowe przedsiębiorstwa podmiotu leczniczego/praktyki zawodowej wraz z numerem REGON oraz numerem umowy z NFZ																															
I. DANE ŚWIADCZENIOBIORCY																															
Nazwisko i imię: <u>KOWALSKI JAN</u>																															
Adres zamieszkania																															
Kod pocztowy: <u>02-801</u>	Miejscowość: <u>WARSZAWA</u>																														
Ulica <u>PULAWSKA</u> nr domu <u>435 A</u> m.																															
Numer PESEL, a w przypadku jego braku nazwa i numer dokumentu potwierdzającego tożsamość: <u>3 2 1 0 1 5 2 8 0 1 6</u>																															
II. OKREŚLENIE WYROBU MEDYCZNEGO**																															
Liczba porządkowa wyrobu medycznego	<u>P / 1 0 1</u> P.100 - schorzenia nowotworowe																														
liczba sztuk <u>180</u>	P.101 - pozostałe schorzenia																														
Określenie wyrobu medycznego wraz z pisemnym uzasadnieniem (np. według klasyfikacji ICD-10):																															
<u>MAJTKI CHŁONNE 60 SZT. WKŁADY ANATOMICZNE 60 SZT. PIELUCHOMAJTKI 60 SZT.</u>																															
Zaopatrzenie: prawostronne ☐ lewostronne ☐ nie dotyczy ☐																															
Soczewki okularowe korekcyjne																															
<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Sfera</th> <th>Cylinder</th> <th>Os</th> <th>Pryzma</th> <th>Odległość źrenic</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Do dali</td> <td>OP</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>..... mm</td> </tr> <tr> <td></td> <td>OL</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>..... mm</td> </tr> <tr> <td>Do bliży</td> <td>OP</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>..... mm</td> </tr> <tr> <td></td> <td>OL</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>..... mm</td> </tr> </tbody> </table>			Sfera	Cylinder	Os	Pryzma	Odległość źrenic	Do dali	OP				..... mm		OL				..... mm	Do bliży	OP				..... mm		OL				..... mm
	Sfera	Cylinder	Os	Pryzma	Odległość źrenic																										
Do dali	OP				..... mm																										
	OL				..... mm																										
Do bliży	OP				..... mm																										
	OL				..... mm																										
III. DODATKOWE WSKAZANIA ZLECAJĄCEGO ZAOPATRZENIE:																															
Miesiąc, którego dotyczy zaopatrzenie comiesięczne: <u>MARZEC, KWIECIEŃ, MAJ</u>																															
Czytelna pieczętka i podpis osoby uprawnionej do wystawienia zlecenia																															
Czytelna data	(ZAWIERAJĄCA CZYTELNY NUMER PRAWA WYKONYWANIA ZAWODU)																														
Data wystawienia zlecenia	Pieczętka i podpis osoby uprawnionej do wystawienia zlecenia lub kontynuacji zaopatrzenia wraz z numerem prawa wykonywania zawodu																														
* Zlecenie na zaopatrzenie comiesięczne może być wystawione na okres nie dłuższy niż trzy kolejne miesiące. Zlecenie na zaopatrzenie comiesięczne może zostać zrealizowane wyłącznie w miesiącach, na które zostało wystawione, z wyłączeniem miesięcy, które upłynęły.																															
** Zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 38 ust. 4 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz. U. Nr 122, poz. 696, z późn. zm.)																															

¹⁰⁴Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie (Dz. U. 2015 poz. 1061).

NACZELNA IZBA
PIELĘGNIAREK I POŁOŻNYCH